

Ю 27258
291

ШОҲ ВА ШОИР
Заҳириддин
Муҳаммад Ҷодур

98-3707g1

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
КОНЦЕРНИНИНГ БОШ ТАҲРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 1996

ШОҲ ВА ШОИР
Заҳириддин
Муҳаммад Ҷодур

Назм дурдоналари

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
КОНЦЕРНИНИНГ БОШ ТАҲРИРИЯТИ

Нашрга тайёрловчи — *Ҳасанхўжа Муҳаммадхўжа ўғли.*

Масъул муҳаррир — *Нажмиддин Комилов.*

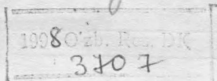
Бобур, Заҳириддин Муҳаммад.

Ўз2

27258

10

291

© «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни-
нинг Бош таҳририяти Тошкент, 1996

10

«Бори элга яхшилиғ қилғилки, мундин яхши йўқ.
Ким дегайлар даҳр аро қолди фалондин яхшилиғ».

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР.

«Бобур дилбар шахс. Уйғониш даврининг
типик ҳукмдори, мард ва тадбиркор одам
бўлган. У санъатни, адабиётни севарди,
ҳаётдан ҳузур қилишни яхши кўрарди».

ЖАВОҲАРЛАЪЛ НЕРУ.

«Биз Бобур мирзони улкан давлат арбоби
сифатидагина эмас, қомусий аллома, мумтоз
шоир сифатида ҳам чексиз қадрлаймиз. Бобур
ўзбек халқининг буюк фарзанди, миллий ғуру-
ридир. Ул зоти шарифнинг юртимизда нишон-
ланаётган 510 йиллик тўйи шу юқсак эҳтиром-
дан яна бир далолатдир».

ИСЛОМ КАРИМОВ.

«Буюк бобокалонимиз Бобурнинг 510 йил-
лик таваллуд тўйи юқсак мақомда нишонла-
нишига ишончим комил. Сиз жаноби олий-
ларининг (Ислом Каримов — Ҳ. М.) бу бора-
да улкан саъй-ҳаракат кўрсатаётганингиз эса
бизни чексиз қувонтирмоқда».

БЕГИМ СОҚИБА ЛАЙЛО УММОХОНИ.

Ҳиндистондаги Мўғуллар сулоласи жа-
миятининг раисаси

С Ў З Б О Ш И

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД УМАРШАЙХ МИРЗО ЎҒЛИ БОБУР

Ўзбек халкининг бой илмий-адабий меросини жаҳон халклари мулкига кўтаришида Ал-Хоразмий, Ал-Беруний, Ал-Фаробий, Ибн Сино, Мирзо Улуғбек, Мавлоно Лутфий, Алишер Навоий каби ўнлаб улуг алломалар каторида Заҳириддин Муҳаммад Умаршайх мирзо ўғли Бобурнинг номи муносиб ўринни эгаллайди. Унинг ёрқин шахсий ва ижодий фаолияти, давлат, ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги катта мавқеи авлодлар томонидан зўр ҳурмат-эҳтиром билан хотирланиб келинмоқда.

Бобур ва унинг кўп қиррали фаолияти ҳақида Муҳаммад Солиҳ, Хондамир, Гулбаданбегим каби замондош ва авлодлари дастлабки маълумотларни ёзиб қолдиришган.

Унинг асарларини нашр этиш, ўрганиш борасида Шарқу Фарбнинг қатор олимлари салмоқли ишларни юзага келтирдилар. Айниқса, Вильям Эрскин, Р. М. Колденот, Анетта Бевериж, Ҳенри Бевериж, Крутейл, Э. Ҳолден, Н. И. Ильминский, А. Самойлович, В. В. Бартольд, Я. Фуломов, Х. Ёкубов, В. Зоҳидов, Ҳ. Сулаймон, С. Азимжонова, А. Қайюмов, И. В. Стеблева, С. Жамолов, С. Ҳасанов, Н. Отажонов ва бошқа қатор олимларнинг хизматларини алоҳида қайд этиб ўтиш ўринли.

Бўлажак истеъдодли давлат арбоби, иқтидорли шоир ва адиб Заҳириддин Муҳаммад Бобур 1483 йилнинг 14 феввалида Андижонда, Фарғона вилоятининг ҳукмдори Умаршайх мирзо ва унинг рафикаси Қутлуг Нигорхонимларнинг оиласида дунёга келди.

«Бобурнома»да ўз авлодлари, ота-онаси ҳақида қизиқарли маълумотлар ёзиб қолдирган Бобур отаси Умаршайх мирзо ҳақида: «...равон саводи бор эди. «Ҳамсатайн» ва маснавий китобларни ва тарихларни ўқуб эди. Аксар «Шоҳнома» ўқур эди. Таъби назми бор эди, вале шеърға парво қилмас эди», деб ёзади.

Маърифатли ҳукмдор Умаршайх мирзо, шубҳасиз, ўғли Заҳириддиннинг таълим-тарбиясига ҳам катта аҳамият беради. Отасининг тўсатдан вафот этиши ёш Заҳириддиннинг давлат, эл-юрт ташвишлари билан ёшлигидан банд бўлишга мажбур қилди.

1494 йилда отаси вафотидан кейин 11-12 ёшли Заҳириддин подшоҳ қилиб кўтарилди. Унинг кейинги фаолиятида отасининг яқинларидан Шайх Мазидбек, Бобоқулбеклар бек-атка сифатида муҳим роль ўйнайдилар.

Заҳириддин уйланиб Фаҳруннисо, Ҳумоюн мирзо, Комрон мирзо, Мирзо Аскарӣй, Мирзо Ҳиндол, Гулбаданбегим, Гулчеҳрабегим, Гулрангбегим каби бир неча фарзанд кўради.

Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг қисқа кечирган ҳаёти (47 йиллик умри) уруш-жанжаллар орасида, гоҳ ҳурсандчиликда, гоҳ чексиз ғам-аламлар гирдобидида ўтди. Бу ҳақда у «Бобурнома»да шундай ёзган: «Ўн бир ёшимдан бери икки Рамазон ийдини паё пай бир ерда қилган эрмас эдим». Ўз бошидан кечирган изтиробли кунларни эслаб, кейинроқ маснавийларида ҳам шундай ёзган эди:

Кўрсатиб давлат йитмагинг на эди,
Ерга урдинг, кўтармагинг на эди.
Гоҳ жоҳилни сарбаланд айлар,
Гоҳ оқилни пойбанд айлар.
Не вафо қилганини билса бўлур,
Не жафосига сабр қилса бўлур.
Не қилай, не кишидан истай дод?
Кимга даҳр илгидин қилай фарёд.
Арзимас ғам емакка бу дунё,
Бал отин ҳам демакка бу дунё.

Ҳақиқатдан ҳам Бобур яшаб ижод этган замон Мовароуннаҳр ва Хуросон тарихида ғоят зиддиятли бир давр эди. Бир томондан, улуг Амир Темури томонидан асосланган, нисбатан марказлашган давлат, унинг ижтимоий-сиёсий ва маданий ҳаётга кўрсатган қатор ижобий оқибатлари билан характерланса, иккинчи томондан, ана шу қудратли империянинг инқирозга юз тутиши туфайли турли томондан ҳам феодалларнинг ўзаро тож-тахт учун қурашлари эл-юртнинг иктисодий-сиёсий ва маданий ҳаётига, шубҳасиз, салбий таъсир кўрсатади.

Ана шу шароитда ёш Заҳириддин бир неча марта Самарқандни қўлга киритиб, унинг шуҳратини кўтариш мақсадида Султон Али мирзо, Бойсунғур мирзо, Шайбонийхонлар билан курашиб, гоҳ енгди, гоҳ енгилди.

Бир дафъа Самарқандни эгаллаганида ёш Бобурни қутлаб Хиротдан Алишер Навоӣй унга мактуб йўллаган эди. Бироқ амиру беклар орасидаги парокандалик Бобурнинг бир жойда муқим ҳукмдор бўлиб қолишига имкон бермади. Ниҳоят, Бобур 300 га яқин садақатли навқар ва аъёнлари билан Ҳисор тоғларида саргардон юриб, 1504—1505 йилларда Афғонистонга бориб, унинг ҳукмдори Муҳаммад Арғунни осонликча енгиб, ҳокимиятни ўз қўлига олади.

1507 йилда Ҳумоюн ўгли туғилиши билан Бобур ўзини подшоҳ деб аташларини буюради. Бобур Афғонистонда ўз мавқеини мустаҳкамлаб олгач, Ҳиндистонни забт этиш орзуси билан яшайди.

1526 йилда шижоатли ҳукмдор сифатида Бобур юз минг кишилик аскар, олти минг жангари фил билан жангга кирган Ҳиндистон ҳукмдори Иброҳим Лўдийга қарши ўн-ўн икки минг отлик аскар билан жангга кириб, уни Панипатда енгади. Бобур ҳужумни давом эттириб, Деҳли ва Аграни ҳам қўлга киритади. Шундай қилиб, Ҳиндистонда бобурийлар салтанати юзага келади.

Бобур феодаллар билан алокани яхшилашга, диний низоларни бартараф қилиб, маданий-меъморий ишларни ривожлантиришга астойдил киришади.

Аммо тўхтовсиз урушларда толиққан Бобурнинг жангу жадалларда еган зарбалари, Қандаҳор йўлида қаҳратон кишининг қор бўронларида қолиши, Чирчикнинг музлаган сувини ёриб, унда чўмилишлари, Ҳожа Калон каби яқин кишиларининг Ҳиндистонни ташлаб кетиши, она диёр соғинчи, ўғлининг хасталигини ўзига ўтишини сўраб ёлборишлари натижасида кучайган руҳий азоблар, шафқатсиз ўлим жаҳонгашта саркарда, нозик табиат шоёр ва ҳассос олимни қирқ етти ёшида, яъни 1530 йилнинг 30 декабрида бу фоний дунёдан боқий-абдий дунёга олиб кетади.

Заҳириддин Муҳаммад Бобур нақадар серташвиш, нотинч ҳаёт кечиришига қарамай, ўз даврига нисбатан етук билим олиб, йирик бадий ва чуқур мазмунли илмий асарлар ижодкори даражасига кўтарилди.

Бобур 16—17 ёшларидан ижод қила бошлаган. У асосан ўз она тили, қисман форсий тилда ҳам асарлар яратган. Унинг «Мубаййин», «Волидиййа» каби асарларидаги маълумотлар араб тилини ҳам пухта билганлигидан далолат беради.

Бобур (шер маъносида довюрак ва жасурлигига ишора) таҳаллуси билан битган ғазали «Бобурнома»да «Топмадим» радифи билан келтирилган бўлиб, ундаги мисралар шоирнинг шу даврдаги руҳий ҳолатларини маълум даражада акс эттиради.

«Ул ғазалким тугатдим, ушбу кун, ушбу юртта тугатдим. Ул туганган ғазал будур:

Жонимдин ўзга ёри вафодор топмадим,
Кўнглимдин ўзга маҳрами асрор топмадим.

Бу ғазал етти байт турур. Мундин сўнг ҳар ғазалким туганди, ушул тартиб била-ўқ битилди».

Бобур рубоийларидан бирида ҳашам ва безаксиз бўлса-да, девон тузганлиги ҳақида қуйидагиларни ёзган:

Девонима не рабту не тартибдурур,
Не жадвалу не лавху тазҳибдурур,
Ки санга йибордим, ани айб айламаким,
Девонингни тиларга тақрибидурур.

Яна «Бобурнома»да ҳам «Фўлод Султонга девонимни йибордим», деган сўзлар Бобурнинг мукамал девон соҳиби бўлганлигини тасдиқлайди.

Девондаги шеърларнинг жанри хилма-хилдир. Унда ғазал, рубоий, туюк, фард, қитъа, маснавийлар жамланган. Девондаги шеърларнинг деярли барчаси туркий-ўзбек тилида ёзилган.

Бобур адабий меросининг катта қисмини лирик шеърлар ташкил этади. Шоирнинг лирик шеърларида ҳаётбахш туйғулар — ҳаётдан завқланиши, ёр васли билан қувониши эл-юрт-диёр севгиси, она-Ватандан узоқда юрган лирик қаҳрамоннинг изтиробли туйғулари, панднасихат мавзuidaги илм-маърифат ва ахлоқ-одобга чақирувчи, тақдирдан нолиш каби мотивлар содда ва раво мисраларда юксак бадиий маҳорат билан куйланади. Бобур ижодининг характерли хусусиятлари ҳақида Ўзбекистон ФА ҳақиқий аъзоси, профессор В. И. Зоҳидов куйидагиларни ёзган эди: «Ўзининг бадиий асарлари билан у баъзан феодадлар вақили, мафкурачиси сифатида, баъзан ўз даврининг илғор кишиси сифатида кўринади. У баъзан феодализм жамиятини, давлатини, феодад усулини, феодад мафкурасини ёкласа, баъзи ҳолларда уларни фош қилади, ўша даврининг тор рамкасига сиғмайдиган фикрларни кўплаб ифодалайди.

Бобур ҳаммадан аввал ўз ижодиётининг прогрессив фикрлари билан бизга қадрлидир» (В. Зоҳидов. Бобурнинг фаолияти ва адабий-илмий мероси ҳақида. (Бобур. «Бобурнома», Т., 1960, 14-бет).

Бобур ғазалларидаги тематик ранг-барангликни кўздан кечирав эканмиз, уларда оптимистик туйғу билан суғорилган, инсоннинг шоду хуррамлиги билан боғлиқ кўтаринки ғазалларга ҳам дуч келамиз.

Ҳақиқатдан ҳам ҳаёт неъматлари: ёз фасли, ёр васли, дўстлар суҳбатидан завқланиш, ҳаётга умид кўзи билан қараб, оптимистик хулосалар чиқариш Бобур шеъриятининг муҳим томонларидан биридир. Қуйидаги:

Ёз фасли, ёр васли, дўстларнинг суҳбати,
Шеър баҳси, ишқ дарди, боданинг кайфияти.
Дўстларнинг суҳбатида не хуш ўлғай баҳси шеър,
То билинғай ҳар кишининг таъби бирла ҳолати.
Ғар бу уч ишни мувофиқ топсанг ул уч вақт ила,
Мундин ортик бўлмағай, Бобур, жаҳоннинг ишрати.

ёки:

Бўлмадим умримда бир дам хоотири хуррам била,
Ғар иликдан келса бир дами кечурманг ғам била.

каби мисраларда ҳаётни қўлдан келганича шоду хуррамлик билан ўт-казишга чакиради.

Бобурнинг «Гул жамолин ёпқон ул гулнинг икки райҳонидур», «Қаро зулфинг фирокида паришон рўзгорим бор», «Жамолинг васфини, эй ой, неча элдин эшитгаймен» каби мисралар билан бошланувчи ўнлаб ишқий ғазалларида ишқ аҳлининг шайдолиги маҳбубанинг ғўзал тасвири, севикли ёрга етишолмай ҳижрон азобларида тўлғанаётган ошиқнинг қалб изтироблари билан тараннум этилган.

Бобурнинг ғазал, маснавий, рубойларида ёр-диёр, ватан мавзуи катта ўрин тутadi. Бобур она юртидан йироқда бўлса ҳам ўзи туғилиб ўсган эл-юртига, ватанига бўлган муҳаббат, унга етишиш орзуси доим унинг қалбидан изтироб туйғуларини ўчирмайди: Бобур ўзга юртларга бориб, у ерларда талон-тарож билан шуғулланиб мол-дунё тўпламади, аксинча, ўша ерларда ҳам боғ-роғлар яратиш, катта ободончилик ишлари олиб бориш билан шуғулланса-да, ўзга юртларда юргани учун:

Толеъ йўкки жонимга балoлиғ бўлди.
Ҳар ишники айладим хатолиғ бўлди.
Ўз ерни қўйиб Ҳинд сори юзландим,
Ёраб, нетайин, не юз қарoлиғ бўлди,

деб афсус-надоматлар чекади.

Бобур рубойларида ахлокий-дидактик ва маърифатпарварлик мотивлари катта ўрин тутadi.

У ўз рубойларида вафодорлик ва илм-маърифат олишга чақириб шундай мисраларни ёзади:

Ҳар кимки вафо қилса вафо топқусидур,
Ҳар кимки жафо қилса жафо топқусидур.
Яхши киши кўрмагай ёмонлиғ ҳаргиз,
Ҳар кимки ёмон бўлса, жазо топқусидур.

Ёки:

Ким ёр анга илм толиби илм керак.
Ўрганғали илм толиби илм керак.
Мен толиби илму толиби илме йўк,
Мен бормен илм толиби, илм керак.

Бобурнинг шеъриятдаги эришган ғоявий-бадiiй ютуқларида Шарқ адабиётининг Саъдий, Ҳофиз, Лутфий, Навоий каби устозларнинг ғоявий-бадiiй маҳоратларидан самарали ўқиб-ўрганганлиги кўзга яққол ташланиб туради.

Айни пайтда Бобурнинг насру назмдаги анъаналари ўзидан кейинги ўзбек адабиётининг Машраб, Мунис, Огаҳий, Увайсий, Нодира,

Корий, Мукимий, Фурқат каби кўплаб вакиллари томонидан изчил давом эттирилди. Бобур ўз асарлари келажак авлодлар учун муносиб мерос бўлиб қолишидан фахрланиб:

Ашъорингим шеър оти то бўлғай,
Табъ аҳли анга волау шайдо бўлғай.
Ҳар лафзи дуру баҳри маъни анда,
Ким кўрди дурки, онда дарё бўлғай.

Бобурдан бизга шеърий девон билан бирга бир қанча «Бобурнома», «Хатти Бобурий», «Муфассал», «Мубаййин», ҳарб иши, мусика илмига оид қатор илмий-бадий асарлар мерос бўлиб қолган. Афсуски, уларнинг айримлари бизгача етиб келган эмас.

Бобурнинг қомусий характердаги йирик насрий асари «Бобурнома» жаҳон адабиётининг нодир намунаси сифатида унинг шухратини кенг ёйди. «Бобурнома»да муаллиф ўз даврининг тарихий-жуғрофий билимлари асосида атроф-муҳит, улардаги ноёб қурилиш, тоғ-тошлар, табиий-экологик масалалар, айниқса, ўз замондошлари Ҳусайн Бойқаро, Алишер Навоий, Камолиддин Беҳзод ва бошқалар, шунингдек, ўз ота-она авлодлари ҳақида қимматли маълумотлар беради. «Бобурнома» ўтмишнинг бадий наср намунаси сифатида ҳам катта аҳамиятга эга.

Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг асарлари собиқ шўро ҳукумати даврида ўзбек ва рус тилларида бир неча бор нашр этилди. А. Самойлович Петроградда Бобур шеърларини нисбатан мукамал нашрини 1917 йилда амалга оширди. Барча хрестоматия-мажмуа, антологияларда Бобур шеърларидан намуналар босилиб чиқди. Тошкентда 1957, 1958 йилларда алоҳида шеърлари китоб ҳолда «Шеърлар», «Танланган асарлар» номлари билан нашр этилди. 1965 йилда Бобур асарларининг уч жилдлиги нашр этилиб, унинг I-жилди «Асарлар» номи билан С. Азимжонов ва А. Қайумовларнинг муфассал сўзбошилари билан нашр этилди. 1982 йилда Бобур асарлари «Лирика», «Бобурнома» номлари билан икки қисмдан иборат этиб рус тилида нашр қилинди. I жилдини С. Ҳасанов сўзбоши ёзиб, нашрга тайёрлаган, II жилдини эса С. Азимжонов сўзбоши ёзиб, маълум ўринларини қисқартириб нашр эттирган. Афғонистонлик тадқиқотчи Шафиқа Ёркин 1983 йилда Бобур таваллудининг 500 йиллиги муносабати билан шоир ҳақида кенг тадқиқот иши қилди, Бобур шеърларини нисбатан барча бошқа нашрлардан тўлиқ ҳолда ва «Бобурнома»дан айрим лавҳалар билан асарлар тўпламини нашр эттирди.

И. В. Стеблева нашрида (Семантима газелей Бобура. Издательство «Наука» Главная редакция восточной литературы. Москва-1982 год) ҳам Бобурнинг 119 та ғазали илова қилинган. Филология фанлари доктори Саидбек Ҳасанов 1991 йилда Бобурнинг «Волидийя» рисоласини (Хожа Аҳрор асарининг шеърий таржимаси) чоп эттирди.

Биз мазкур нашрни тайёрлашда юқорида кўрсатилган барча асар-

ларни қиёсий ўрганиб, айрим хато ўқилган ўринларни тузатиб боришга ҳаракат қилдик. Бу ишда Шафика Ёрқин нашрини таянч нусха сифатида асосга олдик. Луғатларни илова қилишда «Навоий асарлари луғати», Тошкент-1972 йил ва «Алишер Навоий асарларининг изоҳли луғати» тўрт томлик. Тошкент—1983 йил нашрларидан фойдаланилди.

Мазкур нашр ўзбек тилидаги ҳозирча энг тўлиқ ва нисбатан мукаммал ҳисобланиши мумкин. Бунда ҳам, шубҳасиз, айрим хато, қусур ва камчиликларнинг бўлиши табиий. Агар муҳтарам китобхон ва мутахассислар ушбу китобни ўқиб, унинг ютуқ ва камчиликлари ҳақида самимий мулоҳазаларини билдиришса, асарнинг келажақдаги мукаммал нашрини яратишга ўз хиссаларини қўшган бўлур эдилар.

Ҳасанхўжа Муҳаммадхўжа ўғли
ТошДУ доценти,
филология фанлари номзоди.

Ғазаллар

1

Ёғлиғингким, жон била мен хастадурмен зор анга,
Хаста жонлар риштасидиндур магар хар тор анга.

Эврулур бошингғау гоҳи юзунга юз кўяр,
Бу жиҳаттин от эмиш гулпечу гаҳ гулзор анга.

Бир чамандур сахниким, бўлғай бинафша сарбасар,
Теграси гулзордурким, бўлмағай бир хор анга.

Ёғлиғинг токим юзу кўзунгга тегмиш, бордурур
Юз менингдек зору юз минг мен киби бемор анга.

Эй кўнгул, юз пора қилса ёр тиғи, ғам ема,
Лутф этиб гар боғлар ўлса ёғлиғини ёр анга.

Кўнглум истар ёғлиғингни, балки андин бир насим
Етса Бобурға эрур жон бирла миннатдор анга.

2

Келтурса юз балони ушул бевафо манга,
Келсун агар юзумни эвурсам, боло манга.

Нетгаймен ул рафиқ билаким, қилур бaсe
Меҳру вафо рақибға, жавру жафо манга.

Бегона бўлса ақл мени телбадин, не тонг,
Чун бўлди ул пари сифатим ошино манга.

Оху ёшимдин ортадур заъф, эй табиб,
Билдим ярашмас эмди бу обу ҳаво манга.

Дардим кўруб муолажада зоеъ этма умр,
Ким жонда дарди ишқдурур бедаво манга.

То ёр кимни истару кўнглига ким ёкар,
Ташвиш бежihatтурур охир санго, манга.

Бобур, бўлуб турур икки кўзум йўлида тўрт,
Келса не бўлди қошима бир-бир манго манга.

3

Чун фалак қўймас мени бир лаҳза васл айёмида,
Тонг йўк, эй бемехр, агар ўлсам фирокинг шомида.

Эй кўнгул, юзин кўруб зулфи паришонин соғин,
Шоми ҳижрондин таваҳхум айла васл айёмида.

Зулфидаким маскан эттинг, кўр занахдон чоҳини,
Воқиф ўлғилким, эрурсен аждаҳонинг комида.

Ғунчадек оғзинг ғами кўнглумда гар йўк, бас недур?
Чок кўнглум ҳайъати гул ғунчаси андомида.

Ёрнинг пайғоми етқач, топти жон фарсуда тан,
Исо эъжози магар музмардурур пайғомида.

Бобур, ул гул зулфи остинда эмастур холлар,
Жон қушин сайд айлар учун доналардур домида.

4

Не кўрай тўбийни кадди хуш хироминг борида!
Не қилай сунбулни хатти мушкфоминг борида?

Ким Хизр суйин оғизланғай, болингнинг қошида,
Ким Масих алфозидин дегай каломинг борида.

Ошикингни давлати васлинг била қил мухтарам,
Хусн аҳли ичра мунча эхтироминг борида.

Биздин ойру доим эл бирла ичарсен бодани,
Бизни ҳам гоҳи соғин шурби мудоминг борида.

Эй кўнгул, гар ғайр сўзи захри қотилдур, не ғам,
Лабларидин шарбати юҳийил-изоминг борида.

Тарки номус айлабон, бадном бўлғил ишқ аро,
Ким сени ошиқ дегай номусу номинг борида?

Бобур, ул гул кўйида булбул киби топтинг мақом,
Бир навоёе рост қил мундоқ мақоминг борида.

5

Ўлум уйқусиға бориб жаҳондин бўлдум осуда,
Мени истасангиз, эй дўстлар, кўргайсиз уйқуда.

Неким тақдир бўлса, ул бўлур таҳқиқ, билгайсиз,
Эрур жангу жадал, ранжу риёзат барча беҳуда.

Ўзунгни шод тутғил, ғам ема дунё учун зинҳор,
Ки бир дам ғам емакка арзимас дунёйи фарсуда.

Замона аҳли ичра, эй кўнгул, оё топилғайму
Сенингдек дард паймоу менингдек дард паймуда?

Улусдин тинмадим умрумда ҳаргиз лаҳзае, Бобур,
Магар ўлсам бу олам аҳлидин бўлғаймен осуда.

6

Соқий эрур ишрат чоғи, афсурда бўлма дай била,
Ўттек чоғир келтур, дағи, суҳбат тутошур май била.

Келтур шароби нобни, омода қил асбобни,
Хуш тут шаби маҳтобни чун бордур ул ой била.

Даврон ғамин барбод қил, ишрат уйин обод қил,
Жону кўнгулни шод қил овози чангу най била.

Мажлисда бордур сар-басар май нашъасидин шўру шар,
Борини масту беҳабар қил жоми пайдарпай била.

Ҳамдард ёре қониким, бир ғамгусоре қониким,
Абри баҳори қониким, Бобур киби йиғлай била.

7

Улки йиллар, ойлар ўткаргай ғаму мотам била.
Шоду хуррам бўлмағай наврўз ила, байрам била.

Улки давроннинг аёғидин дамо-дам қон ютар,
Нашъа топмас гар ичар ҳар давр жоми Жам била.

Дема, эй ҳамдам, диёру ёр сўзинким, менинг
Улфатим йўқ олам аҳли бирла, бал олам била.

Сендин ойру найлагаймен ийд ила наврўзни,
Ойу йил хуштур сенинг бирла агар бўлсам била.

Тортиб афгон, оҳ уруб хижронда, Бобур, йиғласанг,
Навҳа тузгай базми ғам аҳли бу зеру бам била.

8

Бўлмадим умримда бир дам хоотири хуррам била,
Гар иликтин келса бир дамни кечурманг ғам била.

Неча бўлғай ёр хижронию даврон меҳнати,
Накди умрум, оҳким, ўтти ғаму мотам била.

Зоҳир ўлғай ҳар нафас бир тун сочингнинг ҳажрида
Ўтлуғ оҳим дуд янглиғ чиқса печу хам била.

Эй кўнгул, токим кўрубмен ул паридин илтифот,
Ихтилот этмак манга ёқмас бани одам била.

Қатъ этиб Бобур боридин чун санга келтурди юз
Бок эмас якрўй бўлса жумлайи олам била.

9

Ғурбатка солди чарх мени юз жафо била,
Ёд айла мен ғарибни гоҳи дуо била.

Беҳад вафоу меҳр санга кўрсатиб эдим,
Сен ҳам соғингасен мени меҳру вафо била.

Чун қилди мени ул бути Чин зору мубтало,
Ишим менинг қолибтурур эмди худо била.

Кўрмон фараҳни бир дам агар андин ойрумен,
Билмон аламини бормен онинг бирла то била.

Ул сарвага карам қилибон еткур, эй сабо,
Бобур ниёзини ер ўпуб хуб адо била.

10

Неча расво бўлғамен ишқ ичра шайдолиғ била?
Ҳеч киши кўрмайдурур ошиқ бу расволиғ била.

Ҳар нечаким туттум ўзни порсолиғ таврида,
Бўлдум охир шухраи офоқ шайдолиғ била.

Менки хижронингда қон ютмоқ била муътодмен,
Манга йўқтур ҳеч нисбат айши саҳболиғ била.

Шайх шеърим манъ этар, етмай балоғат лутфиға,
Найлагай, ё раб, киши бу пири ноболиғ била.

Бобури бедилни ишқи телбаратса не ажаб,
Чунки ҳаргиз рост келмас ишқ донолиғ била.

11

Хатинг аро узоринг сабза ичинда лола,
Ул чашии пур хуморинг лоладағи ғазола.

Барча парилар, эй жон, гирдингда зору хайрон,
Гўё эрур намоён ой теграсида ҳола.

Меҳру вафони эй ёр кўп кўрди сендин ағёр,
Жавру жафони бисёр қилдинг манга ҳавола.

Ҳажрингда, эй парирў, кўзумдин учти уйку,
Ҳар кеча тонгга тегру ишимдур оху нола.

Юз сафҳасинда хатлар ёшдинки ҳар тараф бор
Ишқингда Бобур айлар бу навъ юз рисола.

12

Хатинг парвона келтургач, тирилди ушбу девона,
Они тиргузмак учун гўйиё келтурди парвона.

Куёшдек юзунгу дурдек тишингнинг ҳажрида, эй жон,
Кўзумнинг ёшидур юз катрау ҳар катра дурдона.

Қадинг кўрсатмадинг бир тори сочингдин сори пинҳон,
Иноят тўғри гар, йўқтур, не бўлди бўлса тўлғона.

Онинг усрук кўзидин борди чун диним эви барбод,
Мену, эй дўстлар, мундин нари май бирла майхона.

Жамолинг шамъи ҳижронида Бобур ўртаниб борди,
Қачон бошингдин эврулгай келиб парвонадек ёна?

13

Сочининг савдоси тушти бошима боштин яна.
Тийра бўлди рўзгорим ул қаро қоштин яна.

Мен худ ул тифли паривашға кўнгул бердим, вале
Хонумоним ногаҳон бузулмағай боштин яна.

Юз ямонлик кўруб ондин телба бўлдунг, эй кўнгул
Яхшилиғни кўз тутарсен ул париваштин яна.

Тош урар атфол мени, уйида фориг ул пари,
Телбалардек кичкирурмен ҳар замон тоштин яна.

Оёғим етганча Бобурдек кетар эрдим, нетай,
Сочининг савдоси тушти бошима боштин яна.

14

Ким кўрар хуршидни ул моҳсиймо бўлмаса?
Ким сўрар шаккарни ул лаъли шакархо бўлмаса?

Гул тикандур кўзларимга, ул юзи гулдин йирок,
Сарв ўқтур бағрима ул сарви боло бўлмаса.

Жаннатул-маъвони, эй зоҳид, нетай мен зорким,
Истарам кўйидин ўзга манга маъво бўлмаса.

Тиймағил девона кўнглумники расво бўлма деб,
Ошиқ ўлғайму эди ул телба расво бўлмаса.

Гар бошингни кессалар ишқида, эй Бобур, сенинг
Ёрдин кўнглунг керакким, ўзга қатъо бўлмаса.

15

Жонима ўт солди ул рухсораи зебо яна,
Кўнглума ул зулф бўлди мояи савдо яна.

Кўрсатиб рухсору зулфин ул пари пайкар манга
Жону кўнглумни қилибтур волау шайдо яна.

Ёр қуйидаги томсен сен манга пушту паноҳ,
Соия лутфунгни сол чун санга келдим ёйина.

Шодлиғнию фароғатни қўюб ошиқ бўлиб,
Меҳнату ғамни қилиб мен ўзума пайдо яна.

Ёрға кулмен дегач, Бобурни расво айлади,
Тенгри мендек бандасини қилмасун расво яна.

16

Кўзумда муттасил ул эгма кош керак бўлса,
Қошимда кўз ёруғи ул қуёш керак бўлса.

Сужуд вақтида меҳроб бўлмасун ҳаргиз,
Ки бош қўярда ўшал эгма кош керак бўлса.

Ҳабиб ишқида бошдин кеч, эй кўнгул, йўқ эса,
Бу йўлга қўйма оёқ санга бош керак бўлса.

Кўюб оёғига бош, сўрса лаълидин ҳар ким,
Бошига туфрақу оғзига тош керак бўлса.

Сенинг била бори эл нохуш ўлса, эй Бобур,
Не бўлғуси сенга, ул ёри хуш керак бўлса?

17

Хуш улким ёрдин катъ айлабон тарки диёр этса,
Жаҳон кезмак била беқайдлиғни ихтиёр этса.

Онингдек бўлсаким, асло тафовут бўлмаса пайдо
Агар бу даҳри дун хор айласа, гар эътибор этса.

Жафодур жонға бўлмоғлиғ муқайяд олам аҳлиға,
Хуш ул озодаким элнинг аросидин канор этса.

Кишининг жониға душман, балодур бошиға бу эл,
Агар бошин туфайл айлаб ва гар жонин нисор этса.

Диёру ёрдин Бобур жафоу жавр кўп кўрди,
Хуш улким ёрдин катъ айлабон тарки диёр этса.

18

Хажр ўлтурди мени англасам эрди мунча,
Дўстлар, ёрдин ойрилмас эдим ўлгунча.

Соҳидо, дўзах ўтидин мени не кўркутасен,
Хажр ўти қошида кўрмасмен они учкунча.

Ул қуёш меҳрини бир зарра манга кўргузмас,
Кавкаби ашк тўқуб, бўлсам агар гардунча.

Хуснда ортуқ агар бўлса юзи Лайлидин,
Мен доғи бормен анинг ишқида юз Мажнунча.

Риндлар олида ҳайвон суйини кўп ўқасен,
Эй Хизр, борму экин ул сув майи гулгунча?

Бобуро, шеърингга гар солса қулоқ ул шоҳинг,
Бўлғусидур сўзунга қадр дурри макнунча.

19

Қачон бўлғай мушарраф бўлғамен, жоно, жамолингга?
Қутулғаймен фироқингдин, етишгаймен висолингга.

Кўз очғил боққаликим, бўлмишам бемор ул кўздин,
Лаб очғил сўрғаликим, ташна бўлмишмен зилолингга.

Ул оининг юзи бирла туш бўлуб даъвойи ҳусн эттинг,
Яқин бўлди букунким, эй қуёш, еттинг заволингга.

Кабутар, элтасен хатим, не бўлғай гар кабул этсанг,
Кўнгулни боғласам ул нома янглиғ парру болингга.

Белиндинким хаёлийдур йирокдурмен, мени ёд эт,
Умидим борки Бобурдин, етишгаймен хаёлингга.

20

Ул парининг тигидин кўрқутма мени, эй ракиб,
Ишқида бошимга менинг ҳар не келса, ё насиб!

Эврулуб бошингга, эй ой, қилмишам тарки ватан,
Раҳм қилғил мангаким, саргаштадурмен, ҳам ғариб,

Телба бўлмоғликдин ўзга чорае йўқтур манга,
Ул парирў ногахон ар чиқса уйдин ёсаниб.

Жонда беркитган ўкин чекмак манга ранжедурур,
Кўйғил ул ўкни чекай деб ранж чекма, эй табиб.

Бобуро, ҳаргиз қулоқ шеърингга ул гул солмади,
Гулга не парвое, юз фарёд қилса андалиб.

21

Эшикингда бош урармен телбалар янглиғ юруб,
Эй пари, йўл бер висолинггаки, кетмай бош уруб.

Сарв, қаддинг борида ўз қаддини чун қилди васф,
Ўтқа ёкти боғбон сарви сихисин синдуруб.

Ўлтуруб эрди қўпуб кетмакга чун азм айлади,
Ёна тиргузди мени, алҳамдулиллах, ўлтуруб.

Кўзлари сайд айлар учун телба кўнглумни менинг,
Қоши ёсини қуруб, кирпик ўқини тўлдуруб.

То сабо зулфини ул гулнинг паришон айлади,
Жон била ақлу кўнгулни елга бердим совуруб.

Топшуруб эрдим кўнгулни ёрға, чун борди ёр,
Ҳамраҳ эттим хаста кўнглумни худоға топшуруб.

Бўйнума занжири ғам, ё бўғзума тиғи ситам,
Ҳарне келса ишқ йўлида турубмен телмуруб.

Мен билурмен кўзи қотил, лаъли жонбахш эрканин,
Чунки, Бобур, ҳажрида кўп йиғладим оғзим қуруб.

22

Кимки бўлғай сен киби оламда дилдори онинг
Ҳар қаён азм айласа бўлғай худо ёри онинг.

Кўйидин мен азм этармен қолғудектур хотирим,
Хотиримни сахласа тенгри ниғаҳдори онинг.

Келдим, эрса келмади ҳаргиз онинг кўнглига раҳм,
Бордим, аммо бормади кўнглумдин озори онинг.

Ул қуёштин не осиг чекмак жафоу жаврким,
Майли йўқтур заррае меҳру вафо сори онинг.

Борғай эрдим бош ила кўйига найлай, Бобуро,
Ҳар қачон борсам эшигига, келур ори онинг.

23

Қайси бир озорин ойтай жонима ағёрнинг?
Қайси бир оғритқонин кўнглумни дей дилдорнинг?

Қайси бир бераҳмлиғини толеи гумроҳнинг?
Қайси бир кажравлиғини чархи кажрафторнинг?

Қайси ҳасрат бирла армонин вафосиз васлининг?
Қайси меҳнат бирла ранжин фурқати хунхорнинг?

Гурбат ичра, эй кўнгул, элдин вафо истарни қўй,
Чун вафосин кўрмадинг ҳаргиз диёру ёрнинг.

Бобур, ул гул жавр этар, ағёрдин не яхшилиғ,
Гулнинг озори бу бўлса, ваҳ, не бўлғай хорнинг.

24

Ўлтурур гарчи мени гуфторинг,
Тиргузур ул лаби шакарборинг.

Куйдурур ҳасратида мени, нетай,
Оташин гулдек ики рухсоринг.

Эй кўнгул, яхши икки дунёдин.
Бир назар қилса санга дилдоринг.

Хор кўрма ғамин ул ойнингким,
Будурур фурқатида ғамхоринг.

Қилди то гул юзида зохир хат,
Бобуро, бўлди хати безоринг.

Хираду сабр келиб албатта,
Ишқдин эмди мени кутқоринг.

25

Олида гўйин кўрунг, илгида чавгонин кўрунг,
Юзида зулфи била гўйи занахдонин кўрунг.

Секратиб елдурганида тавсаниға кўз солинг,
Ё ёқолиб йўл юруса, сарви хиромонин кўрунг.

Ул пари майдон аро жавлонда юз минг ноз ила,
Орқасинда юз менингдек зору ҳайронин кўрунг.

Ишкида жонни маломат ўқиға қилманг ҳадаф,
Қошининг ёсини кўзланг, тийри мужгонин кўрунг.

Дерки, Бобур, илтифот айлай санга етган замон,
Менга етгач қошида юз чину ёлғонин кўрунг.

26

Кўнгулга бўлди ажойиб бало қаро сочинг,
Шикаста кўнглума эрмиш қаро бало сочинг.

Бошимға чиқти тутун рашкдин қаро сочдин,
Аёққа тушгали, эй сарвнот то сочинг.

Муяссар ўлди жунун мулки, эй жунун аҳли,
Нисори ашкни эмди бу кун манго сочинг.

Сочинг шикастида бордур шикаста кўнгуллар,
Кўнгуллар очилур, очилса, ул қаро сочинг.

Очилди кўнгли, чу очтинг сочингни, Бобурнинг,
Не айб агар деса дилбанду дилкушо сочинг.

27

Эй юзи насрин, қомати шамшод
Неча қилурсен жонима бедод?

Сен киби пуркор, шеваси бисёр
Билмади, эй ёр, ҳеч киши ёд.

Жаврда нодир, зулмада мохир,
Ишвада қодир, ғамзада устод.

Ёр ғамидин, ҳажр аламидин
Сабр камидин нолау фарёд.

Бобури бедил, эй бути қотил,
Жаврунга мойил, зулмунга муътол.

28

Шоҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.
Моҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

Қадди оғзингдин айру тортармен,
Оҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

Мени ёд айла базми ишқингда,
Гоҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

Хуштурур ҳамроҳим агар сенсен
Роҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

Ёди шахдур агарчи Бобур лек,
Шоҳи Султон Увайс бан Маҳмуд.

29

Не чаманда сарв бор ул қомати раъно киби,
Не гулистон ичра гул бор ул рухи зебо киби.

Не жафо таврида бор дунёда ул бемехрдек,
Не вафо бобида бор оламда мен шайдо киби.

Донаи холи Масихосо лабининг устида
Нотавон жонимға бўлди мояи савдо киби.

Айласам кўйида маъво, найлайн жаннатником,
Бор манга ул ҳур кўйи жаннатул-маъво киби.

Базм аро, эй дўстлар, не майки, қон ичмак дурур,
Соқийи гар бўлмаса ул шўхи базморо киби.

Минса абраш ул қуёш куймай нетайким, Бобуро,
Мени куйдурмакка елдур маркаб, ўтдур рокиби.

30

Шукрлиллаҳ, айш юзландию меҳнат қолмади,
Етти айёми висолу шоми фурқат қолмади.

Юзланиб амну фароғат, ғуссау ғам бўлди рафъ,
Айшу ишрат келдию ранжу машаққат қолмади.

Меҳнати ҳижронки ондин чок-чок эрди кўнгул,
Бўлди роҳатқа мубаддал, ул жароҳат қолмади.

Муртафиъ бўлғонда ҳижрон кел таваккуф қилмаким,
Интизорингни чекарга ўзга тоқат қолмади.

Васлингга еткурди даврон оқибат Бобурни, шукр,
Эмди даврондин манга асло шикоят қолмади.

31

Деманг ўқини танимға балои жон келди,
Ҳаётсиз баданимға ўқи равон келди.

Ҳаёт суйини қўйким, лабидин олдим ком,
Бор, эй Хизрки, манга умри жовидон келди.

Сипехри қўйини қўк эвурур келиб ҳар кун,
Не бирдурур буки рифъатин осмон келди.

Хуш улки бир киши қўзум йўлида эрканда,
Севинчи деб югуруб етсаким фалон келди.

Фироқ аро ўларимда етишти ул жонон,
Худоға шукр қилайким, ўлар замон келди.

Адам йўлиға қўнгул кирди ишқ доғи бида,
Бу йўлдин ўтмади ҳар кимки бенишон келди.

Фароғат истар эсанг бўл жариди, эй Бобур,
Ки жону танға ғаму ғусса хонумон келди.

32

Зухд кетти эса, қарам қилди.
Ишқ келдию муҳтарам қилди.

Ул алиф бўйлуқ ойнинг ишқи
Мени олам аро алам қилди.

Қўзию зулфу оғзи фурқатида,
Фалак охир мени адам қилди.

Қўнглум ўртанди ҳар дам оҳимдин,
Магар ул ел бу ўтни дам қилди.

Қоши ёлар жафосидин бу чарх
Менинг отимға ўқ рақам қилди.

Чанги ғамдин қутулмади Бобур,
Нечаким нола зеру бам қилди.

Ул аҳд ила паймон қани, эй ёр, не бўлди?
Ул лутф ила эҳсон қани, эй ёр, не бўлди?

Кеттим мени ҳайрон эшигингдин, демадинг ҳеч
Ул телбаи ҳайрон қани, эй ёр, не бўлди?

Юз кўрсатибон эл ичида лутф этар эрдинг,
Ул лутфи намоён қани, эй ёр, не бўлди?

Сенинг сари бори кўнгул истаб тополмай,
Сенинг сори боргон қани эй ёр, не бўлди?

Жонимға даво сўзинг эди, сўзламадинг, оҳ,
Жон дардиға дармон қани, эй ёр, не бўлди?

Мундоқму эди аҳдки, Бобурни унуттунг,
Ул аҳд ила паймон қани, эй ёр, не бўлди?

Улки манга ёри дилнавоз кўрунди,
Жаврни кўрсатти кўпу оз кўрунди.

Бўлди бошим паст пойбўсида охир,
Гарчи бурун асру сарафроз кўрунди.

Сенинг учун улки бош ўйнамади ҳеч,
Санга ажойибки ишқбоз кўрунди.

Ишқ борида салоҳу тавбау тақво
Борчаси таҳқиқ бил мажоз кўрунди.

Душмани жон ўлди не қилай санга, Бобур.
Улки манга ёри дилнавоз кўрунди,

Туну кун бирла бутун мажлиси асру хуш эди,
Мажлис аҳли бори дилхоху бори дилкаш эди.

Борининг сўзи эди хубу, латифу рангин
Не паришону не бемаънию не чирмаш эди.

Яхши май йўқ эдию нашъаи май яхши эди.
Нохуш эл йўқ эдию асру ҳавойи хуш эди.

Бори аҳбоб эди ҳозир, бори асбоб эди жамъ
Созу хонанда била нуқлу майи беғаш эди.

Гоҳ пурханда эди эл басе сархушлуктин,
Мастлиғдин яна гоҳ эл кўзи тўла ёш эди.

Барча таъзим қилиб бир-бирини мастона,
Гоҳ бошта оёқ эрди, гоҳ оёқта бош эди.

Тун ярмиғача бу навъ эдию ондин сўнг
Мажлис аҳлининг иши ҳар сориға тарқаш эди.

Мен иликтин бориб эрдим, тутуб илгимни биров
Мени уйғотти, кўз очтим эса, ул маҳваш эди.

Тортиб илгини, кучуб бўйнини, оғзини ўпуб,
Тонгғача ўйнамоқ иш эрди, не хуш ўйнаш эди.

Бобур ар ҳарза деди, мажлис эли, айб этманг,
Карам айланг, они маъзур тутунг, сархуш эди.

Ёз бўлдию бўлди яна жаннат киби ёзи,
Хуш ул кишиким айш ила ўтгай қишу ёзи.

Дутора уни айшу фароғатни берур ёд,
Мутрибқа кулоқ тутки, не дер нағмада сози.

Чун қиблам эрур ёр, қилмай қошида сажда;
Носих сўзини найлай, эмас сўзи намозий.

Бу телбау мадхуш дилу жонға не хуштур,
Ғаҳ қахру итоби била, ғаҳ ишвау нози.

Тут муғтанам ул ёрни, Бобурки, жаҳонда
Маҳмуд ким эрди, не киши эрди Аёзи?

37

Бихамдиллаҳки, ул гулда вафодин бор эмиш бўе,
Жафо таркин қилур эрмиш яна турки жафожўе.

Қадам ранжа қилиб бошимға келгайму дебон ул ой,
Тутубмен пойи девори, қилиб маскан сари кўйи.

Сочинг белингчау белинг доғи сочинг киби ёринг,
Латофат ичра йўқ фарки бу иккининг сари мўйи.

Муяссар бўлса билгилким, бори оламдин ортуқдур,
Кабобию майи нобию махтобию махрўйи.

Эшиттим илтифот айлаб темишсенким дурур Бобур
Фақири номуроду бесарупойи дуогўйи.

38

Кўрмагай эрдим жамоли олам оро, кошки,
Бўлмагай эрдим бори оламға расво кошки.

Ишқ боғининг ниҳоли ғам, бори ҳирмон эмиш,
Қилмағай эрдим бу гулшанни тамошо кошки.

Қилмағай эрди кўнгул ишқин ҳавас, бал тилга ҳам
Кечмағай эрди онингдек лафз асло кошки.

Қоши ёлар қўйида шариф этгунча сарф,
Қилғай эрдим масжиду меҳроб аро жо кошки.

Иштиёр эт ўзга иш, Бобурки, ҳосил бўлмағай
Ишқу васлу айш ила ишраттин илло, кошки.

39

Бошда гар йўқтур жалолат гавҳаридин афсаре,
Ёнима басдур мазаллат туфроғидин бистаре.

Киргали кўксум аро кўнглум иши куймакдурур,
Мен нечук куймайки, кўксум ичра бордур ахгаре.

Сабру хушу ақлу динимни олибтур, найлайн,
Сарв қадде, гул рухе, райҳон хате насрин बारे.

Кирпикидек ханжарин эл кўксига кирган замон,
Кўзума ҳар кирпичин, ё рабки, қилғил ханжаре.

Абрашини елдуруб етгач, йиқилдим дўстлар,
Оҳким, умрум дарахтини йиқитти сарсаре.

Ганжи ҳуснида кўрунг зулфи била гулгунасин,
Гўйиё ўт солди ҳар ён ганж узра аждаре.

Ҳажр шомидин менинг қон ютмоғимни ёд этинг,
Чексангиз у нозанин бирла сабуҳий соғаре.

Ҳар нечуктур умрни, Бобур, хуш ўткармак керак,
Ким бу беш кун умр ғамгин бўлғали қилмас гаре.

Кади шохи гулдек нигорим қани?
Лаби ғунчадек гулузорим қани?

Не тонг, юз нигор ўлса қон ёш била,
Ки ул юзи гул, ёш нигорим қани?

Қаро кечаларда кўзум ёрутур
Ўшал шамъи шабҳои торим қани?

Ярим кечалар келур эрди бурун,
Бу тун келмади, оҳ, ёрим қани?

Деманг, тарки ишқини қил ихтиёр,
Бу ишда менинг ихтиёрим қани?

Фироқинда кўнглумни қон айласанг,
Санга бўлғай ул бекарорим қани?

Яна бир кўз ғамидин хаста кўрармен ўзни,
Яна бир зулфга вобаста кўрармен ўзни.

Лабининг ҳасратида зор топармен жонни,
Кўзининг фурқатида хаста кўрармен ўзни.

Кўзидин ул қоши ё гарчи мени солди йирик,
Лек ул ой қошида пайваста кўрармен ўзни.

Зулфи занжирига то бўлди кўнгул вобаста,
Шукр Бобур киби вораста кўрармен ўзни.

Гаҳи соғин не бўлди зорларни,
Унутмагил бурунги ёрларни.

Сени кўрмай йироқдин зор бўлдум,
Бирор ёд эт йироқдин зорларни.

Юзунгдин ойрумен хор, эй азизим,
Киши гулдиң ойирмас хорларни.

Кўзунг беморимен, мендин юмуб кўз,
Яна оғритмагил биздек беморларни.

Санга бир йўл етар фикридадурмен,
Унутма бир йўли афгорларни.

Санга кўнглумни олдурдум, жаҳонда
Кўрубмен гарчи қўп дилдорларни.

Сихи қадларға, Бобур, ошиқ ўлсанг,
Бурунроқ кўзлагайсен дорларни.

Ёз фасли, ёр васли, дўстларнинг суҳбати,
Шеър баҳси, ишқ дарди, боданинг кайфияти.

Ёз фаслида чоғир ичмакнинг ўзга ҳоли бор,
Кимга бу нашъа муяссар бўлса, бордур давлати.

Ишқ дардини чекиб ҳар кимки топса васли ёр,
Ул замон бўлғай унут юз йилги ҳижрон шиддати.

Дўстларнинг суҳбатида не хуш ўлғай баҳси шеър,
То билинғай ҳар кишининг табъи бирла ҳолати.

Гар бу уч ишни мувофиқ топсанг, ул уч вақт ила
Мундин ортуқ бўлмагай, Бобур, жаҳоннинг ишрати.

44

Шоми ҳижронин манга ул бевафо кўрсатмагай,
Ҳажр шоми асру муҳлиқтур, худо кўрсатмагай.

Ваъда айлаб васл кўрсатгай неча жонимга ҳажр,
Неча кўнглумга жафо қилгай вафо кўрсатмагай.

Ул қаро кўз ҳажрида тундек қарорди кундузум,
Ё раб, андоқ кунни ул кўзи қаро кўрсатмагай.

Ишқ истар бўлса Мажнун айлагай пайравлиғим,
Йўлни не билгай киши, то раҳнамо кўрсатмагай.

Очмагай кўзини, то сўкмакка оғзин очмагай,
Юзини кўрсатмагай, то юз жафо кўрсатмагай.

Учқудекдур жон қуши ҳижронда Бобур оҳидин,
Кел, пари, таъжил ила жоним ҳаво кўрсатмагай.

45

Гунчадек кўнглум менинг гулзор майли қилмагай,
Ғам била бутган кўнгул гулгашт ила очилмагай.

Ранга-ранга гулларингни, боғбон, арз этмаким,
Таҳ-батаҳ қонлиғ кўнгул гул орзусин қилмагай.

Йўқтур улким гул юзунгдин ойру боксам гул сари,
Гунча янглиғ кўнглума юз хори ғам санчилмагай.

Оразу қаддингни таъриф этсалар юз йил, хануз,
Эй юзи гул, сарвқад, юздин бири айтилмағай.

Сендин ойрилдим эса бўлди насибим хори ғам,
Сендин, эй гул, эмди Бобур бир замон айрилмағай.

46

Ё қошинг янглиғ эгилган жисми зоримниму дей?
Ё сочингдек тийра бўлғон рўзгоримниму дей?

Кундуз ўлса, тунгача айтайму бепоён ғамим,
Кеча бўлса тонггача бу ҳоли зоримниму дей?

Ҳажри қотил бирла кўнглум ҳолатинму шарҳ этай,
Дарди муҳлик ичра жони беқароримниму дей?

Телбау мадҳушу беҳуд демаким, қилди сени,
Лаъли майгун, сўзи мул, кўзи хуморимниму дей?

Бобур, ул ойнинг қуёшдек орази хижронида
Тонгға тегру хар кеча юлдуз саноримниму дей?

47

Юз кўрсатиб ўлтурурсен, эй ой,
Йўқ сен киби худнамою худрой.

Қаддинг алифу қошинг эрур ё,
Десам не ажаб агар сени, ой?

Ҳам лола юзунг қошида беранг,
Ҳам сарв қадинг борида бепой.

Ўқунг юрагимда жо қилибтур,
Тортиб яна ўқни қилма бежой.

Сендин манга юз ҳазор ҳасрат,
Сендин манга борму ҳеч парвой?

Ул ёр агар ёшурса юз, ох,
Ағёрга гар кўрунса юз вой!

Кулмас манга субҳи васл, Бобур,
Ҳар нечаки шоми ҳажр йиғлой.

48

Ёр юзумни кўруб дарду ғамим билса керак,
Юз кўруб дарду ғамим чорасини қилса керак.

Эй сабо, жону кўнгулни ўзининг чун қилди,
Кўнгли бирла дегасен, жони учун келса керак.

Васлини не қилайин, ғайрдин ойрилмади ҳеч,
Ёр васли манга ағёрдин ойрилса керак.

Васлининг кадрини чун билмади бу телба кўнгул,
Ҳажрининг тиғи онинг юрагини тилса керак.

Шукр, Бобур билурмен деган эрмиш ул ой,
Ложарам бандаларин шоҳлари билса керак.

49

Ўзни, кўнгул, айш ила тутмоқ керак,
Бизни унутқонни унутмоқ керак.

Айшу тараб гулбуниға сув бериб,
Ғусса ниҳолини курутмоқ керак.

Тийрадурур зуҳд дамидин кўнгул,
Ишқ ўти бирла ёрутмоқ керак.

Ҳар нимаға ғам ема, ғам кўп турур,
Айш била ўзни овутмоқ керак.

Кўйма машаққат аро, Бобур, кўнгул,
Ўзни фароғат била тутмоқ керак.

50

Чикса қуёш фалакка, сен отқа чикқанингдек,
Бўлғайму ул сенингдек, ул бири тавсанингдек?

Кўксумни чун ки ёрдинг, киргил кўнгулгаким бор
Ул ёра эшигингдек, кўз онда равзанингдек.

Гар сийм барги гулни қилса либос ўзига,
Бўлғайму, эй гуландом, кўнглак била танингдек?

Ул ёр ҳазратинда бисёр яхшидур ғайр,
Мен ҳам ямон эмон, лек, яхши эмон онингдек.

Даъвийи ишқ этиб ғайр, Бобурни айб қилма,
Ким мен эдим сенингдек, сен бўлғасен манингдек.

51

Бир пари мен телбани хусниға мойил қилғудек,
Кўзум ичра ер тутуб, кўнглумда манзил қилғудек.

Кўнглуму кўзум юзига волау хайрон бўлуб,
Жонима юз минг ғаму меҳнатни ҳосил қилғудек.

Нотавон жонимга ишқи қайғуни келтургудек,
Айшу ишратни кўнгулдин қайғу зоил қилғудек.

Қилмади Фарҳоду Мажнун ўзни расво мен киби,
Ким бу навъ иш, иш эмастур ҳеч оқил қилғудек.

Ул пари ишқида Бобур жон бериб, эй аҳли ишқ,
Ишқ атворини ишқ аҳлиға мушқил қилғудек.

52

Телба кўнглумким сенинг чангингдадур, ёд айлагил,
Бир навозиш бирла кўнглумни менинг шод айлагил.

Ишрат ичра ҳар қачонким чанг олсанг илгинга,
Фурқатингда қолгон эгри қоматим ёд айлагил.

Соз айлаб бир нишотангиз чанг, эй дилрабо,
Бенаво кўнглумни ғам чангиндин озод айлагил.

Мажлис ичра чанг бирла тортиб овоз эй пари,
Сабру ҳушим жузву аврокини барбод айлагил.

Чангда бир кўк чолур ёринг чу йўктур, Бобур.
Ерга бош чолмоқ била ўзунгни муътод айлагил.

53

Не фикреким, сенинг фикринг эмас ул фикр эрур ботил,
Не умреким, ўтар сенсиз, эрур ул умр беҳосил.

Таоллалоҳ, не кўзу кошдурурким ҳар қачон кўрсам,
Ғаҳи қўнглум бўлур беҳуд, ғаҳи ақлим бўлур зойил.

Жафоу жавр тавридин эурсен асру кўп вокиф,
Вафоу меҳр расмидин бўлурсен асру кўп ғофил.

Қуёш янглиғ юзунга мен дурурмен волау хайрон,
Янги ойдек қошинга мен дурурмен ошику мойил.

Кечурдунг ою йилни масту беҳудлук била, Бобур,
Неча ғафлат била умр ўтқарурсен, неча кун, ой, йил?!

54

Эй аларким, бу Ҳинд кишваридин
Бордингиз англаб ўзга ранжу алам.

Кобилу хуш ҳавосини соғиниб,
Ҳинддин гарм бордингиз ул дам.

Кўрдингиз, топдингиз экин анда
Ишрату айш бирла нозу наам.

Биз дағи ўлмадук, бихамдиллах,
Гарчи кўп ранж эдию беҳад ғам.

Ҳаззи нафсу машаққати баданий,
Сиздин ўттию ўтти биздин ҳам.

55

Не хуш бўлғайки, бир кун уйқулук бахтимни уйғатсам,
Кечалар тори мўйидек белига чирмашиб ётсам.

Ғаҳи гулдек ё юзни ул шакар сўзлукнинг исласам,
Ғаҳи шақкар киби ул юзи гулнинг лаълидин тотсам.

Қани Ширин била Лайлики, сендин ноз ўрганса,
Қани Фарҳоду Мажнунким, аларға ишқ ўргатсам.

Ёруқ кундуз, қоронғу кечада анжум киби бўлғай,
Чекиб гар оҳ дудини кўнгул ўтини тутратсам.

Кўзум равшанлиғида бўлғай, эй Бобур, басе камлиғ,
Агар қоши била юзин ҳилолу кунга ўхшатсам.

56

Жонимдин ўзга ёри вафодор топмадим,
Кўнглумдин ўзга маҳрами асрор топмадим

Жонимдек ўзга жонни дилафгор кўрмадим,
Кўнглум киби кўнгулни гирифтор топмадим.

Усрук кўзига токи кўнгул бўлди мубтало,
Ҳаргиз бу телбани яна ҳушёр топмадим.

Ночор фурқати била ҳўй этмишам, нетай,
Чун васлиға ўзумни сазовор топмадим.

Боре борай эшикига бу навбат, эй кўнгул,
Нечаки бориб эшикига, бор топмадим.

Бобур, ўзунгни ўргатакўр, ёрсизки, мен
Истаб жаҳонни мунча қилиб ёр топмадим.

57

Ҳажр аро ишрат аёғин борму нўш айлар чоғим,
Сенсизин юруб аёқ ичкунча синсун оёғим.

Ишқ бемори мену сен хуснунга мағруру маст,
Мен нечук бормай ўзумдинким даме йўқтур соғим.

Доғлар қўйдум дирамлар киби кўкsumни ёриб,
Не осигим, ёрға тушмас қабул ул ёрмоғим.

Даст бермас васлу келмас ёру раҳм этмас не суд?
Бармоғим бўғзумға элтиб, бормоғим ёлбормоғим.

Истарам эй ишқ мендин қолмағай ному нишон,
Туфрок эт жисмимни доғи элга бергил туфроғим.

Кўзларимдин борғали ёшим таним бўлди назар,
Билмадим ул ёш экандур Бобуро менинг ёғим.

58

Файр тоши заҳмидин дардимни изҳор этмадим,
Ичтаги пинҳон ғамим тоштин намудор этмадим.

Қондин элга ёйди тифли ашқ сирримни менинг,
Чунки мен ул ёшни ҳаргиз соҳиб асрор этмадим.

Юзи хуршиди, тиши дурридин айру, жисмда
Қолмади бир зарра ерким, тишдин афгор этмадим.

Келмади кўнглумга ишқининг суруру давлати,
То ўзумни меҳнату ғамга сазовор этмадим.

Толеимдин не осиг, Бобур, фиғону нолаки,
Уйқулук бахтимни бу ун бирла бедор этмадим.

59

Хазон яфроғи янглиғ, гул юзунг ҳажрида сарғардим,
Кўруб раҳм айлагил, эй лола рух, бу чехраи зардим.

Сен эй гул, қўймадинг саркашлигингни сарвдек ҳаргиз,
Оёгингга тушуб барги ҳазондек мунча ёлбардим.

Латофат гулшанида гул киби сен сабзу хуррам қол,
Мен арчи даҳр боғидин ҳазон яфроғидек бордим.

Ҳазондек қон ёшим сориг юзумдин эл танаффулда,
Баҳор ранги, бихамдиллах, улусдин ўзни қутқардим.

Не толеъдур мангаким ахтари бахтим топилмайди,
Фалак авроқини ҳар нечаким дафтардек ахтардим.

ЁУлуснинг таъну таърифи манга, Бобур, баробардур,
Бу оламда ўзумни чун ямон, яхшидин ўтқардим.

60

Оёгин ўпсам етишгай арш токиға бошим,
Даст бергай давлатим, гар тутса илгим маҳвашим.

Қўймоғумдур этагинг кетсам иликдин ҳар неча,
Бормоғумдур остонингдин агар борса бошим.

Ўтти эл бўлмоқдин ул ёш, мен қариғум ишқида,
Ўлганим яхши бу навъ, ар ўтса элликдин ёшим.

Дўстлар, кўнглумдагин қабрим тошиға ёзғасиз
Токи бирдек бўлғай ул ой ишқида ичу тошим.

Ёр ити, қичқирма гар Бобур деса ҳолин санга,
Найлайин бу ғурбат ичра сендин ўзга йўқ кишим.

61

Сенинг ишқингда, эй номехрибон, бехонумон бўлдум,
Демон бехонумон, овораи икки жаҳон бўлдум.

Лабинг гар бермаса, нечук жон элта олғаймен,
Бу йўлдаким, адам сахросиға эмди равон бўлдум.

Сўруб ул ой лабидин, оғзининг рамзини онгладим,
Бир оғиз сўз била кўрунги, мунча хурдадон бўлдим.

Нечаким қоши ёлар ишқида тузлукни кўрсаттим,
Вале охир маломат ўқлариға-ўқ нишон бўлдум.

Кулар эрдим бурун Фарҳоди мискин достониға,
Бу Шириндурқи, онинг бирла-ўқ, ҳамдостон бўлдум.

Висолинг давлатиға етмасам Бобур киби, не тонг,
Ки ҳажринг меҳнатида асру зору нотавон бўлдум.

62

Каду хаттинг била кўзу юзунг, эй сарви сийминтан,
Бири сарву бири райҳон, бири наргис, бири гулшан.

Ҳадису лаълу рафтору жамолингдин эрур хар дам
Тилим гўё, сўзум рангин, кўнгул хуррам, кўзум равшан.

Мени мадҳуши мискин, найлай ул шўхи бало бирла.
Мен асру бедилу беҳуд, ул асру пурдилу пурфан.

Фалак жавру жафосидин, ул ой дарду балосидин,
Чекармен нолау афғон, қилурмен гиряу шеван.

Балои ишқу ёлғузлукдағи ҳижрону ғурбатда
Отим Мажнун, кишим меҳнат, ишим зори, ерим гулхан.

Ўқунг бирла ҳаёлинг, дардингу меҳрингға Бобурдек,
Таним манзил, кўзум маскан кўкус маъво, кўнгул махзан.

Не вафо умрумда ул жону жаҳондин кўргамен,
Ким вафо жондин кўрубтурким, мен ондин кўргамен.

Кўз йўлидин ул пари хуснин назар айлар эдим,
Қон ёшим ул йўлни тутти, энди қондин кўргамен.

Ё раб, ул кун шум толеъдин манга бўлғаймуким,
Жонима ором ул оромижондин кўргамен.

Кўз кўрар, лекин солур мени балоға бу кўнгул,
Бу балони неча чашми хунфишондин кўргамен.

Бартараф қилғил вафо истарни элдин, Бобуро,
Ул ғалатдурким, вафо аҳли жаҳондин кўргамен.

Келки, сенсиз табакай мақтули ҳижрон бўлғамен,
Чорае қилким, сенинг илгингда қурбон бўлғамен.

Эй хуш улким, турғасен келуб кўзум ўтрусида,
Мен тикиб икки кўзум юзунгга ҳайрон бўлғамен.

Неча сенсиз дарду ғам бўлғай менинг кўнглумда жамъ,
Неча зулфунг иштиёқидин паришон бўлғамен.

Кўюнғ ичра гар сақар бўлса мақар жаннатча бор,
Жаннат ўлса кирмамон сенсиз не имкон бўлғамен.

Хуш улки, ёна муборак юзунгни кўргаймен,
Юзум била қадаминг гардини супургаймен.

Демаки, жавр келур санга ёр кўрмактин,
Мени не кўркутасен, ҳарне келса кўргаймен.

Ғаҳи жафоу ғаҳи жавр этиб юз эвруласен,
Мен ул эмонки, булар бирла юз эвургаймен.

Неча фироқ хумори аро азоб чекай,
Қачон висол майидин дами эсургаймен.

Фироқ ўтида овунсам чоғир била не ажаб,
Магар бу сув била ул шуълани ўчургаймен.

Демишменки, йиттим хайр гулшанда кўргумдур,
Неча бу ваъда била Бобур эвгургаймен.

66

Келди ул вақтки бошимни олиб кетгаймен,
Олам ичра аёғим етганича етгаймен.

Истарам ўзни азиз элга кўрунмасликтин,
Неча ўзумни улус кўзида хор этгаймен?

Халқ юз жавр ила ишлар буюрур кош элнинг
Не юзин кўргамену не сўзин эшитгаймен.

Хар сори борса бу девона кўнгул, айб этма,
Ўйла девона эмаским они беркитгаймен.

Дема Бобурға нетарсен бош олиб кетмакни
Тенгрининг хости мундоқ эса мен нетгаймен?

67

Жамолинг васфири, эй ой, неча элдин эшитгаймен,
Не кун бўлғай висолингға мени дилхаста етгаймен.

Тараххум юзидин юзунгни кўрмакка буюрғайсен,
Хуш улким оразингни кўргамен, сўзунг эшитгаймен,

Итингдурмен, сочинг занжирини бўйнулга маҳкам қил,
Ки водийи фирокинг ичра қўрқарменки йитгаймен,

Тараххум қилмасанг, ё боқмай истиғно била ўтсанг,
Тазарруъ қилгамен, ё йиглагаймен, ўзга нетгаймен.

Муяссар бўлмаса бошимни қўймоғлиғ аёғиға,
Бошимни олиб, эй Бобур, аёқ етганча кетгаймен.

68

Сўзлаб ул лаъли шакархони шакаррез этасен,
Очиб ўл зулфи сумансони диловез этасен.

Гаҳ қошинг секритибу гоҳи кўзунгни ўйнатибон,
Не боло фитна менинг жонима ангиз этасен.

Сув киби тигинг чекиб, тунд самандингни миниб,
Елдуруб ҳар сориға менинг ўтум тез этасен.

Кўзларинг ҳажрида бемормену боқмайсен,
Мени оғриққа магар боққали парҳез этасен.

Ҳажр шоми аламиндин қутулолмайсен
Бобуро, ҳар нечаким ўзни саҳархез этасен.

69

Неча лаълингдек, менинг бағрим тўла қон қилғасен,
Хотиримни неча зулфунгдек, паришон қилғасен.

Неча еткургайсен эл бошини кўкка меҳр ила,
Неча мени жаврдин ер бирла яксон қилгасен.

Кўнглума дашному таънинг улча макдур этгасен,
Жонима бедоду зулмунг улча имкон қилгасен.

Манга бормоқ мушкилу келмак санга осондурур,
Ушбу мушкилни манга, ё раб, сен осон қилгасен.

Демаки, аҳсанта лафзин, Бобур, ул ёринг сенинг
Нечаким, Ҳассон киби ўзни суҳандон қилгасен.

70

Яна кўз уйида маъво қилибсен,
Кўнгул қошонасида жо қилибсен.

Яна савдойи зулфунгдин, нигоро,
Мени ошуфтау шайдо қилибсен.

Ғаминг йўқ жон агар берсам ғамингда,
Ўзунгни мунча бепарво қилибсен.

Қошингдин мени ўқдек ташлар учун,
Янги ойдек қошингни ё қилибсен.

Кўзумдин ёшуниб, эй баҳри алтоф,
Кўзумнинг ёшини дарё қилибсен.

Соғинмас жаннатул-маъвони, Бобур,
Онинг кўнглида то маъво қилибсен.

71

Менинг кўнглумни ҳардам оғритиб парвое қилмайсен,
Сен, эй бедард, найлайким, кўнгул дардини билмайсен.

Не билгайсен менинг дарду ғамим ҳар соату ҳар дам,
Ки хусн усруклугидин ою йил, эй ой, билмайсен.

Вафо мактуби бирла ғамза ўқин ҳеч ёзмайсен,
Жафо расмию жавр ойинини ҳаргиз ёнгилмайсен.

Қотилма, ишқ эли ҳолин чу билмассен манга, эй шайх,
Не билгайсенки, ҳаргиз бу жамоатқа қотилмайсен.

Бўлбуртур ишқинг ичра гарчи хасдек жисми Бобурнинг,
Вале не фойдаким хасча чоғлиғ кўзга илмайсен.

72

Гайрға неча вафо қилгайсен,
Жонима неча жафо қилгайсен?

Бехато элга отиб ғамза ўқин,
Бизга етганда хато қилгайсен.

Кўрмагайсен аламу дард юзин,
Дардима, эйки, даво қилгайсен,

Тиларам сарви равонинг равишин,
Тилагим кош раво қилгайсен.

Бобур, ул умр сени сўккан учун,
Умр боринча дуо қилгайсен.

73

Неча хусн аҳлидин, маҳзун кўнгул, озор топқайсен,
Неча гулчехралардин бағринг ичра хор топқайсен.

Неча ишқу фироку раҳмсиз ағёр илгидин,
Ўзингни хору жонни зору кўз хунбор топқайсен.

Неча мақдур боринча онинг ройича борғайсен,
Неча борғон сойи ўзунгни бемиқдор топқайсен.

Танимға нечаким наззора қилсанг доғ кўргайсен,
Кўнгулда ҳар нечаким истасанг озор топқайсен.

Бу маҳвашларға кўнглунг бермагилким, асрай олмаслар
Кўнгулни асрагил, бўлғайки, бир дилдор топқайсен.

74

Такалуф ҳар неча суратда бўлса ондин ортуксен,
Сени жон дерлар, аммо бетакалуф жондин ортуксен.

Парининг хусн ичра гарчи оти бениҳояттур,
Мени девона қошимда ва лекин ондин ортуксен.

Пари бу хусн бирла кўрса юзунгни, бўлур телба,
Сени таъриф этар, лекин сифат қилгондин ортуксен.

Қадам ранжида қил кўнглум учун, эй ёрнинг ўки,
Менинг бу нотавон кўнглумга чун дармондин ортуксен.

Иқомат чунки қилдинг, Бобур, ул ҳур кўйида,
Мақоминг равзадин авло, ўзунг ризвондин ортуксен.

75

Ғурбату ҳижронға қолдим оҳ ул жон илгидин,
Жонға еттим эмди ғурбат бирла ҳижрон илгидин.

Кўрсатур гаҳ тиғу гаҳ ўқ ҳолатимни билмайин,
Не балолар кўрадурмен ёри нодон илгидин.

Эл фиғонимдин бажону мен бу жондин, эй ажал,
Қил халос элнию мени жону афғон илгидин.

Бобур, ул ой ҳажрида ишинг баса дуввор эди,
Шукрим, кутқарди ўлум сени осон, илгидин.

76

Шоҳи гулу настарин ёди берур бўйидин,
Атрни мушки Хўтан касб қилур мўйидин.

Гул юзидин мунфаил, сарв қаддидин хижил,
Ранг олур муттасил лола гули рўйидин.

Жонға қилур юз ситам, кўнглума юз онча ҳам,
Кўз оқидур жўйи ғам, шўхи балажўйидин.

Равзаға гар етгамен онсизин они нетгамен,
Мумкин эмас кетгаймен ул қаро кўз кўйидин.

Гарчи қилур юз қарам васли этар мухтарам
Лек баса кўрқарам, Бобур онинг кўйидин.

77

Тушумда чун қуёшдек оразингни кўрдум ўтрудин,
Тилармен то қиёмат очмағаймен кўзни уйқудин.

Сенинг васлингдин ойру тушғали борғон сойи ортар,
Таҳассур орқадин, меҳнат ёнимдин, ҳажр ўтрудин.

Кўнгулдин қатъи уммид айладим ул вақтким билдим,
Кесилди риштаи жондин, осилди тори гисудин.

Тия олмон йиғини кўргач ул ёшни, вале ул ҳам,
Кўзум ёшини кўргач, асрай олмас ўзни кулгудин.

Кўзум ёшики, емрулди шикибу сабр уйи андин,
Зиёнлар санга, эй Бобур, бу янглиғ билмадим сувдин.

78

Қаёнга борсанг, итингмен, ўзумни еткуройин,
Етишмасам санга, боқиб дуо қилиб хуройин.

Юзум бўсағангга сурсам, не яхши айшдурур,
Иноят эт эшикинда бу айшни суройин.

Фироқинг ичра йиғидин нечук йиғай ўзни,
Ёшим бош урди жаҳонга, не навъ ёшуройин.

Неча тағофул этиб манга боқмайин юрур ул,
Неча тазарруъ этиб мен анга боқиб туройин.

Қуёшқа зарра назар солмағай севунмакдин,
Қутулса ғам тунидин, кўрса ёна Бобур ойин.

79

Бу ғамда менки ишим фикрини не навъ этайин?
Не ерда соқин ўлай, не қилай, қаён кетайин?

Не дайрдин эшигин очилур, не масжидтин,
Неча эшикдин эшикка гадо киби етайин.

Жаҳон эли била гуфту шунид қилмасмен,
Неча сўзумни дейин, неча қаттиқ эшитайин.

Дема не бўлди ишинг, фикр қилғил, эй Бобур,
Не бўлса ул бўлур эркин ишим, не фикр этайин?

80

Бу янглиғ билсам эрди ҳажрнинг муҳлик қаро шомин,
Берурму эрдим ўлгунча иликдин васл айёмин.

Жаҳонда айшу ишратдин кўнгул ором топқайму,
Киши то кўрмагунча ёнида маҳваш дилоромин.

Кўнгулда ҳасрати ул ойнинг оғзининг чу беҳаддур,
Кўнгул гўёки мундиндур тутубтур ғунча андомин.

Масиҳ анфоси янглиғ жон берур фарсуда жисмимға,
Сабо келтурса ногаҳ ҳажр аро ул ёр пайғомин.

Мувофиқ ёрлар бирла бу дамни хуш кечур, Бобур,
Не учунким, келур дамға бўла олмас киши зомин.

81

Хуршид юзунг бирла букун, эй маҳи тобон,
Даъви гар этар бўлғуси қун, сўнгра пушаймон,

Сен гул киби то ғамзадасен ҳуснунга мағрур,
Булбул киби мен ғамзадамен, ҳуснунга ҳайрон.

Гул юзунг эрур лола, вале лолайи худрўй,
Тор оғзинг эрур ғунча, вале ғунчаи хандон,

Гаҳи қулоғинг тўлғади, гаҳ юзунга келди,
Зулфунгни йиғиштурки, бәсе бўлди паришон.

Чун бўлди сочи ториға жон риштаси пайванд,
Бобур, кўнгул узмак сочидан эмди не имкон.

82

Сендин нафасе мурод топмон,
Ишқингда кўпгулни шод топмон.

Ишқ аҳлиға илтифот кўрмон,
Хусн аҳлида эътиқод топмон.

Қилсам санга ҳар неча тазаллум,
Фарёду фиғонки, дод топмон.

Фарёдки, дерга ишқ розин
Бир кишини эътимод топмон.

Қошинг ғами шарҳини ёзарға,
Кўз қорасидек мидод топмон.

Мен банда жуз иникиёд билмон,
Сен шохда жуз инод топмон.

83

Куёшим ҳар сориға азм қилса, заррае қолмон,
Не учунким, агар айрилсам андин кун кўра олмон.

Онингдек бўлмишам ҳайрон куёш янглиғ юзунгаким,
Куёшдек найзалар текса кўзумга, кўз ола олмон.

Агарчи ёр ишқи нотавон кўнглумга ўт солди,
Вале мен нотавон ул ёр ишқида кўнгул солмон.

Ибодат вақти бўлса ҳар неча меҳроб ўтрумда,
Қошин нақшин тасаввур қилмагунча ерга бош чолмон.

Ироқу Форс гар етса сенинг бу шеъринг, эй Бобур,
Они хифз этгуси Ҳофиз, мусаллам тутқуси Салмон.

84

Хатинг била юзунгу кокулунг сенинг, эй жон,
Бири бинафша, бири ёсуман, бири райҳон.

Такаллум айларида тилию тишию лаби,
Бири ақиқу бири инжую бири маржон.

Кўнгулни зору мени хору танни тор этган,
Бири жафоу бири ғурбату бири ҳижрон.

Тану кўнгул била кўз васлу нозу хусни учун
Бири харобу бири волау бири ҳайрон.

Тамоми умрида Бобурға уч сўз ойтибтур:
Бири сўкунчу бири қаттиқу бири ёлғон.

85

Бу кеча кулбамға келди ул қуёшим ёшурун,
Қарнларда келмади ҳаргиз шунингдек кечқурун.

Оғзидек тор фурсати васлию ҳам ҳажри туни,
Ул муанбар сочи янглиғ ҳам қоронғу, ҳам узун.

То ҳаёли оразинг тушти кўнгулга, эй қуёш,
Бўлди кўнглум бир ёнар ўту сўнгаларим ўтун.

Бўлди кўнглумда гириҳ ҳасрат онинг тор оғзидин,
Бор магар жисмим менинг тору кўнгул онда тугун.

Олғали жонимни хижронға ҳавола қилди ёр,
Қўйма хижронға, ажал, жонимни ол, тенгри учун.

Сарвдек қадди фироқида фиғонимдур баланд,
Гул киби рухсори ҳажрида ёшимдур лолагун.

Ишқ ила девоналиғда бўлмишам соҳиб камол,
Ишқ аҳли, эмди Бобурни дегайсиз зуфунун.

86

Ишқ элининг оҳидин ул сарв қад ҳам бўлмасун,
Ғам елидин ул муанбар зулф дарҳам бўлмасун.

Кўп жафоу жавр кўрдук, эй қуёш, ҳажринг куни
Бошимиздин сояи сарви қадинг кам бўлмасун.

Даҳри дундин тегмасун озор нозик жисминга,
Даҳр аҳлидин муборак кўнглунга ғам бўлмасун.

Олам аҳли бирла оламдин манга сенсен ғараз,
Зоти покинг бўлмаса, оламда одам бўлмасун.

Гар ҳаводорим эурсен, эй сабо, арз айлаким,
Ул юзи гул сарв ҳар хас бирла ҳамдам бўлмасун.

Гарчи ошиқ лозими оламда расволиқдурур,
Ишқ аро Бобур киби расвойи олам бўлмасун.

87

Янги ой ёр юзи бирла кўруб эл шоду хуррамлар
Манга юзу қошингдин ойру байрам ойида ғамлар.

Менинг бу тори мў янглиғ танимга тоблар солди,
Ул ойнинг юзида сунбул киби зулфидағи хамлар.

Ҳавога дуди охин тутратур ишқ аҳли ғайратдин,
Сабо таҳрикидин ҳар гаҳ паришон бўлса парчамлар.

Очилди зулфию хайлар намудор ўлди юзида,
Гул узра чун бўлур пайдо кеча очилса шабнамлар.

Мену кунжи ғам оху фиғону ашки хунолуд,
Не хуштур гўшаи холий, майи софию ҳамдамлар.

Кўнгулни ишқ бузди не осиг панду насиҳатдин,
Менинг мажруҳ кўнглумга ярашмас ушбу марҳамлар.

Юзи наврузию васли ийдин, Бобур ғанимат тут,
Ки мундин яхши бўлмас, бўлса юз наврўзу байрамлар.

88

Очилиб икки сочи юзига ёпилмишлар,
Ёруқ жаҳонни кўзумга қаронғу қилмишлар.

Чоғир бағир қонидур барча ишқ аҳлига,
Зиҳи оларки, бу майдин дами ойилмишлар.

Не қилсам айлама, эй ёр, айбким менда
Жунуну ишқу йигитлик бори қотилмишлар.

Салоҳқа хирад аҳли мени ёвуқ дерлар,
Кўрунги, ушбу чечаклар япроқ ёнгилмишлар.

Не суд ишқни элдин ёшурмоқ, эй Бобур,
Чу ҳолатингни бори олам аҳли билмишлар.

89

Қаро зулфунг фироқида паришон рўзгорим бор,
Юзунгнинг иштиёқида не сабру не қарорим бор.

Лабинг бағрими қон қилди, кўзумдин қон равон қилди,
Нега ҳолим ямон қилди, мен ондин бир сўрорим бор

Жаҳондин манга ғам бўлса, улусдин гар алам бўлса,
Не ғам юз мунча ҳам бўлса, сенингдек ғамгусорим бор.

Агар муслихмен, ар муфсид ва гар ошикмен, ар обид,
Не ишинг бор сенинг зоҳид, менингки ихтиёрим бор.

Фигоним ошти булбулдин, ғами йўқ зарра бу қулдин,
Басе, Бобур, ўшал гулдин кўнгулди хорхорим бор.

90

То узулди кўнглум ул ой қаддин афсурдадур,
Ким узулган ғунча гулнинг шохидин пажмурдадур.

Кўксум ичра таҳ-батаҳ қонни бағир қилманг хаёл,
Ким онинг ишқин йўлида бир таҳ этган гурдадур.

Ҳусн кўрмас кўзларим, кўнглум доғи ишқ истамас,
Гўёким кўзларимдур кўру кўнглум мурдадур.

Тан ҳижобин рафъ қил, гар ёр васлин истасанг,
Эй кўнгул, билким арода ҳойил ушбу пардадур.

Борму эркин ишқ элинда, балки олам аҳлида
Мунча чоғлиғ ҳасрату андуҳким, Бобурдадур.

91

Чу дод берди манга шоҳ юз умиди вафодур,
Не суд рашки ҳасудики дод доди худодур

Не тонг қотинда агар бўлса лаълу дур тошу тупроқ,
Ки маъдани қараму жуду баҳрил-лутфу саҳодур,

Агарчи даҳр аламинин тўкулди сели сиришким,
Ва лек шаҳ қарамин уминим асру тўлодур.

Язид элга не микдор ғозийлар қотидаким,
Ул элдура асру юраксиз, бу хил асру баҳодур,

Адоват оди, муҳаббат нишони қолғуча, Бобур,
Адув хайли Язиду муҳибби оли Абодур.

92

Болои ишқки, ҳардам манга жафоедур,
Бу ишқдин кеча олмон ажаб балоедур.

Хати лабиға туташ бўлса, эй кўнгул, не ажаб,
Ки Хизр чашмаи ҳайвонға рахнамоедур.

Ёрар бу хаста кўнгул дардиға ўқин яраси,
Магарки ҳар яраси ёрнинг давоедур.

Баҳор фаслидуру май ҳавоси бошимда,
Аёқ тут манга, соқийки, хуш ҳавоедур.

Ул ой рақибға бўлди рафиқу Бобурнинг
Рафиқу ҳамдами ҳажрида оху воедур.

93

Баҳор айёмидуру доғи йигитликнинг авонидур,
Кетур, соқий, шароби нобким, ишрат замонидур.

Ғаҳи саҳро узори лола шаклидин эруру гулгун,
Ғаҳи саҳни чаман гул чехрасидин аргувонийдур.

Яна саҳни чаман бўлди мунаққаш ранги гуллардин,
Магарким сунъининг наққошиға ранг имтиҳонидур.

Юзунг, эй сарв, жоним гулшанинги тоза гулзори,
Қадинг, эй гул, ҳаётим боғининг сарви равонидур,

Не ерда бўлсанг, эй гул, андадуру чун жони Бобурнинг,
Ғарбинингга тараххум айлагилким, анда жонидур.

Гул жамолин ёпқон ул гулнинг ики райхонидур,
Гунча сиррин очкон ул икки лаби хандонидур.

Ул мусалсал икки зулфи гул юзининг даврида,
Гул уза оғнар магар ул иккининг давронидур.

Ўқи захмини кўруб ҳар ён танимда эл дегай,
Ким бу кўхи дарднинг ул лолаи Нуъмонидур.

Сел эмастур ер юзин тутқон кўзумнинг ёшидур,
Раъд эмастур кўкка чирмашқон кўнгул афғонидур.

Ложарам бўлғай паришону ҳавойи мен киби
Зарра янглиғ кимки бир хуршид сарғардонидур.

Ул пари ишқида, Бобур, кўнглум андоқ телбадур,
Ким сочи занжиридур, чохи закан зиндонидур.

Хатти бинафша, хади лола, зулфи райхондур,
Баҳори хуснда юзи ажаб гулистондур.

Энги менги ою, доғи юзу сўзи гулу мул,
Қади равону тани жону ирни маржондур.

Қошида чин, кўзида кийну ангабин лабида,
Сўзида захр, ва лекин тилида дармондур.

Қошингга кўп бора олмон нетай аролиқда,
Ёшим тишинг дуридин айру баҳри Уммондур.

Ўтумни тез этасен ҳар тарафга секритиб от,
Саманди ноз инонини бир бери ёндур.

Не навъ васф қилай суратинг латофатини,
Ки хуснунга сенинг, эй рух, ақл ҳайрондур.

Жафоу жавр агар қилса, Бобуро, нетасен,
Не ихтиёр манга ҳарне қилса султондур.

96

Агарчи сенсизин сабр айламак, эй ёр, мушқилдур,
Сенинг бирла чиқишмоқлик доғи бисёр мушқилдур.

Мизожинг нозику сен тунд, мен бир беадаб телба,
Санга ҳолимни қилмоқ, эй пари, изҳор мушқилдур.

Не осиг нолау фарёд хоб олуд бахтимдин,
Бу унлар бирла чун қилмоқ они бедор мушқилдур,

Манга осондурур бўлса агар юз минг туман душман,
Вале бўлмоқ жаҳонда, эй кўнгул, беёр мушқилдур.

Висолинким тиларсен нозини хуш тортғил, Бобур,
Ки олам боғида топмоқ гули беҳор мушқилдур.

97

Заъфдин гўё менинг бу зор жисмим нолдур,
Ким онинг шарҳин демакта хома тили лолдур.

Заъфлик жисмим била бу нотавон кўнглум аро
Дард ёр эркониға ушбу эгма қаддим долдур.

Мен дамо-дам қон ютармен ҳажр аёғидин нетай,
Ўзгаларнинг жоми васли гарчи молломолдур.

Зулфиға вобастамен, васлиға йўқтур дастрас,
Эй хуш ул озодаким, беқайду фориғболдур.

Ул паридин мен нечук жон элтомен Бобуро,
Васли мушқил, ҳажри муҳлик, ғамзаси қаттолдур.

Кўк вусмада ул ой қоши гўё хаёлдур.
Ё ой бошида кўкта кўрунган ҳилолдур.

Не навъ ўхшасун юзига офтобким,
Онинг заволи бордуру бу безаволдур.

Оғзию икки зулфу кади бўлмаса манга,
Райҳону сарву ғунча кўрардин малолдур.

Ушшоқ охи елидин осийб тегмасун
Қаддингки, ҳусн боғида нозик ниҳолдур.

Кўнглумга дард келгали ҳам бўлди қоматим,
Қаддим мағгарки дард ёнидағи долдур.

Гарчи вафоу меҳрни билмас менинг ойим,
Лекин жафоу жаврда соҳиб камолдур.

Ҳар неча беиноят эса ёр, Бобуро,
Сен қўйма хизматингнию они — уёлдур.

Менинг кўнглумки, гулнинг ғунчасидек таҳ-батаҳ қондур,
Агар юз минг баҳор ўлса очилмоғи не имқондур.

Агар ул қоши ёсиз боғ гаштин орзу қилсам,
Кўзумга ўқдурур сарву кўнгулга ғунча пайқондур.

Баҳору боғ сайрин не қилайким, дилситонимнинг
Юзи гул, зулфи сунбул, қомати сарви хиромондур.

Висоли лаззатидин руҳ топмоғлиғ эрур душвор,
Фироқи шиддатида йўкса жон бермаклик осондур.

Бошидин эврулур армони бирла ўлдум, эй Бобур,
Менинг наъшимни боре ул пари қўйидин айлондур

Сочию қошию кўзидин бошта ҳаводур,
Не бошта ҳаво ҳар бириси бошқа балодур.

Қоши ёси била ул қора кўз ғамза ўқини
Ушшоқдин ўзга сориға отса хатодур.

Гар чин десангиз кўзи онинг оҳуйи Чиндур,
Хаттини хато қилмасангиз мушки Хитодур.

Эврулсам онинг бошига, топшурсам онга жон,
Жонимда ҳавас улдуру бошта бу ҳаводур.

Ишқ ичра ёшурғон юраким қонини, ваҳким
Бу сели сиришким бори оламға ёёдур.

Бобур, деса ойини не тонг жавру жафолик,
Ким ҳусн эли ойини, бале, жавру жафодур.

101

Ёрдин озор кўнглум ичра беҳад бордур,
Эй хуш ул кўнгул, онга не ёру не озордур.

Йўқтурур гар ёр йўқтур тоқату сабру шикиб,
Ёр агар бордур, жафоу жавру меҳнат ёрдур.

Неча кўрсатсам вафоу меҳр этар жавру жафо,
Нечаким мен зормен, мендин ул ой безордур.

Кўзи ҳажрида, юзи ёдида, сўзи шавқида
Хотирим афғору жисмим зору кўз хунбордур.

Сенда, Бобур, йўқ гина, ёрнинг итоби кам эмас,
Журмсиз доим итоб айлар, ажаб дилдордур.

102

Васлин ул ой манга маҳол қилур,
Ҳажридин мени хаста ҳол қилур.

Билмайин ҳолатимни ул бемехр,
Ўзгалардек мени хаёл қилур.

Ол юзи кўз ёшимни қон қилди,
Кўргач-ўқ деб эдимки, ол қилур.

Сарфароз этса даҳр шод ўлма,
К-охирул-амр поймол қилур.

Мен киму зухду тавба ким, зоҳид,
Неча андишаи маҳол қилур.

Тавба ишин буюрма Бобурға,
Ким бу ишни ўшал ўсол қилур.

103

Мендин ўзга хасталарға лаълидин дармон берур,
Мен берурмен жону ул умр ўзгаларға жон берур.

Ошиқи мен, ул қилур ағёрға маҳбублук.
Дардманди мен, вале ул ўзгага дармон берур.

Ўқида пайқон эмас, бир қатра ҳайрон суйидур,
Етгач-ўқ, жонсиз танимға жон ўшал пайқон берур.

Қон ёшимни ҳажрида, шеъримни васфида кўрунг,
Ким бу янглиғ дурру гавҳар, қайси баҳру қон берур.

Бўлғали қаддиға мойил васлидин маҳруммен,
Бобуро, ул хусн наҳли бар магар хирмон берур.

104

Юзида ул лаби хандон кўрунур
Сутга қўп боқса бале қон кўрунур.

Хати мушкинмудурур в-ар гул юзида,
Ё суман устида райҳон кўрунур.

Кўрмагай хотирини жамъ ўзга,
Кимга ул зулф паришон кўрунур.

Ишқни эл не хаёл айлабтур,
Асру мушқилдурур в-ар осон кўрунур.

Сарв бўйлуқ санаминг, эй Бобур,
Рост айтай, сўзи ёлғон кўрунур.

105

Ичгунча жоми ажал кўнглумда ул соқийдурур,
Тўлгунча паймонам ул соқий била боқийдурур.

Бош кўтармон бодадин чун бор аёғи ўртада,
Кўймон илгимдин аёқ чун жилвагар соқийдурур.

Эгма қаддим айб қилма қоши ёлар ишқида,
Янги ойдек хам бўлур гар худ фалак тоқидурур.

Ул хилолинг бирла хуршидинг сифотин ёзғали
Мухтасардур, филмасал, гар чарх авроқидурур.

Ишқ айламади кўнгулни тутмогингни судким.
Дард нафъидур нечукким захри тарёқидурур.

Турклар хатти насибинг бўлмаса, Бобур, не тонг,
Бобурий хатти эмасдур, хатти сиғноқидурур.

106

Ғурбатта ул ой ҳажри мени пир қилибтур
Ҳижрон била ғурбат менга таъсир қилибтур.

Мақдур боринча қилурим саъйи висолинг,
То тенгрина билмонки, не тақдир қилибтур.

Такдирдур ул ёну бу ён солғучи, йўкса,
Кимга ҳаваси сунбулу такдир қилибтур.

Бу Ҳинд ери ҳосилидин кўп кўнгул олдим,
Не судки, бу ер мени дилгир қилибтур.

Сендин бу қадар қолди йироқ ўлмади Бобур,
Маъзур тут, эй ёрки, таксир қилибтур.

107

Кўнглумни чу ул пари олибтур.
Девона бўлурға не қолибтур.

Бедил эканимни эмди билгай,
Чун бир киши кўнглини олибтур.

Кўнглумни олиб, тағофулни кўр,
Билмасга ўзини не солибтур.

Зулфунг черигини йиғки жамъи
Бу фитнадин асру кўзғолибтур.

Бобур, неча кун кўнгулни хуш тут,
Бу олам иши чу мунқалибтур.

108

Ул ойнинг иттифоки нифоқиға арзимас.
Айёми васли шоми фироқиға арзимас.

Бу даҳр ичра бистари роҳат тиларни қўй,
Ул фарш чун бу кўҳна равоқиға арзимас.

Айшеки ўтти, ўзга ани зикр айлама,
Ҳар нимаеки йитти, сўроқиға арзимас.

Қилмоқ умиду бийм ила хизмат шаҳ олида,
Дарбонининг сўкунчу таёқиға арзимас.

Бобур, висолни не тиларсен чу ҳажр бор,
Бир лаҳза айш меҳнати боқийға арзимас.

109

Сендек манга бир ёри жафокор топилмас,
Мендек санга бир зору вафодор топилмас.

Бу шаклу шамойил била худ ҳуру парисен,
Ким жинси башар ичра бу миқдор топилмас.

Ағёр кўз олидау ул ёр аён йўк,
Ғам хори кўнгул ичраю ғамхор топилмас.

Эй гул, мени зор этмаки ҳуснунг чаманида,
Кўзни юмуб очқунча бу гулзор топилмас.

Бобур сени чун ёр деди, ёрлиғ этгил,
Оламда кишига йўқ эса ёр топилмас.

110

Қўй, эй оқил, насиҳат сўзларинким дилписанд эрмас,
Менинг девона кўнглумга насиҳат судманд эрмас.

Неча девона кўнглумни қилурсен нафй, эй оқил,
Агарчи телбадур бори сенингдек худписанд эрмас.

Қилурсен талх айшим комини беҳуда сўзлардин,
Саросар сўзларинг захредур, эй носихки, панд эрмас.

Бўлубмен бир парининг анбарин сочиға вобаста,
Мени телбага эмди ҳожати занжиру банд эрмас.

Жаҳонда кўп гадо, гарчи лаванд атворлиқ бордур,
Ва лекин, Бобуро, ҳаргиз сенингдек шаҳ лаванд эрмас.

Неча даврон ғуссаси бўлғай менинг жонимга хос,
Кошки ўлсам доғи бу ғуссадин бўлсам халос.

Оху вовайло сурудим, дарду ғам ҳамсухбатим,
Бода-ашким қони, ким кўрди мунингдек базми хос?

Гар шикастим бўлса суст ағёрдин таън этмангиз,
Ким шикастига сабаб олмоснинг бордур расос.

Ошиқ ўлғоч беҳуду девона бўлдум, билмадим,
Ким пари рухсоралар ишқиға бу эрмиш хавос.

Хубларни кўз кўруб қон қилди Бобур бағрини,
Эмди кўздин қон тўкарменким, будур анга қасос.

Ғофил ўлма, эй соқий, гул чоғин ғанимат тут,
Вақти айш эрур боқий, ол чоғир, кетур, бот тут.

Бу насиҳатим англа, не билур киши ёнгла,
Не бўлур экин тонгла сен букун ғанимат тут.

Ғофил ўлма давлатта, ўзни солма меҳнатта,
Тенгри берур албатта, давлат иста, ҳиммат тут.

Хуштурур висоли ёр, анда бўлмаса диёр,
Бўлса васл эътибор, давлату саодат тут.

Ғам чериги беҳаддур, чораси будур, Бобур,
Бодани қуюқ келтур, жомни ҳимоят тут.

Чархнинг мен кўрмаган жавру жафоси қолдимۇ?
Хаста кўнгулум чекмаган дарду балоси қолдимۇ?

Мени хор эттию қилди муддаийни парвариш,
Даҳри дунпарварнинг ўзга муддаоси қолдимۇ?

Мени ўлтурди жафоу жавр бирла ул қуёш,
Эмди тиргузмок учун меҳру вафоси қолдимۇ?

Ошиқ ўлғач кўрдум ўлумни ўзумга, эй рафик,
Ўзга кўнглумнинг бу оламда ҳароси қолдимۇ?

Эй кўнгул, гар Бобур ул оламни истар қилма айб,
Тенгри учун де, бу оламнинг сафоси қолдимۇ?

Баяк ногаҳ кўзумга учраб ўтру,
Мени девона қилдинг, эй парирў.

Жаҳонда ҳар кишига бор муроде,
Менинг йўқтур муродим сендин ойру.

Магар уйкуда юзунг кўргай эрдим,
Вале ҳажрингда кўздин учти уйқу.

Ики сочинг била юзунг қуёшин
Кечалар ёд этармен тонгға тегру.

Тараххум айлаким бечора Бобур
Сенинг ишқингда бўлди зор асру.

Олғали кўнглумни ул юз била ул гису
Кундуз манга не ором, кеч манга не уйку.

Ҳар ёнғаки азм этсам, ёнимда борур меҳнат,
Ҳар сорики юзлансам, ўтрумға келур қайғу.

Юз жавру ситам кўрган, минг меҳнату ғам кўрган,
Осойише кам кўрган, мендек яна бир борму?

Ул юзи қуёш ҳажри, бу саъб бало дарди,
Кўнглумга урубтур ўт, ҳолимни қилибтур сув.

Ҳар нечаки муҳликдур, дардингни дема элга,
Ким йиғламоғинг, Бобур, бу элга дурур кулгу.

Олди кўнглумни соғиндимким манга дилдор эмиш,
Билмадим, бу навъ мендин ул пари безор эмиш.

Ошиқ ўлғоч кўрдум ул шамшод қаддин — юз бало,
Оллоҳ, оллоҳ, ишқ аро мундоқ балолар бор эмиш.

Илтифот этмаслигин бозий хаёл айлар эдим,
Эмди билдимким, онга мендин бу янглиғ ор эмиш.

Ул пари ишқида йўқ ўлмоқдин ўзга чорае,
Чун ўзи котил, сўзи муҳлик, кўзи хунҳор эмиш.

Ҳусн аҳли, эй кўнгул, олам аро ишқ аҳлининг
Кўнглини саҳлар эмиш, ҳаркимгаким дилдор эмиш.

Ул вафосиз ёрдин чекмак не, яъни мунча ғам,
Ҳусн аҳли чунки, Бобур дунёда бисёр эмиш.

Қошию қаддию оғзин ул моҳ,
Кўрсатмаса манга найлайин.

Туттум сочини юзин кўрай деб,
Тун узуну мен ғариб гумроҳ.

Қадди билан икки зулфу оғзи,
Жонимға бало бўлубтур оллоҳ.

Хоҳ иста кўнгулни, хоҳ қовла,
Чун сенсен бу кўнгулга дилхоҳ.

Эл билмаса ҳолатим, билур ёр,
Ҳолимдин айру худойи огоҳ.

Кобул сори гар азимат этсанг.
Қурбон қилай ўзни сенга, эй шоҳ.

Бобур яна ўтлуқ оҳ чектинг,
Куйдурмасун элни оҳ ногоҳ.

118

Сўрма ҳолимники, бўлдум бурноғидин зорроқ,
Жисм жондин зору жоним жисмдин афғорроқ.

Банда тақрир айлай олмон банди-бандим дардини,
Юз темур банд ўлса андин бу эрур душворроқ.

Масту беҳудлуқ била умрунгни ўткардинг, дариғ,
Эй кўнгул, мундин бери бўл бир нима хушёрроқ.

Ғафлат уйқусидин уйғон, гар тилар бўлсанг мурод,
Ким етар мақсадға, ҳар ким бўлса ул бедорроқ.

Ўлғали еттим менинг жоним ғамин е, эй рафик,
Даҳр аро чун йўқ киши сендин манга ғамхорроқ.

Келмас ўхшар заҳматинг ислоҳға, Бобур, магар
Ҳар давоким қилдилар, бўлдунг тақи беморроқ.

119

Ким кўрубтур, эй кўнгул, аҳли жаҳондин яхшилиғ,
Кимки ондин яхши йўқ, кўз тутма ондин яхшилиғ.

Гар замонни нафй қилсам айб қилма, эй рафик.
Кўрмадим ҳаргиз, нетойин, бу замондин яхшилиғ.

Дилраболардин ямонлиғ келди маҳзун кўнглума,
Келмади жонимға ҳеч ороми жондин яхшилиғ.

Эй кўнгул, чун яхшидин кўрдунг, ямонлиғ асру кўп,
Эмди кўз тутмоқ не, яъни ҳар ямондин яхшилиғ.

Бори элга яхшилиғ қилгилки, мундин яхши йўқ,
Ким дегайлар даҳр аро қолди фалондин яхшилиғ.

Яхшилиғ аҳли жаҳондин истама Бобур киби,
Ким кўрубтур, эй кўнгул, аҳли жаҳондин яхшилиғ.

Маснуъ шеърлар

Тишинг дур, лабинг маржон, қадинг гул, хатинг райхон,
Юзунг хур, сочинг анбар, сўзунг мул, менгинг менон,
Менон менгинг, сўзунг мул, анбар сочинг, юзунг хур,
Райхон хатинг, қадинг гул, маржон лабинг, тишинг дур.

* * *

Тафохур кўзум, кўнглум қилурлар магар бордур,
Кўзунгга кўнгул вола, юзунгга кўзум ҳайрон.
Ҳайрон кўзум юзингга, вола кўнгул кўзунгга,
Бордур магар қилурлар кўнглум кўзум тафохур.

* * *

Тафаккур неча қилсам топилмас сенинг мислинг
Паридек сени кўрдум, эмассен магар инсон?
Инсон магар эмассен, кўрдум сени паридек,
Мислинг сенинг топилмас қилсам неча тафаккур.

* * *

Балодур манга ҳажринг, даводур манга васлинг,
Итобинг манга офат, ҳадисинг манга дармон.
Дармон манга ҳадисинг офат манга итобинг,
Васлинг манга даводур, ҳажринг манга балодур.

* * *

Бобур чу санга кулдур, назар қил анга зинхор,
Топилмас яна бир қул, онингдек санга эй жон.
Эй жон, санга онингдек яна бир қул топилмас,
Зинхор анга назар қил, кулдур санга чу Бобур.

Рубоийлар

1.

Жоно, битигинги, бўлди марқум манга
Меҳнат била ғамни қилди маъдум манга.
Кўргач они, гарчи шод беҳуд бўдум,
Мазмуни вале бўлмади маълум манга.

2.

Не ишрату айш учун майи ноб манга.
Не тоат учун гўшайи меҳроб манга,
Не фиск қилурға бордур асбоб манга.
Не соҳид ўлурға тоқату тоб манга.

3.

То бўлғали дилдор ўшал ой манга,
Ҳолимни билиб қилмади парвой манга.
Мен асру харобу ёр кўп мустағний,
Эй вой манга, вой манга, вой манга.

4.

Хуш улки кўзум тушса сенинг кўзунгга,
Бевосита ҳолимни десам ўзунгга.
Бермай сўзума жавоб аччиғланасен,
Қилдинг мени муҳтож чучук сўзунгга.

5.

Асру кўп эмиш журъату ҳиммат сизга,
Рўзи қилгай худой нусрат сизга.
Мардоналиғингизни бори эл билди,
Раҳмат сизга, ҳазор раҳмат сизга.

6.

То қилди мени фиरोқ аро ёд ҳабиб,
Маҳжур кўнгулни айлади шод ҳабиб.
Гар васли муяссар ўлмаса, нетай, эй Бобур,
Фарёд ҳабибу оху фарёд ҳабиб.

7.

Эй қомати сарву лаблари оби ҳаёт,
Будур тилагим ки, етгайману васлингга бот,
Ҳажрингда манга не сабру қолди, не сабот,
Ё кел бу сориға, ё мени ўзунгга қот.

8.

Бу кози фосиқки, юбордим санга бот
Сен доғи узоткил боту ҳам бадрақа қот,
Гар хотиринг истаса юборғил савғот:
Маъжуну шаробу оби нораңжу набот.

9.

Келди рамозону мен тақи бодапараст,
Ийд ўлдию зикри май қилурмен пайваст.
Не рўзау не намоз билар ойлар.
Тун, кун майю маъжун била девонау маст.

10.

Бўлдум мен ошуфтаи ҳайрон мардуд,
Қилғил мададики, бўлди имкон нобуд,
Дунё била уқбодур ружуум сангадур,
Эй икки жаҳоннинг шаҳи султон Маҳмуд.

11.

Мутриб ки, унинг ҳар киши гўш қилур,
Жон бирла кўнгулни зору мадхуш қилур.
Мақсуд недурки, элни ёд этганда,
Ул доирада бизни фаромуш қилур.

12.

Душман не ки, бу даҳр забардаст қилур,
Нахуст майдин бир неча кун маст қилур,
Ғам емаки, еткурса бошини кўкка,
Охир яна ер киби они паст қилур.

13.

Кўзунг бори элни кўнглини маст эткусидур,
Ғамзанг бори мастларни паст эткусидур.
Кўп зоҳиду порсони Бобур янглиғ,
Лаълинг ҳаваси бодапараст эткусидур.

14.

Ишлар бори кўнгулдагидек бўлғусидур,
Инъому вазифа бори буюрулғусидур,
Ул ғаллау муҳмалки деб эрдинг, бердим —
Муҳмалға бўю, ғалладин уй тўлғусидур.

15.

Ҳар кимки вафо қилса, вафо топқусидур,
Ҳар кимки жафо қилса, жафо топқусидур.
Яхши киши кўрмагай ямонлик ҳаргиз,
Ҳар кимки ямон бўлса жазо топқусидур.

16.

Бу телба кўнгулки, ишқ анинг судидур,
Аҳбобнинг ихтилоти мақсудидур,
Ҳижрон чекиб аҳбобни ҳар кимки кўрар,
Хуш давлатию толеъи масъудидур.

17.

Ҳижрон қафасида жон қуши рам қиладур,
Ғурбат бу азиз умрни кам қиладур,
Не навъ битай фироку ғурбат шарҳин,
Ким кўз ёши номанинг юзин нам қиладур.

18.

Жисмимда иситма кунда маҳкам бўладур,
Кўздин учадур уйку чу оқшам бўладур.
Ҳар иккаласи ғамим била сабримдек,
Борғон сойи бу ортадур, ул кам бўладур.

19.

Ё раб, менда не яхши толеъ бордур.
Ким бахти мутиъу ёри тобеъ бордур.
Маъзур тут ар васлингга керак етсам,
Не чора қилай озгина монеъ бордур.

20.

Хотирни баҳор фаслида гашт оладур.
Кўз нурини ранги лолау дашт оладур,
Хуш улки талаларда юруб сайр этса,
Бу фаслдаким латифу дилкаш таладур.

21.

Эй ким, қуёш ул юзунг, хилол ул қоштур,
Пўлоддурур кўнглунгу бағринг тошдур
Номаға агар яхши жавобинг йўқтур.
Сўкмак била ёд айласанг ҳам хуштур.

22.

Ҳажри аро орому қарорим йўқтур
Васлига етарга ихтиёрим йўқтур,
Кимга очайин розки, йўқ маҳрами роз
Ғам кимга дейинки, ғамгусорим йўқтур.

23.

Улким анга олам ичра ғолиб йўқтур,
Дерларки: бири келурга роғиб йўқтур.
Дедимки: бу сўз рост эмастур, негаким,
Толиб не тилар андаки, толиб йўқтур.

24.

Туз оҳ Заҳириддини Муҳаммад Бобур,
Юз оҳ Заҳириддини Муҳаммад Бобур,
Сарриштаи айшдин кўнгулни уз зинҳор
Уз, оҳ, Заҳириддини Муҳаммад Бобур.

25.

Қайғунгни чека-чека қарибтур Бобур,
Раҳм айлаки ўзидин борибтур Бобур,
Норанж юборди сангаким билгайсен,
Яъники, бу навъ сарғарибтур Бобур.

26.

Бобур, неча бу даҳр мени зор айлар,
Сабримни каму ғамимни бисёр айлар,
То даҳрдур будур анинг расмиким,
Айриб кишини азизидин хор айлар.

27.

Қиш бўлдию бўлди барча тому тош қор,
Жамъияти бор кишига бордур хуш қор,
Бу қишда ямон йўлу паришон ҳолим,
Ё раб, мени яхшилиғ сари бошқор.

28.

Арбоби ҳасад сўзига буттунг ўхшар,
Бегоналиғ атворини туттунг ўхшар,
Бир доғи соғинмадинг бу фурсатда мени,
Мен хастани, эй ёр, унуттунг ўхшар.

29.

Васлингга кўнгул қиёссиз толибтур
Ҳажринг аро ихтиёрсиз қолибтур,
Муштоклиғим шарҳини дея олмасмен,
Дийдорингга иштиёқ кўп қолибтур.

30.

Эй боди сабо, айла Хуросонға гузар,
Мендин дегил ул ёри паршонға хабар.
Неча сафар ўз кўнглунг учун қилғайсен,
Энди бизинг учун айла бу ёнға сафар.

31.

Кўпдин бериким ёру диёрим йўқтур,
Бир лахзау бир нафас қарорим йўқтур.
Келдим бу сари ўз ихтиёрим бирла.
Лекин, боруимда ихтиёрим йўқтур.

32

Қиш гарчи замони манқалу оташтур.
Лекин бу шито Ҳиндта кўп дилкаштур.
Ҳангому нишоту бодаи беғаштур,
Май бўлмаса маъжун дағи бўлса хуштур.

33.

Аҳбобки, базмида гулистон хастур,
Йўк, лек алар базмида бизга дастур,
Гар сизда хузур бирла жамъият бор,
Юз шукр бу жамъ беҳузур эрмаштур.

34.

Юз шукр де, Бобурки, карами ғаффор.
Берди санга Синду Ҳинду мулки бисёр.
Иссиқлиғига гар санга йўқтур токат,
Совуқ юзини кўрай десанг Ғазни бор.

35.

Кўнглумда ўту икки кўзумда сувдур.
Мен хастага раҳм қилки, холим будур.
Ғам кундузию фироқ шоми янглиғ,
Туну кун манга не қарору не уйкудур.

36.

Бу ёғлиғким боғи жаҳон чоғлиқдур,
Жон-риштаси ҳар риштасига боғлиқдур,
Тан тори юзум олтиндектур сенсиз,
Кўр ул иккидин намуна бу ёғлиқдур.

37.

Жисмимда иситма тобидин оташдур,
Жонимга балоу ғусса бе баркашдур,
Кўп дард ила ғамдин манга нохушлуқ эди,
Сен сўрғали, эй ҳабиб, кўнглум хушдур.

38.

Девонима не рабту не тартибдурур,
Не жадвалу не лавҳу не тазҳибдурур.
Гар санга йибордим, ани айб айламаким,
Девонигни тиларга тақрибдурур.

39.

Эй кўрғон эли, қолдиму дармонларингиз,
Чикмай недурур бу жаҳл қилғонларингиз,
Жондек кишилар очлиғидин чун чиқадурур,
Сиз чиқмасангиз, чиқса керак жонларингиз.

40.

Аҳбоб, йиғилмоқни фароғат тутунгиз,
Жамъиятингиз борини давлат тутунгиз,
Чун гардиши чарх будурур, тенгри учун,
Бир-бирни неча куни ғанимат тутунгиз.

41.

Хажринг ғамидин оқибат ўлгум, қаро кўз,
Юз ғуссау андуҳ ила боргум, қаро кўз.
Васлинг била килмадинг иложин, Бобур,
Мушқилки, фироқингда тирилгум, қаро кўз.

42.

Изҳори латофату зарофат қиласиз,
Ҳар нуктада юз туман китобат қиласиз.
Гар Ҳинд иши тескари эрмас, не учун
Иссиғ ердин совуғ зарофат қиласиз.

43.

Озор ила неча гуфтугў қилғайсиз?
Озурда бўлурки жустужў қилғайсиз.
Мунчаки, кўнгулларга етушти озор,
Май бирла магарки, шусту шў қилғайсиз.

44.

Ҳаммомки, то маскани жонона эмиш,
Анда парилар ҳусниға девона эмиш.
Ул худ паридур, барча мулозимлар ҳам,
Алқисса ҳаммом парихона эмиш.

45.

Хусн аҳлиға зору мубтало кўз эрмиш,
Жоним била кўнглумга бало кўз эрмиш.
Фаҳм айладим эмди, Бобуро, ишқ ичра.
Кўзумни қорортқон қаро кўз эрмиш.

46.

Ҳар ҳази, халойиқ андин айрилмас эмиш,
Ул ҳаз мазасию қадрини билмас эмиш,
Маъжуну, баситу, бузову буст киби
Бир журъа чоғир дурди ишин қилмас эмиш.

47.

Бу хаста кўнгул эрур висолинг била хуш,
Жоним ҳам эрур сенинг жамолинг била хуш,
Хижрон ғами гарчи асру нохуштур лек
Фикринг била шодмен, хаёлинг била хуш.

48.

Чун борди худой раҳматиға ул ёш,
Не фойда тўкмак ғами хижронида ёш,
Ул ёш ғами хижронида кўп ёш тўктунг,
Бир ёшинг учун худой берсун юз ёш.

49.

Эй ёр, шеър аҳлиға сен хон янглиғ,
Шеъринг бор шеърларга султон янглиғ.
Мазмуни анинг хати саводи ичра,
Зулмат аросида оби ҳайвон янглиғ.

50.

Не ёр вафо қилғуси охир, не ҳариф,
Не сайфу шито қолғуси боқи, не ҳариф,
Юз ҳайфки, зоеъ ўтадур умри азиз,
Афсуски, ботил борадур умри шариф.

51.

Улфат тутай ар бор эса таълифи шариф,
Инсоф берай гар ўлса таснифи шариф.
Маъруфдурур эл ичра таърифи шариф,
Бўлғай шарифим кетурса ташрифи шариф.

52.

Андин бериким қасдим учун турди фирок,
Юз дарду аламни манга еткурди фирок,
Мени эшикингдин, кетайин, сурди фирок.
Қил чора, йўқ эрса мени ўлтурди фирок.

53.

Май таркини қилғали эрурмен ғамлик,
Бор тийра кўнгулга ҳар замон дарҳамлик
Ғам бирла фарсудалиғ ҳалок этти мени,
Май бирла эмиш шодлиғу хуррамлик.

54.

Олудаи юз туман маъосий бўлмок,
Юз ранжу туман азоб хосий бўлмок,
Кўп яхши экин аҳли хираднинг қошида,
Ким оғритибон атони осий бўлмок?!

55.

Ким ёр анга илм, толиби илм керак,
Ўргангали илме толиби илм керак.
Мен толиби илму толиби илме йўқ.
Мен бормен илм толиби, илм керак.

56.

Юзунг била лабларинг эрур гулу мулдек,
Балким юзунг олида эрур гул қулдек.
Бобур киби ишқдин дам урмайдур эдим,
Эй гул, мени ишқинг айлади булбулдек.

57.

Бобурни бурун махрами асрор эттинг,
Васлингға бериб йўл, ўзунгга ёр эттинг,
Охир бординг доғи ани зор эттинг,
Ҳижрон алами бирла гирифтор эттинг.

58.

Лутф эттингу кўнгул била жон ўргаттинг,
Васлинг била, эй жону жаҳон ўргаттинг,
Бу қатла ямонроқ ўлса ҳолим сенсиз,
Айб айламагайсенки, ямон ўргаттинг.

59.

Хаттинг била кўнглагинки, ирсол эттинг,
Қайғу била меҳнатимни помол эттинг,
Ул хат била хотиримни хурсанд айлаб,
Бу кўнглак ила кўнгулни хушҳол эттинг.

60.

Кўз шамъни ёрутқали маҳваш келдинг,
Сабр уйини куйдурғали оташ келдинг.
Қилдинг мени келганинг била миннатдор,
Раҳмат санга, яхши қилдингу хуш келдинг.

61.

Сенсиз неча ғам бирла малоли кўралинг,
Хажринг неча бўлғуси, висоли кўралинг,
Хажрингда неча хаёл ила ўтқаралинг,
Лутф айлау келгилки, жамоле кўралинг.

62.

Эйким, ясабон юзунгни хуршид эттинг,
Фурқат аламини жонга жовид эттинг,
Мен сени дедим, сен ўзгани қилдинг ёд,
Навмид ўлғил, чун мени навмид эттинг.

63.

Ётларни керакки, ошно кам қилсанг,
Ҳар кимки вафо қилса, жафо кам қилсанг.
Навмид бўлур барча вафодорларинг,
Гар шаҳ назаринг бирла вафо кам қилсанг.

64.

Хижрон аро ёд этиб мени шод эттинг,
Маҳжур кўнгулни ғамдин озод эттинг.
Не лутф эди, ҳури паризод эттинг,
Гўёки бузуқ қаъбани обод эттинг.

65.

Ҳар ердаки гул бўлса, тикон бўлса не тонг?
Ҳар кондаки, май дурдидан бўлса не тонг?
Шеъримда агар ҳазил, агар жид кечурунг,
Яхши борида агар ямон бўлса не тонг?

66.

Ё қаҳру ғазаб била мени туфроқ қил,
Ё баҳри иноятингда мустағрақ қил.
Ё раб, сангадур юзум қаро, гар оқ қил,
Ҳар навъи сенинг ризонг эрур, андоқ қил.

67.

Ноз уйқусидин бирор замон ойилғил,
Гулдек кулуб, эй гунча даҳан, очилғил,
Кўнглумни иликладинг чолиб чанг, эй ёр,
Чангингдадурур кўнгул навозиш қилғил.

68.

Ҳижрон ғамидин неча шикоят қилайин,
Келгилки, васлидин ҳикоят қилайин.
Тенгри ҳақи, бизни деб агар сен келсанг,
Кўнглунгдагидек лутфу иноят қилайин.

69.

Келгилки, дами ўлтурубон май ичалинг,
Дунё ғаму ранжидин замоне кечалинг,
Чун айшу нишот лашкари саф тузди,
Эй меҳнату ғусса хайли, сизлар бежалинг.

70.

Кўрдунг доғи кўзунгга гирифтор этдинг,
Сўрдунг доғи сўзунгга гирифтор этдинг,
Бу табъу каломинг била ўз бошинг учун,
Бошдин мени ўзунгга гирифтор этдинг.

71.

Эй ёр ҳазин кўнгулни ёд айламадинг,
Меҳрингни кам айладинг, зиёд айламадинг,
Ё менда гуноҳ бордур, унуттинг, ё сен,
Оё не жиҳаттурки, ёд айламадинг?

72.

Доим соғиниб кўнгулни ол, хуш қолғил,
Раҳмат назарини манга сол, хуш қолғил,
Нохуш эди буки, мен ямон бордим, лек
Сен лола узор яхши қол, хуш қолғил.

73.

Эй ел, бориб аҳбобқа номимни, дегил,
Ҳар ким мени билса бу паёмимни дегил,
Мендин демагил гар унутлғон бўлсам,
Ҳар кимки, мени сўрса, саломимни дегил.

74.

Наққош менинг ҳолима тадбир этгил,
Бир ёғлиғ аро қашида таҳрир этгил,
Ул сафҳада мен хаёл қилғон янглиғ,
Ул ёрға мушкилимни тақрир этгил.

75.

То қилгали зикр табъ номини кўнгул,
Вирд айлади табъ аҳли каломини кўнгул
То ҳажр ғаму меҳнати таскин топқай,
Истайдурур аҳбоб паёмини кўнгул.

76.

Ғавғода май иртиқоб қилмоқ мушқил,
Жонға куч ила азоб қилмоқ мушқил,
Бўлмайд дағи масти хоб қилмоқ мушқил,
Аҳбобдин ижтиноб қилмоқ мушқил.

77.

Эй ёр, сенинг васлингга етмак мушқил,
Фархунда ҳадисингни эшитмак мушқил.
Ишқингни доғи бартараф этмак мушқил,
Бошни олибон ҳар сори кетмак мушқил.

78.

То водийи ҳажрингда қилибмен манзил,
Сурат била гарчи айрумен мен бедил,
Валлаҳки, эй ёр, сенинг ёдингдин,
Бир лаҳзау бир замон эмасмен ғофил.

79.

Жониға етишти тузу тоғ бирла кўнгул,
Дардини тугатмас иситмоғ бирла кўнгул,
Ғурбатда оёқ бирла бадан етмасдек,
Юз шукрки, тинчдур қулоғ бирла кўнгул.

80.

Яксон караминг қотинда мудбиру мукбил,
Осон сенинг олингда жамий мушкил,
Ё лутфу иноят онча қилким кўтарай,
Ё қахру ғазабни токатим борича қил.

81.

Юз ҳамд ангаким, ҳамдин анинг аҳли мақол,
Юз йил десалар тугатмаги амри маҳол,
Васфида хирад ожиз эрур нотиқа лол,
Не навъ сифат қилай они жалла жалол.

82.

Аъзою жавоҳирингни ҳозир қилғил,
Жон бирла кўнгул ҳозир у нозир қилғил,
Ҳар лаҳза бир андишаю бир фикрни қўй,
Андишаю фикрингни барин бир қилғил.

83.

Кўзунгдин эрур, назора қил, хасталиғим,
Қошингдин эрур ғам била пайвасталиғим,
Бошимни олиб кетгай эдим юз қатла.
Бўлмасайди сочингга дилбасталиғим.

84.

Сенинг била менки ошнолиғ қилдим,
Ишқингни ҳазин жонга балолиғ қилдим,
Кўрмай, билмай мени вафосиз дебсен,
Мен санга не навъ бевафолиғ қилдим?

85.

Кўнглум тилаги висол эмиштук билдим,
Ул васл доғи маҳол эмиштук билдим,
Ҳар қандаки бўлса меҳрибондур дер эдим,
Ул доғи ғалат хаёл эмиштук билдим.

86.

Зулфиға кўнгул кўюб, паришон бўлдум,
Кўз олдурубон юзига ҳайрон бўлдум.
Чин дей санга, Бобурки, ошиқлиғда,
Ҳар неки қилиб эдим — пушаймон бўлдум.

87.

Хуснунг сифатини эшитиб зор ўлдум,
Кўрмай сени ишқингга гирифтор ўлдум,
Сўргилки, лабинг фироқи беҳол этти,
Кўргилки, кўзунг ҳажрида бемор ўлдум.

88.

Ҳижронда, сабо, етти фалакка оҳим,
Гар ул сори борсанг будурур дилхоҳим,
Ким арзи дуо ниёз ила қилгайсен,
Гар сўрса мен хастани гулруҳ моҳим.

89.

Йиллар тилаб ишни қаю сахлаб турдим.
Юз жаҳд била ишни мунга еткурдум.
Мардона бўл, эмди яхшидур иш келиши,
Тенгрига сени, элни сенга топшурдум.

90.

Гар руҳ дам этса эрди оҳанги на ғам,
Мажлиста не ҳузи қолур эрдию не ғам,
То борғали руҳ дам беринг мажлисдин,
Мажлис элига не руҳ қолдию не дам.

91.

Ўт солди кўнгулга ранжу бетоблиғим,
Сув қилди бу хаста жонни беоблиғим,
Бу иккаласи агарчи бор муҳлику саъб,
Лек ўлтурадур тонггача беҳоблиғим.

92.

Эй гул, не учун қошингда мен хор ўлдум,
Юз меҳнату андуҳ била ёр ўлдум,
Васлинг била бисёр севиндим аввал,
Ҳажринг била оқибат гирифтор ўлдум.

93.

Юз номаи иштиёқ таҳрир эттим,
Юз навъ била васлингга тадбир эттим,
Маъзур тут, эй қуёшки, толеъ йўқидин,
Васлингга етар маҳалда тақсир эттим.

94.

Ёр ёғлиғидин кўнгулни хурсанд эттим,
Рухум қушини тори била банд эттим,
Кўнглумни не навъ узай ўшал ёғлиғдин,
Жон риштасини ториға пайванд эттим.

95.

Бемехр деса эл сени мен бутмас эдим,
Ҳаргиз бу сифатни санга ёвутмас эдим,
Ноҳақ оғриб мени унуттинг охир.
Валлоҳки, сендин бу тамаъ тутмас эдим.

96.

Ҳар кунда юзунгни кўрмак эрур ҳавасим,
Ҳар кеча сочинг ҳаёлидур ҳамнафасим,
Исо дамидин руҳ берур жисмимға
Сенинг соридин паём келтурса насим.

97.

Қотингда агар гуноҳ гоҳе қилдим,
Юз қатла надомат била оҳе қилдим,
Қилдим ямону асру табоҳе қилдим,
Лутфунг била сен кечур, гуноҳе қилдим.

98.

Аҳбоб унутмаса керак аҳди қадим,
Еткурса керак хабар гаҳи пайки насим,
Бобур чу умид ила қилур арзи ниёз,
Шоядки, қабул айлағай табъи насим.

99.

Бу олам аро ажаб оламлар кўрдум,
Олам элидин турфа ситамлар кўрдум.
Ҳар ким бу вақоени ўқур, билгайким,
Не ранжу не меҳнату не ғамлар кўрдум.

100.

Ҳаммомки арк ичинда пайдо қилдим,
Соғинмаки, суддин табарро қилдим,
Суд ушбу эмасмуким, бу тадбир била
Покиза бандаларни тамошо қилдим.

101.

Юз шукр килайки, ёна ошиқ бўлдум,
Оламга бўлуб фасона ошиқ бўлдум,
Яхши сўзингу васфи жамолинг эшитиб,
Кўрмай сени ғойибона ошиқ бўлдум,

102.

Ҳаммомки, қилдим кўрунгизким, айём,
Ўхшатти анинг бори иши манга тамом.
Кўз ёшию кўнгул ўти бирла мендин,
Гулчехралар истабон юруйдур ҳаммом.

103.

Ул юзи қуёшки, бордур ойдин афзун,
Ҳусн ичра ул ой олида хуршид забун,
То бир кун ул ойдин навозиш топқай,
Кўк доира бўлдию жаложил ойу кун.

104.

Бу чехраи зардимдин уёлсанг нетгаймен,
Раҳмат назарини манга солсанг кетгаймен,
Бир ишва била кўнгул бериб Бобурға,
Бир бўса била кўнгулни олсанг кетгаймен.

105.

Ишкинг йўлида фироқ ила нетгаймен,
Бир йўл кўрсатки, васлингга етгаймен.
Васлинг манга гар муяссар ўлмас бўлса
Бошимни олиб бу гуссадин кетгаймен.

106.

Васфингни неча улусдин эшитгаймен,
Не навъ қилиб васлингга етгаймен,
Гар васл муяссар ўлмаса нетгаймен.
Бошимни олиб қай сариға кетгаймен?

107.

Ул хатки мен сени анда ёд этгаймен,
Кўз оқида кошки савод этгаймен,
Киприкларидин анга қалам рост қилиб,
Кўз қаросидин анга мидод этгаймен,

108.

Бир гўшаи боғ ўлсаю сен бўлсангу мен,
Май қуйсоқ иккимиз қадах ичра бир ҳин,
Андин сўнгра аёқ иликка олибон.
Сен тутсангу мен ичсам, мен тутсаму сен.

109.

Беқайд мену хароби сийм эрмасмен.
Ҳам мол йиғиштирур лаим эрмасмен,
Кобулда иқомат этти Бобур дерсиз,
Андоқ демангизларки, муқийм эрмасмен.

110.

Мехринг не дурур бурун чу бор жавр кин,
Бефойда ишқинг ғамини неча ейин?
Холимни неча десам демасен мени ёр,
Сен демасанг, эй ёр, мени, мен не дейин?

111.

Ҳажрингда не қон қолдики ютмайдурмен,
Кўз ёшини бир лаҳза қурутмайдурмен,
Дийдорингнинг ҳақини, эй юзи қуёш,
Тенгри ҳақи, бир зарра унутмайдурмен.

112.

Сен гулсену мен ҳакир булбулдурмен,
Сен шуъласену ул шуълаға мен қулдурмен,
Нисбат йўқтур деб ижтиноб айламаким,
Шаҳмен элга, вале санга қулдурмен.

113.

Хатимни кўруб сўзумни чун билгайсен,
Келмакта бизга ел киби елгайсен.
Ихлосингни билиб йибордим қосид,
Раҳмат санга, зинҳорки, бот келгайсен.

114.

Ул бордики, ишрат орзу қилгайсен,
Ишрат тиламакликта ғулу қилгайсен,
Чун айшу фароғ мумкин эрмас зинҳор,
Бобур, ғаму меҳнат била хў қилгайсен,

115.

Аҳбобга ҳар хатки савод этгайсен,
Бизки дағи ул битикда ёд этгайсен,
Мақсудки, қосиди агар келса бу ён,
Бир нома била кўнгулни шод этгайсен.

116.

Хижронда соғиниб мени шод этгайсен,
Мен хастани мухлис эътиқод этгайсен,
Бу хатни анинг учун битдим мунда,
Кўргач бу хатимни мени ёд этгайсен.

117.

Неча манга жавр муттасил қилгайсен?
Меҳринг йўку неча мунфаил қилгайсен?
Жаврунгни кўруб, меҳрни кўрмай кеттим,
Гар кўрсаму кўрмасам бихил қилгайсен.

118.

Заҳмингни кўнгул тилар анга қилгайсен,
Заҳмингни кўнгулга беҳато қилгайсен,
Тил икки алиф кўксума наъл ўртадиким,
Кўнглум тиларин ҳаққин адо қилгайсен.

119.

Хуш улки келиб ёнимда ўлтургайсен,
Ё бир нафас олимда келиб тургайсен,
Оғзингга ўпар сўзин бани олмассен,
Борғон кишидин оғиз сўзин сўргаёйсен.

120.

Давлат била шоду шодмон бўлғайсен,
Шавкат била машхури жаҳон бўлғайсен.
Кўнгулдагидек даҳр аро ком суруб,
Бу даҳр боринча комрон бўлғайсен.

121.

Эй ким, олам шоҳлари шоҳи сенсен,
Бевосита манзури илоҳий сенсен,
Сен борсен кимга элтай, эй шоҳ, паноҳ,
Чун барча жаҳон эли паноҳи сенсен.

122.

Зинҳорки дўстлукни унутмағайсен,
Тукқонлиқдин кўнгулни совутмағайсен,
Ётлар била душман тарафин гар тутсанг,
Тукқонлиғу дўстлуғ тамаъ тутмағайсен.

123.

Эй ким ёралиғ жисмима малҳам сенсен,
Мажруҳ кўнгулға ништар ҳам сенсен,
Гаҳ шоду гаҳи ғамин есам айб этма.
Ким боиси шодмонлиғу ғам сенсен.

124.

Жонимда менинг ҳаёти жоним сенсен.
Жисмимда менинг руҳи равоним сенсен.
Бобурни сенингдек ўзга йўқ ёри азизи,
Алқиссаки, умри жовидоним сенсен.

125.

Эй ким, манга мужда бердинг ул жонондин,
 Қилдинг мени озод ғами ҳижрондин.
 Бу муждани не навъ сифат қилғаймен,
 Гўёки хабар бердинг ўлукка жондин.

126.

Даврон мени ўткарди сару сомондин,
 Ойирди мени бир йўли хонумондин,
 Гаҳ бошима тож, гаҳ балойи таъна,
 Неларки бошимға келмади даврондин.

127.

Сўз сўрғали лаъли нуктадонинг топмон,
 Юз суртғали ул остонинг топмон,
 Беному нишонлиғ истасам не тонгким,
 Номингни эшиттиму нишонинг топмон.

128.

Аҳбоб йиғинидин неча қолғаймен,
 Орзумни нетиб ул ароға солғаймен?
 Борсам дағи анда меҳмон қасратидин
 Маълум эмаски ер топо олғаймен.

129.

Эл суҳбатиники орзу қилмишмен,
 Не хушлу ила бу гуфтугў қилмишмен,
 Ишрат била айшни не иш қилғаймен,
 Менким, ғаму меҳнат била хў қилмишмен.

130.

То тарки манохию шароб этмишмен,
Нафсимға худой учун азоб этмишмен,
Тавба эшиги ҳануз очуқ эрди,
Бу тавбада бир шитоб этмишмен.

131.

Май таркини қилғали паришондурмен,
Билмон қилур ишимнию ҳайрондурмен,
Эл барча пушаймон бўлуру тавба қилур,
Мен тавба қилибмену пушаймондурмен.

132.

Ишқинг мени қилди асру шайдо, нетайин?
Олам элига айлади расво, нетайин?
Жонимни фидо қилиб санга андин сўнг,
Дерменки, сени жон этай, аммо нетайин?

133.

Васлингни тилаб неча сабодин билайин,
Келгилки қуюндек бошингга эврулайин.
Гар келмасанг, истасанг мени хизматингта,
Бошимни қадам қилиб қадамға келайин.

134.

Ишқ ишини боштин яна бунёд этайин,
Ишқинг ғами бирла хотирим шод этайин,
Дебсенки, унутма мени ҳижрон аро, вой,
Сени унутуб не кишини ёд этайин.

135.

Ёринг сенинг илоҳи «Таборақ» бўлсун,
 Душманларинга тўъма палорақ бўлсун,
 Мулкунгда фароғат била хонлиқлар қил,
 Мулкунг била хонлиғинг муборақ бўлсун.

136.

Бесабрмену бесару сомондурмен,
 Бир ғамзададурмену паришондурмен.
 Не диннинг ишини қилдиму не дунёнинг,
 Ё раб, нетай ўз ишимга хайрондурмен.

137.

Ул шўхки билдурди вафодорлиғин,
 Тарк айлади гўё ситамкорлиғин,
 Лутф айлади, ёрликқа фармон берди
 Аъдо била ёрдур, нетай ёрлиғин?

138.

Сенинг била сўз муқаррар андоқ қилайин,
 Оламда сени муътабар андоқ қилайин,
 Тенгри ҳақи, бу хизмат агар сен қилсанг,
 Ҳар навъки кўнглунг тилар андоқ қилайин.

139.

Исён қилибон неча манга кўргайсен,
 Вақт ўлдики, ҳажр номасин бургайсен,
 Будур тилагим, хатимни чун кўргайсен,
 Албатта ўзунгни манга етургайсан.

140.

Ё раб манга нетди бўлди шохим билмон,
Кўз ёшидин ўзга узрхоҳим билмон,
Бир ҳам назар этмас эътиқодимни билур,
Ҳар лаҳза итоб этар, гуноҳим билмон.

141.

Кечрак келасен бу хастадин тўйдунгму?
Дил сафҳасидин хуруфи вафо юдунгму?
Номусу уёт керак, уёт сахлдурур,
Юз қўй учун ул эшикка юз қўйдунгму?

142.

Ғамхонаси сори гузари жон қилма,
Ишрат уйини кетибон эҳзон қилма,
Зулфунг киби кўнглумни паришон айлаб,
Лаълинг каби бағримни тўла қон қилма.

143.

Ҳар зулфитин эй кўнгул паришон бўлма,
Ҳар юзга ҳам асру зори ҳайрон бўлма.
Мен сенга демонки, тарки ишқ эт, лекин
Андоқ қилким, сўнгра пушаймон бўлма.

144.

Мунча мени зор, эй юзи хуршид, этма,
Фурқат аламини манга жовид этма.
Тенгридин агар сенинг умидинг бордур,
Тенгри учун, эй ой, мени навмид этма.

145.

Давлатқа етиб меҳнат элин унутма,
 Бу беш кун учун ўзингни асру тутма.
 Борғонни кел эмди ёд қилмай, эй дўст,
 Бориш-келишингни лутф этиб ўксутма.

146.

Хижрон аро ёд этиб мени шод айла,
 Маҳжур кўнгулни ғамдин озод айла,
 Бу хатни анинг учун битдим мунда
 Кўрган сойи хатимни мени ёд айла.

147.

Кўз равшан эди сенинг жамолинг бирла,
 Кўнгул хуш эди сенинг висолинг бирла,
 Бас тийрау нохуш этти ҳажринг бизни,
 Эмди қиламен ҳўй ҳаёлинг бирла.

148.

Рухум яратиб эдинг латофат бирла,
 Қилдинг анга танни ҳамроҳ офат бирла,
 Рухумни чу тан уйига келтурдинг пок,
 Мундан бори элитма касофат бирла.

149.

Сен анда фароғу айшу ишрат бирла,
 Мен мунда хароб, ранжу меҳнат бирла,
 Асрармен ўзум бирла сени накш қилиб
 Хурсанд бўлурмен ушбу сурат бирла.

150.

Нетгай киши бу фалак нифоқи бирла,
Этгай бу фалак оту сўроқи бирла,
Гаҳ тиргизадур висол айёмидин,
Гаҳ ўлтурадур шоми фироқи бирла.

151.

Рафторию қаддиға равоним садақа,
Бир боқишиға икки жаҳоним садақа,
Оғзию белига буду нобудум садақа,
Кўзию лабиға жисму жоним садақа.

152.

Бобур мутаважжих бўлса Лангар сарига,
Қилмас назар биҳишту кавсар сарига,
Сендин тилагумдур мадад, эй шоҳ Фиёс
Ҳар вақтки, азм айласам ҳар сарига.

153.

Азм айла, сабо, ет гули хандонимға,
Не гулки, куёштек маҳи тобонимға,
Етгил дағи иштиёқ ила Бобурдин
Зинҳор дегил: салом тукқонимға.

154.

Келдим санга юз умид бирла, эй моҳ,
Лекин бордим юзингни кўрмай юз оҳ,
Ҳамсуҳбату ҳамрахни нетай бу йўлда,
Дардинг манга ҳамсуҳбату ишқинг ҳамроҳ.

155.

Не хеш мени хушлару не бегона,
Не ғайр ризо мендину не жанона,
Ҳар нечаки, яхшилиқта қилсам афсун,
Халқ ичра ямонлиғ била мен афсона.

156.

Бу даҳр аро гар эҳтимоли бўлса,
Мендек санга ёри лоуболи бўлса.
Ул ёр бaсе нозику йўқ менда адаб,
Мендин не ажаб агар малоле бўлса.

157.

Ёр улдурким шеърға майли бўлса,
Нетгай киши шеър ғайр хайли бўлса,
Ағёрнинг озорини ҳар ҳол била.
Чеккаймен агар бори туфайли бўлса.

158.

Дунё бориси манга мусаххар бўлса,
Уқбода дағи худой ёр бўлса
Будур тилагим икки жаҳонда ҳақдин,
Ҳар не тиласам бори муяссар бўлса.

159.

Бобур била Мир иттифоқи бўлса,
Йўқтур ғам агар жаҳон нифоқи бўлса,
Будур тилагимки, шоҳ даргоҳида,
Мен банда учун ҳамиша боқий бўлса.

160.

Кўнглунга нечаки, сайр матлуб ўлса,
Аҳбобни сўрмоқ дағи марғуб ўлса,
Гар ҳажринг имтидоди мундин ортар,
Қолмас манга сабр-сабри Аюуб ўлса.

161.

Аҳбобға қилсанг гузар, эй ел, ногоҳ.
Ул жамъни бу сўзумдин эттил огоҳ.
Сиз кўргандек эсон-саломат турбиз,
Сиз доғи эсон бўлғайсиз, иншооллоҳ.

162.

Жон вола эрур лаъли шакар борингға
Кўнглум ҳам эрур хароб рухсорингға,
Гуфторинг эрур боштин-аёқ барчаси хуб
Мен банда бўлай боштин-аёқ борингға.

163.

Эй, ой юзунг олида куёш шарманда,
Ширин сўзу яхши хулқунгга мен банда
Ҳижронда неча нома била сўзлошамен?
Ё сен бери кел, ё борайин мен анда.

164.

Неча бу фалак солғуси гурбатқа мени,
Ҳар лаҳза тугангусиз машаққатқа мени,
Не чора қилай, нетайки, тенгри гўё,
Меҳнатни манга яратти, меҳнатқа мени.

165.

Бедард ҳабиб билмади дардимни,
 Туфрокча кўрмади руҳи зардимни,
 Мендин неча кўнглида губори бўлғай.
 Кетдим муна эмди топмағай гардимни.

166.

Кўнгли тилаган муродға етса киши,
 Ё барча муродларни тарк этса киши,
 Бу икки иш муяссар ўлмаса оламда,
 Бошини олиб бир сориға кетса киши.

167.

Ёд этмас эмиш кишини ғурбатта киши,
 Шод этмас эмиш кўнгулни меҳнатта киши,
 Кўнглум бу ғариблиқда шод ўлмади, ох,
 Ғурбатта севинмас эмиш, албатта киши.

168.

Оворалиқ асру хонумондин яхши.
 Бир гўша манға икки жаҳондин яхши.
 Оворалиқ бўлурни яхши эрмас демагил,
 Бўлсам агар овора не ондин яхши.

169.

Ҳар сўзки, не дермен санға лоф ўлмағуси,
 Бемаънию ҳарзау газоф ўлмағуси,
 Ул ишта, агар муҳолафат айларсен,
 Тенгри ҳақи, бу сўзда хилоф ўлмағуси.

170.

Эй ёр, жафо расми чикормок не эди.
Ё меҳр гиёҳини қўпормок не эди,
Бир меҳр, яна лутф, яна жавр недур.
Бир бордингу келдинг, яна бормок не эди?

171.

Гар меҳр била бу чарх эврулса эди,
Жонлардин анинг жавфи керак тўлса эди,
Бобур киби жонга меҳр боғлар эрдим,
Гар ушбу жаҳонда меҳри жаҳон бўлса эди.

172.

Ҳолимға керак ҳабиб эврулса эди,
Ишрат қадаҳи ҳабибдин тўлса эди.
Хушвақт турур ёр, вале нохуш мен,
Хушвақт бўлур эрдим чоғир бўлса эди.

173.

Жон аҳди бор, эй нигор, етмасму эди?
Ул аҳд била қарор етмасму эди?
Эмди доғи васл интизорин берасен.
Мунча маҳал интизор етмасму эди?

174.

Гурбат туғи ёпқон рухи зардинму дей?
Ё ҳажр чиқарғон охи сардинму дей?
Ҳолинг не дурур билурмусен дардимни,
Ҳолингни сўрайму, йўқса дардиниму дей?

175.

Ишванг била, ғамзангнию нозингниму дей?
Жаврунг била сўзунгу гудозингниму дей?
Сўзунг, қилигинг, навозишингму этай?
Овозу усулинггнию созингниму дей?

176.

Кўзум эви юзидин мусаввар бўлди,
Бу важҳ била кўнгул мунаввар бўлди.
Юз шукри, Бобур киби ошиқликда
Ҳар неки тилаб эдим, муяссар бўлди.

177.

Хаттингни кўруб кўнгулга ҳайрат бўлди,
Шеъринг эшитиб жонға масаррат бўлди,
Бу неча маҳол тағофул эттинг, демагил,
Толей йўқ эдики, мунча ғафлат бўлди.

178.

Эй пайк, бориб сано била қуллук де,
Ер ўп, дағи қўп адо била қуллук де,
Гар ёр мени хастани сўрса, зинҳор,
Мендин юкунуб дуо била қуллук де.

179.

Номангки тириклигим нишони эрди,
Ҳар сатри ҳаёти жовидоний эрди,
Ҳар лафзида ошкор юз хуруфи вафо,
Ҳар ҳарифида юз меҳр ниҳоний эрди.

180.

Ҳажрингда бу тун кўнгулда қайғу эрди,
Васлингга етишмадим жихат бу эрди:
Оҳим тутуни бирла кўзумнинг ёшидин,
Йўл балчиқ эди, кеча қаронгу эрди.

181.

Ҳажрингда агарчи жонга бедод эрди,
Сенсиз манга юз фиғону фарёд эрди,
Фикрингдин эрди ва лек хурсандлиғим,
Зикринг била бу хаста кўнгул шод эрди.

182.

Хотирға хутур этти бу сўз янгла, ахий,
Айтай санга сен қулоқ солиб англа, ахий,
Умрунгни бу кун хуш кечир аҳбоб илаким,
Топилмоғусидур ушбу кун тонгла, ахий.

183.

Эшитса киши бу шуру шеван не дегай?
Доим бу тарийк, ичкунни кўрган не дегай?
Душман сўзига кирма, эшит дўст сўзин,
Эшитмаса сўзни дўст, душман не дегай?

184.

Ишқингда кўнгул харобдур, мен не қилай?
Ҳажрингда кўзум пуробдур, мен не қилай?
Жисмим аро печу тобдур мен не қилай?
Жонимда кўп изтиробдур мен не қилай?

185.

Шоҳим санга маълум эмастур — не қилай?
Оҳим санга маълум эмастур — не қилай?
Мен юзу қошинг дермену сен бадру ҳилол,
Моҳим санга маълум эмастур — не қилай?

186.

Бошимни туфайл ул саромадқа қилай,
Жонимни фидо ўшал сиҳи қадқа қилай.
Бу хаста кўнгул била ҳамийда қадни
Кўзи била зулфига анинг садқа қилай.

187.

Етсам санга қуллуғумни чўқ арз қилай,
Сен етсангу мен десамки йўқ, арз қилай.
Қўптур сўзуму маҳрам эмас ҳеч киши,
Рухсат эса тобуғунгда ўқ арз қилай.

188.

Ҳижрон аро неча нома таҳрир қилай?
Хома тили бирла ҳол тақрир қилай,
Хуш улким, сўзум санга десам воситасиз,
Сен андау мен мунда не тадбир қилай?

189.

Менинг тилагим будурки, навозанда бўлай,
Ҳар қандай эсанг, мен доғи анда бўлай.
Не хулқ эди, яна кўнглум олдинг сўз ила,
Ширин сўзу яхши хулқунгга банда бўлай.

190.

Хуснунгни сенинг кимки тааққул қилғай,
Сендин бошқа нечук таҳаммул қилғай?
Бу табъу, бу ихтилотким сенда дурур,
Не менки, бори олам элини қул қилғай.

191.

Ашъорингким шеър оти то бўлғай,
Табъ аҳли анга волау шайдо бўлғай,
Ҳар лафзи дурур баҳри маъони анда,
Ким кўрди дуреки, анда дарё бўлғай?

192.

Арбоби ҳасадки дунёдин дур ўлғай,
Истар севаридин киши маҳжур ўлғай,
Доим кўрайин юзунг ало рағми ҳасуд,
Ҳар ким кўра олмаса кўзи кўр ўлғай.

193.

Носих сўзи санга неча мардуд ўлғай,
Яхшию ямон қошингда нобуд ўлғай,
Бори эмди маъош бир навъ этким,
Ҳақ розию олам эли хушнуд ўлғай.

194.

Юз жаҳд ила етмай санга, эй ой, нетай,
Ҳажринг аламида неча йиғлай, нетай?
Йўқ санга вафоу раҳму парвой, нетай?
Эй вой, нетай? Вой нетай? Вой нетай?

195.

Мен неча жафоу жавринга сабр этай,
Бир зарра вафоу меҳр йўқ сенда нетай?
Чун бошим аёғингга қўярга ярамас,
Бошимни олиб оёқ етганча кетай.

196.

Аҳбоб фироқингиз била эл нетгай?
Сизларга киши не чора айлаб етгай?
Жамъиятингизни жамъ тутқай тенгри,
Бобурни доғи бу жамъда жамъ этгай.

197.

Қосидки йибординг айлади шод мени,
Доим бу йўсунлик айлагил ёд мени,
Озодинга қул бўлайки, хатинг кетуруб,
Ҳажринг ғамидин айлади озод мени.

198.

Ҳар ким деса бур ё агар ёнгла мени,
Ўзунгга мусоҳибу муҳиб англа мени,
Бу кун мени ёд этиб, унутма тонгла,
Зинҳорки кўз тут ушбу кун тонгла мени.

199.

Шеъринг эшитур фикрини Бобур қилди.
Не фикри хушу яхши тасаввур қилди,
Кўзни ёруқ айлади саводи бирла,
Мазмуни била қулоқни пурдур қилди.

200.

Ҳижрон ғамидин заиф жоним сўлди,
Ғурбат алами бирла ичим қон бўлди.
Юз шукрки, мунча йилғи ғам бирла алам,
Роҳат била ишратқа мубаддал ўлди.

201.

Толёй йўқи жонимға балолиғ бўлди,
Ҳар ишники айладим хатолиғ бўлди.
Ўз ерни қўйиб Ҳинд сори юзландим,
Ё раб, нетайин, не юз қаролиғ бўлди.

202.

Хуснунгки сенинг, шуҳраи офок ўлди,
Жон бирла кўнгул васлингга муштоқ ўлди.
Ҳажринг аро интизор ҳаддин ошти,
Кел ё мени иста, тоқатим тоқ ўлди.

203.

Идрокинг тобъу ҳушунгга банда бўлай,
Овозу усулу жўшингга банда бўлай,
Тақсим қилурда нақшларга абёт,
Таъриб била ўқушингга банда бўлай.

204.

Бу чехраи зардимдин уёлсанг нетгай?
Раҳмат назарини манга солсанг нетгай?
Бир ишва била кўнгул бериб Бобурға,
Бир бўса била кўнгулни олсанг нетгай?

205.

Ғар сидқ била бир ўзга ошиқ бўлғай,
Маъшук висоли анга лойиқ бўлғай,
Пир олида топкуси мурудин бетанг.
Ҳар кимки агар муриди содиқ бўлғай.

206.

Ишқинг, нетай, ихтиёрсиз қилди мени,
Сабримни олиб қарорсиз қилди мени,
Олам эли ичра орсиз қилди мени,
Зухд аҳлиға эътиборсиз қилди мени.

207.

Ҳар вақтки кўргайсен менинг сўзумни,
Сўзумни ўқуб соғингайсен ўзумни,
Васлинг била кўнглумни худой айлаб шод
Жамолинг ёрутти юзунг била кўзумни.

208.

Эгма кошу яхши парчамдур санга,
Рост қаду зулфу пур хамдур санга,
Чун бу янглиғдур санга хайлу ҳашам,
Ҳўблук мулки мусалламдур санга.

Туюқлар

1.

Васлидин сўз дерга йўқ ёро манга,
Ҳажр аро раҳм айлагил, ёро, манга.
Ўқунг этти қўп ямон ёро манга
Марҳами лутфунг била ёро манга.

2.

Улки ҳар кўзи ғазоли Чиндурур,
Қошида пайваста онинг чиндурур,
Чунки қўп ёлғон ойтти ул манга,
Гар десам ёлғончи они чиндурур.

3.

Мени беҳол айлаган ёр ойдурур,
Ким онинг манга ёройдурур.
Гар висоли бўлмаса, кетар ерим,
Ё Хуросон, ё Хито, ё Ройдурур.

4.

Ишқ аҳли ишқдур дини то онинг,
Қўп ямондур дарди ишқидин тонинг.
Ҳар неча кўзум оч эрса кўз тўёр,
Гар очилса симдек нозик танинг.

5.

Мехриким кўкка қилур оҳанг тонг,
Олида бўлса эмас беранг тонг,
Ҳолию икки лабидек бўлмағай
Ҳинду ар келтурса шакар танг.

6.

Кел қилай жонни нисоринг о, ёрим,
Нақд жонни бору сендин оёрим.
Бўса берсанг гар тямом оғзинг била,
Ганж оғзингдин олойин айёрим.

7.

Сен киби бир дилрабони билманам,
Оишки содикки дерлар билманам.
Қил тасаввур кўз ёшимни бир тенгиз,
Ўзга ошиқ ашки янглиғ билма нам.

8.

То чиқарди хат узори покидин,
Гул юзи озурда бўлди покийдин.
Истар эрди эл бурун юз меҳр ила.
Эмди ул юз меҳр кетти покидин.

9.

То кўнгул бердим ўшал қойсориға,
Борғонини билмадим қой сориға,
Дўстлар, ёрга мени соғиндурунг
Солсангиз ногоҳ қулоқ қой сориға.

10.

Шаҳ супурай остонинг юз ила,
Тилингдин неча урай юз ила.
Иккиюзлук муддаодин не ғамим.
Ғар ишим тушса алардин юз ила.

11.

Не бало бийик турур давлат тоғи.
Қўҳи ғамни не билур давлаттағи,
Ҳиммате тут, доғи давлат истағил.
Ҳимматинг бўлса бўлур давлат тоғе.

12.

Жонға солди даҳр ғурбат норини,
Қўз ёшим бўлди муғулнинг норини,
Бу арода мен дегандек бўлмаса,
Қўзлар Иссиғ қўли андин норини.

13.

Қилмаса ул ой назар манга не тонг?
Тенгри толеъ чун менга ёратмади,
Ул қай ёрар эрди қўнглум дардиға,
Нетойин қўнглум учун ёротмади.

14.

Йўқтурур нозингдин озоре манга,
Ноз агар қилсанг манга матлубдур.
Хох қўрсат лутфу хоҳе жавр қил,
Ҳар не воқеъ бўлса сендин хўбдур.

Қитъалар

1

Эй озорким бу Ҳинд кишваридин,
Бордингиз англаб ўзга ранжу алам.

Кобулу хуш ҳавосини соғиниб,
Ҳинддин гарм бордингиз ул дам.

Кўрдунгиз, топтингиз экин анда,
Ишрату айш бирла нозу наъам.

Биз дағи ўлмадук бихамдилиллоҳ,
Гарчи кўп ранж эдию беҳад ғам.

Ҳаззи нафсию машаққат баданий
Сиздин ўтти ва ўтти биздин ҳам.

2

Даврон ғами била ситамини унутурур,
Ул сабз чеҳра ёр ҳаёли уш аддавом.

Ҳижронда ҳаёл этай олман бу турфа ким,
Васлида ҳам ҳаёл агар бўлса барча хом.

Васфида хомлик агар ўлса не ғамдурур.
Чун дафъ этар ҳаёли ғаму ғуссани тамом.

Чун ёри розидор қилурмен сени хаёл,
Асрар фош айламиз наҳору ассалом.

Бобур ниёзу мадҳини еткурғил, эй сабо,
Ул шохзода Носири олижанобқа.

Бул ойу йил фароғату хуш бошлиғ била,
Бўлғунча моҳу сол ойу офтобқа.

Ҳижрон чўлида жаҳд била пўйлар уруб,
Истаб зилоли васли етиштим саробқа.
Чун хост мундок эрдик ҳажрингни чеккаймен,
Бехост Рижоъат ила Мешон Андробқа.

3

Эйки тарғиб қилурсен соғир ичмакка мени,
Созу хонанда била соқию саҳбо борму?
Бовужудики ўтубтур чоғир ичмак вақти,
Мажлис асбобини билмонки муҳайё борму?

4

Ноумид бўлдум, эй Мўғул, сендин,
То эшиттикимки: Андижон бординг.
Ойғон сўзга келдим, аммо сен,
Яхши келдинг демай, ямон бординг.

5

Қолмади ҳурмат аҳли оламда,
Олиму олам аҳлидин юв илик.
Бобур икки подшоҳлиғдин,
Яхшироқ бу замонда бир беклик.

6

Муяссар ўлса агар ёр васли ғурбатта,
Ватанни не қилаю ўз диёр не керак?
Юборди ёр манга ёдгор деб хатини,
Манга ҳабиб керак, ёдгор нега керак?

7

Не суд андин пойи дар гиллиғим,
Чу ал дўстлардин ул ой юб эмиш.
Ўзин фориғу бизни қилгон асир,
Ким эрмиш бу янглиғ ул Айюб эмиш.

8

Тамоми хусн эли соғу хушёр эканда,
Дурушту тунд агар бўлсалар, билинки, еридур.
Чоғир керакки, ичиб базм бўлса барча йигитлар,
Чоғир кетур, бори хўблар чоғирға тушқуларидур.

9

Не қилайин сенинг била эй тил!
Жихатингдин менинг ичим қондур.
Неча яхши десанг бу ҳазл ила шеър,
Бириси фахшу бириси ялғондур.
Гар десанг қўймайин бу журм била.
Жилвангни бу арсадин ёндур.

10

Гар водийи ҳажринг аро бўлдум ноқис,
Айб айламаким, ҳодисаедур ҳодис.
Қавми ажаби чоғирға қилди тарғиб,
Амри ажаби ҳажрға бўлди боис.

Ул сарвининг ҳаримиға гар етсанг, эй сабо,
Бергил бу ҳажр хастасидин ёд кўнглига.
Раҳм айлабон соғинмади Бобурни, бор энди:
Солғай худой раҳимни Фўлод кўнглига.

Муаммолар

Эшигинг остониға қўюбон икки юзумни,
Ўпай гоҳи тавозиъ бирла, суртай гоҳи кўзумни.

БОБУР

Ҳажри шоми сочи савдоси чекар ҳарён мени,
Ваҳки, бу поёни йўқ тун қилди саргардон мени.

ШОҲ

Икк ҳаққонг оғирдиги била ол тун
Жаҳатчиликки келиши келиш тун
Бунд келиш дилим бу келиш тун
Бунд келиш дилим бу келиш тун
Бунд келиш дилим бу келиш тун
Бунд келиш дилим бу келиш тун

Бунд келиш дилим бу келиш тун
Бунд келиш дилим бу келиш тун
Бунд келиш дилим бу келиш тун
Бунд келиш дилим бу келиш тун

Фардлар

1

Ҳолимни санга айтиб ҳажр ўтиға ўртандим,
Эй ёр, ямон қилдим, ҳар неки дедим, ёндим.

2

Сан бўсасининг кўнглунг гар истаса андоқ бил,
Сан бўса керак бўлса, сен бўса иноят қил.

3

Басе фироқида ичсам чоғир, йиғим келадур,
Манга чоғирни кетурмангки, аччиғим келадур.

4

Тутмағил, эй гул, равоким ишқинг ичра бир ғариб,
Ерга бош қўйғай хазон яфроғи янглиғ сарғариб.

5

Зухд саҳросиға туштум мен ғариб йўлдин озиб,
Бобури гумраҳни эмди ким бу йўлға кўндирур?

6

Ул икки лаби рамзи дард аҳлиға қилмайдур,
Гул ғунчасидур, гўё, бизларга очилмайдур.

Бор ар чи боис юз шўру юз гуноҳ чоғир,
Чоғир фирожи ҳалок этти мени оҳ чоғир!

Фироқингдин ёвуштум ўлгали эй ёр, келгайсен,
Висолингга бaсе муштоқмен зинҳор келгайсен.

Ул пари рухсора ҳаргиз нотавонлиқ кўрмасун,
Яхшидур яхши киши, ҳаргиз ямонлиқ кўрмасун.

Сендин ойру найлагаймен айшу саҳбо хушлуғин,
Ки сенинг учун тилармен барча дунё хушлуғин.

Сенинг учун ватаним кўху дашти бўлғусидур,
Анинг учунки, вафосиз ғизол кўрунасен.

Бормикин ҳеч нима оламда ҳижрондин ямон,
Ҳарнеким ондин ямонроқдур, будур ондин ямон.

Ёр кадрин билмадим, то ёрдин ойрилмадим,
Ёр кадри мунча ҳам душвор экандур билмадим.

14

Кўруб ҳижрон ғамин, жононға еттим,
Агарчи ранж чектим, жинонға еттим.

15

Мени ҳижронда куйдурсанг сендин кўнгул совутмасмен,
Агарчи сен унуттунг мени, сени мен унутмасмен.

16

Қовун бирла узумнинг ҳажрида кўнглумда ғам ҳар сў,
Оқар сувнинг фирокидин кўзумдин ҳардам оқар сув.

17

Жаҳон элию жаҳон барча гар адам бўлса,
Адам йўлини тутай зарра менда ғам бўлса.

18

Истарам етсам қуюндек гулўзорим қошиға,
Олида туфроғ бўлуб, эврулсам онинг бошиға.

19

Гарчи оламда висол айёми дилкашдур, ахий,
То билингай васл қадри ҳажр ҳам хушдур, ахий.

20

Меҳрибон соғинганим номеҳрибон эрмиш нетай?
Яхшилиғ кўз тутганим, асру ямон эрмиш нетай?

21

Неча ул ёр ёд этмай мени ағёр соғинғай,
Не кун бўлғай мени дилхастани ул ёр соғинғай.

22

Бу дунёдин фараҳ йўқтур мени маҳзунға жононсиз
Жаҳондин ким десун, биллоҳ, керакмас манға жононсиз.

23

Фироқинг ўлтурур охир мени дилхастани бешак,
Мени ўлтур висолингда, не яъни андак ўлтурмак.

24

Дўстлукни гар тиларсен айласанг исбот қил,
Суҳбатингға асру кўп муштокдурмен бот қил.

25

Хуш ул бурунқи замонларки, ўттию борди,
Хуш ул кишики замонларни яхши ўткарди.

26

Мурод васлинг эрур, айла ёд Бобурни,
Унутмағил яна бу номурод Бобурни.

27

Кўзумнинг нурисен, кўнглум ҳузури,
Таним хуррамлиғи, жоним сурури.

Сабзау гуллар била жаннат бўлур Кобул, баҳор,
Хоса бу мавсумда борон ёзисию гулбаҳор.

29

Гайрига неча ул ой вафо қилур,
Неча жонима менинг жафо қилур.

30

Қади фурқати мени дуто қилур,
Қоши ҳажри қоматимни ё қилур.

Маснавийлар

1

Сабо, ул гул ҳаримиға гузар кил,
Менинг ҳолимдан ул гулга хабар кил.

Саломим еткур ул ороми жонға,
Яна мундоқ дегил ул дилситонға:

«Юзунгни кўрсатиб кўнглумни олдинг,
Олиб кўнглумни, кўздин мени солдинг.

Дегил дилдорлиғ мундоқ бўлурму?
Тарийки ёрлиғ мундоқ бўлурму?

Сени мундоқ тасаввур килмас эрдим,
Бу янглиғ раҳмсиз ҳам билмас эрдим.

Сени деб барча оламдин кечибмен.
Рафику ёру ҳамдамдин кечибмен.

Замоне қилмадим сендин фароғат
Вале бордур сенга мендин фароғат.

Мени ўзунгга ҳамдам эттинг,
Ёно билмон нега номахрам эттинг.

Сўзингким Хизр суйидин нишондур
Вале ул сув киби мендин ниҳондур.

Не, яъни мунча биздин сўз ёшурмоқ,
Жафо ойинини ҳаддин ошурмоқ?

Бировнингким бировдин кўнгли қолур,
Киши юз сўз бирла кўнглини олур.

Ажабким мендин, эй дилдор, тўйдунг,
Менинг кўнглумни бир сўз бирла қўйдунг.

Узатма мунча ҳам, Бобур, сўзунгни,
Бу сўзлар бирла хор этма ўзунгни.

Агарчи кўп сўзунг бор мухтасар қил,
Ул ойға сўзинг аслидин хабар қил.

Гар ул сўзким ёшурдунг ойтмассен,
Бу янглиғ одатингдин қайтмассен.

Сенинг севмаслигингни жазм этармен,
Бош олиб ўзга бир сори кетармен,

Агар ботроқ юбормассен жавобим,
Бу хатдин ортуқ ўлур печу тобим».

2

Эй пайки сабо, қотимға келгил,
Эшит бу сўзумни доғи билгил.

Елдек етиб ул куёш қошиға,
Куюн киби эврулуб бошиға,

Юз ҳасрату иштиёқ бирла,
Юз минг аламу фироқ бирла.

Мендин тобуғида бўйла арз эт,
Бу хизматни ўзунгга фарз эт;

«К-эй подшаҳи вилояти ҳусн,
Шонингда келибтур ояти ҳусн.

Сен ҳусн сарири подшоҳи,
Мен ишқ фақири додхоҳи.

Ҳажру ғаминг этти зулму бедод,
Эй жону жаҳон, фиғону фарёд.

Ойрилғали, эй нигор, сендин,
Ойрилди ҳушу қарор мендин.

Кўзумда агарчи йўқ жамолинг,
Кўнглумда дурур вале ҳаёлинг.

Фикрим бу дурурки, санга етсам,
Зикрим будурур, сўзунг эшитсам.

Бормади кўнгулдин ул сочу юз,
Ёд эттим оларни кеча-кундуз.

Чун йўқ қошингга кетарга қаддим,
Қошинг ғамидин эгилди қаддим.

Зулфунг гириҳига бастадурмен,
Кўзунг ҳавасида хастадурмен.

То оқ юзунг йирок тушти,
Икки кўзум ичра оқ тушти.

Оғзинг ҳамидинки танг дилмен,
Ўлмай юрурам, не санг дилмен?

Лутф этки, хароб бўлди ҳолим,
Раҳм айлаки, қолмади мажолим.

Хуш улки, юзингни ёна кўрсам,
Ҳайрон боқибон юзингга турсам.

Ўпсам оёғинг кўйиб юзимни,
Суртиб анга ҳар замон кўзимни.

Бўйнингга қўлум ҳамойил этсам,
Сарвингни ўзумга мойил этсам.

Гаҳ илгима ғабғабингни олсам,
Гаҳ оғзима ул лабингни олсам.

Кўзумни кўтормасам кўзунгдин,
Юзумни кўтормасам юзунгдин.

Гаҳ оғзимга тилингни олсам,
Гаҳ оғзингга тилимни олсам.

Ҳосилки агар қошингга етсам,
Кўнглум тилагинча ишрат этсам,

Юзунг яна кўрсам эрди, эй жон,
Ўлсам доғи қолмас эрди армон.

Юз мунча хаёллар қилурмен,
Ёдинг била ҳоллар қилурмен.

Мен ушбу хаёллар била шод,
Сен мени қилурсен ўзгача ёд.

Маҳжур кўнгулни шод қилмай,
Яхши сўз бирла ёд қилмай.

Ёлғон сўз ила итоб этарсен,
Юз қахр била хитоб этарсен.

Гар ёлғони бўлса зоҳир, эй дўст,
Шарманда бўлурсен охир, эй дўст.

Эй ёр, сен айлама тасаввур
Ким кўнгулни ўзга қилди Бобур.

Юз хур сифат қошимға келса,
Юз тиғи жафо бошимға келса,

Кўнглумда ҳануз ўшал вафодур,
Бошимда дағи ўшал ҳаводур.

Фикрим ўшалу хаёл ўшалдур,
Дардим улу зори ҳол ўшалдур.

Гар мунда тараддуд этса ойим,
Бу сўзда гувоҳ эрур худойим.

Ҳол ул эдиким ҳикоят этдим,
Гоҳ шукру гаҳи шикоят эттим.

Ҳар неки кўнгулда эрди дедим,
Эмди сендин будур умидим.

Ҳар ишта шитоб қилмағайсен,
Бу тавр итоб қилмағайсен.

Қолғон кўнглумни олғасен бот,
Олғон назарингни солғасен бот.

Гар яхшию гар ямон қилурсен,
Дедим санга эмди сен билурсен.

То даҳрдурӯ саломат ўлғил,
Хушлуқ била то қиёмат ўлғил.

Хушвақтлиғинг мудом бўлсун,
Давлат санга мустадом бўлсун.

3

Хотирим сахлар эсанг кел қўпғил,
Бу сўзумни эшит, эй ел, қўпғил.

Аҳли дил олида суръат била ет,
Санга ҳарнеки десам-сен арз эт.

Мушкилим олида тақрир этгил,
Ҳолатим шарҳини бир-бир этгил.

Дегасен муътақиду маъмулум,
Равишу тавру сулуку йўлум.

Бордур андоқки аён айлабмен,
Мен «Мубаййин»да баён айлабмен.

Бир анинг бирла иш очилмас эмиш,
Дарди дил чорасини қилмас эмиш.

Нетайин, не қилайин дардим учун,
Чора кимдин тилайин дардим учун?

Чора дардимға магар пир этгай,
Чорасиз ишима тадбир этгай.

Найлайин муршиду нетай иршод,
Қобилият қанию истеъдод?

Мустаид бўлу қил ўзни қобил,
Файзлар то санга бўлғай восил.

Сенда не саъю ўзингда не қабул,
Не ишинг яхши, не сўзунг мақбул.

Не оёқим талабида юругай,
Не кўнгулким ҳавасида чуругай.

Не анинг ишини қилмоққа илик,
Не анинг гуноҳини билмакка билик.

Шаҳвату нафс гирифторисен,
Дад била дев намудорисен.

Шаҳвату нафс қавий душмандур,
Минг сенингдекни забун қилғондур.

Лаззати егулуку ичкулугунг,
Хушийи кайфияту ичкулугунг.

Мазаи ашрибау ҳаззи яхоб,
Ҳолату нашъаи маъжуну шароб.

Хурвашлар била ҳамдаст ўлмоқ,
Майкаш эл бирла ичиб маст ўлмоқ...

Нашъаи субҳу сабуҳий нашъа,
Майкаш эл қуввати руҳи нашъа.

Тунд рахшингни миниб елдурубон,
Элга ўзни танитиб, билдурубон.

Ҳукмунг ўлмоқ бори элга жорий,
Сўзунг ўлмоқ бори ерда кори.

Табъинг мулки Хуросон бўлмоқ,
Хинду Чин олмоғинг осон бўлмоқ.

Куллуку хизматинг этмак йилу ой,
Насли Жўжию уруғи Чиғатой.

Борча ишга бўлубон дастрасинг,
Келиб илгингга неким бор ҳавасинг.

Бори фонию бори ҳеч турур,
Сени дунё боридин кечтурур.

Билмишам ҳарнеки қилдинг таҳрир,
Фаҳм қилдим ғаразингни бир-бир.

Бу демактин, бу биликтин не суд,
Талабеким керак улдур нобуд.

Тенгри қилғайму экин турфа сабаб,
Ҳосил ўлғайму экин ушбу талаб?

Тенгри тавфики магар ёр ўлғай,
То киши ҳақни талабгор ўлғай.

Тенгри тавфики дею тек турайн,
Не қилай, чорани кимдин сўрайн?

Тут қулоқким, будурур таҳқиқи,
Тенгрининг бўлмағунча тавфиқи.

Мумкин эрмас бўла олмоқ ҳеч иш,
Нега керак санга мунча печиш!

Кирдигоро, манги тавфиқе бер,
Юрумакка раҳи таҳқиқе бер.

Умр ғафлат била ўткармишмен,
Нафс буйруғи била бормишмен.

Нафс ёғисини мағлуб этгил,
Ишларимни борини хўб этгил.

Бори ҳаздин мени осон ўткар,
Ишларимни менинг осон буткар.

Гўшу хушумни сўзунг сори қил,
Жону кўнглумни ўзунг сори қил,

Ғамларинг бирла овут кўнглумни,
Маърифат бирла ёрут кўнглумни.

Қўйма Бобурни бу ҳолат бирла,
Они ўлтурма батолат бирла.

Бир кишини анга ғамхор этгил,
Ҳимматин бадрақау ёр этгил.

Токи дардиға даво еткурғай,
Тортибон они сенго еткурғай.

4

Хотиримни тилар эсанг, кел қўпқил,
Бу сўзимни эшитгил, эй ел, қўпқил.

Ул парининг ҳаримиға гузар эт,
Мени девона ҳолидин хабар эт.

Дегил аввал анга саломимни,
Яна арз айла бу паёмимни,

Ким санга номалар равон қилдим,
Ҳолатимни барин баён қилдим.

Сени дедим умид ила, эй ёр,
Ким олиб кўнглум ўлғасен дилдор.

Йўқким кўнглумга жавр қилгайсен,
Ёрлиғни бу тавр қилгайсен.

Ким эмас эрди ёр оламда,
Ҳар тараф ёр бор оламда.

Боридин сени ихтиёр эттим,
Жонни ишқингда бекарор эттим.

Гарчи кўп фурқатингда қон ютдум,
Лек доим висола кўз туттум.

Билмадимким, фироқ кўргаймен,
Меҳнату иштиёқ кўргаймен.

Номалар ёздим изтироб била,
Сарфароз этмадинг жавоб била.

Мунча чоғлиқ ниёз зоҳир этиб,
Мунча сўзу гудоз зоҳир этиб.

Бўлмади, эй нигор, нозингким,
Не қилай элдин эҳтирозингким.

Ғаму дарду алам била тўлдум,
Охирул-амр ноумид бўлдум.

Ноумид ўлуб-ўлтуруб эрдим,
Мутаҳаййир бўлуб туруб эрдим.

Ким яна нома бирла ёд эттинг,
Қайгулук хотиримни шод эттинг.

Қўйубон бошға беқарор ўлдум,
Яна боштин умидвор ўлдум.

Лутфлар айладинг, вале бесуд,
Эмдиким васл ишидурур нобуд.

Эй жафожўй, мундоғинг бор эмиш,
Кўнглунг, эй ёр, мунча имшор эмиш.

Не бало, бердинг интизор манга,
Кўп жафо қилдинг, эй нигор, манга.

Бу қулунг, санга чун керак эрди,
Бу иноят бурун керак эрди.

Эмдиким ваъдаи вафо қилдинг,
Мени ўзунгга ошно қилдинг.

Ҳеч билмонки, чинмудур бу сўзинг,
Яхшилиғқа яқинмудурур бу сўзунг?

Ё бу ҳам ишвау фирибмудур?
Дўстлукта булар ҳисебмудур?

Ёрлиғни агар қилур бўлсанг,
Ёрлиғ таврини билур бўлсанг,

Аҳду қавлинг дуруст маҳкам қил,
Ваъда чун айладинг, вафо ҳам қил.

Чун бу дам васл иши, йироқдурур,
Кўнглумиз хастаи фироқдурур.

Ҳар қачон васл иши ёвуқлашса,
Ғаму ҳижрон чериги тарқашса,

Ёнмоғил айтқан ҳадисингдин,
Тонмағил айтқан ҳадисингдин.

Шодмон қил мени висол била,
Ихтилот эт бу хастаҳол била.

Банда Бобурни муҳтарам қилғил,
Маҳрам эт васлингға, қарам қилғил.

Санга кўнглумдагин дедим, эй ёр,
Эмди сендин жавоб умидим бор.

Хат жавобиға йўлда бўлди кўзум,
Вассалом, эмди хатм бўлди сўзум.

Эй, сабо, елмакни қўйғил, хатм қил,
Сарвинозим қуйи сори азм қил,

Ел киби ет сарвинозим қошиға,
Ҳам қуюндек эврул онинг бошиға.

Бош қўюб ерга ниёзим арз қил,
Сўрса ҳолим сарвинозим арз қил.

Ойтқил ул ҳусн мулки хониға,
Демайин хон, балки жонлар жониға

Кўрмайин юзунгни бемор ўлмишам,
Ғойибона ошиқи зор ўлмишам.

Ҳеч билмонким, билурсен, эй нигор,
Ким неча йилдур чекармен интизор.

Бир доғи ёд этмадинг бу неча йил,
Хотирим шод этмадинг бу неча йил.

Бахра кўрмай висолингдин даме,
Холи йўк эрдим хаёлингдин даме.

Фикринг эрди дўстдору ҳамдаим,
Ёдинг эрди ғамгусору махраим.

Зарра, эй ой, қилмадинг парво манга,
Не бало кўрсаттинг истиғно манга!

Қилмадинг бир зарра истиғнони кам.
Бу на истиғнодурур, эй жоно кам.

Сен бу янглиғ маст хуснунг жомидин,
Мен мунингдек ойру васлинг комидин.

Нечаким қилдим вафо, кўрдум жафо,
Нечаким кўрдум жафо, қилдум вафо.

Ёвушуб эрдимки навмид ўлғамен,
Ишқдин бегона жовид ўлғамен.

Ишқ раҳу расмини унутқамен,
Зухд тавру шевасини тутқамен,

Ким анинг ногоҳ келди қосиде,
Ёрдин огоҳ келди қосиде.

Васлдин бир мужда берди ул манга,
Жондин ортуқ мужда эрди ул манга.

Васфини нечук қилай бу мужданинг,
Чинини қандин билай бу мужданинг.

Бўлса чин бир нома келмасму эди,
Бир насими лутф елмасму эди?

Кўйгил, эй қосид, булар ёлғондурур,
Меҳру хусн аҳли бу не имкондурур.

Мен кўрубмен хублар жаврини кўп,
Мен билурмен хублар таврини хуб.

Гар сўзунг чиндур яна билмак керак,
Ёрдин бир хат олиб келмак керак.

Етгил аввал хизматиға ёрнинг,
Бўйла арз эт ҳазратиға ёрнинг:

«Яхши пайғомингни еткурди расул,
Лутфу икромингни еткурди расул.

Гарчи қилдинг лутф, эй дилбар, манга,
Келмади лекин булар ёвар манга.

Ҳажр ўтиға неча ёнсун бу кўнгул,
Андоқ айтгилким, инонсун бу кўнгул.

Гар вафо қилмоқ хаёлинг бордурур,
Кўй жафониким, кўнгул музтардурур.

Бир иноятнома бирла ёд қил,
Қил иноят, хотиримни шод қил.

Ё мени қошингга еткур, қил карам,
Ё қошимга кел, кўзумга бос қадам.

Ҳар неким кўнглунгга келса, эй пари,
Ул иноятномада ёзгил бари.

Гар сенинг васлинг умиди бўлмаса,
Васлингга етмак навиди бўлмаса.

Ўзга бўлмас, ўзни билмаклик манга,
Балки мушкилдур тирилмаклик манга.

Васл ила фарсуда жисмим зинда қил,
Лутф ила Бобур боштин банда қил.

Хат жавобиға чекармен интизор,
Бот жавобини йиборгил, эй нигор.

Ҳар не кўнглумда эди дедим тамом,
Хатм бўлди сўзим, эмди вассалом.

5

Бир кеча хотирим мушавваш эди,
Кўзда сув, кўнглум ичра оташ эди.

Даҳр ишидин фиғон қилур эрдим,
Хотиримни ямон қилур эрдим.

Ҳар замон даҳрни хитоб қилиб,
Ўлтуруб, гаҳ қўпуб, шитоб қилиб,

Дер эдим: «Эй вафоси йўқ золим,
Зулмдин етти ўлғали ҳолим.

Зулмдин ўзга ишни билмайсен,
Мени мискинга раҳм қилмайсен.

Гар мен ўлтургулукмен, ўлтургил,
Йўқ эса сўргулук эсам, сўргил.

Ҳар нечук тавр қил, бу жавр этма,
Ҳар нечук жавр қил, бу тавр этма.

Йўқ эди ҳеч ишим сенинг бирла,
Нейинг бор, эй даҳри дун, менинг бирла.

Кунжи узлатта рў қилиб эрдим,
Ғаму меҳнатта ҳў қилиб эрдим.

Эй хуш улким, жамии ҳамдамдин,
Дема ҳамдамки, жумла оламдин.

Фориғ эрдим, қаноатим бор эди,
Қонеъ эрдим, фароғатим бор эди.

Гўшае ихтиёр қилғон эдим,
Ғафлат уйқусидин ойилғон эдим.

Яна юз ишвау фириб била,
Ҳеч билмонки не ҳисиб била.

Давлат ўтрисиға мени солдинг,
Ғафлат уйқусиға мени солдинг.

Бори аҳбобни қилиб масрур,
Бори аъзони айладинг макхур.

Ато тахтида фориғ ўлтурдим,
Бал, отам кўрмагани мен кўрдум.

Олти ой ичра олти тахт олдим,
Етти иқлима балки кўз солдим.

Дедим, эмди муродима еттим,
Билмадимки ғалат ҳаёл эттим.

Ишрату айш вақти етган чоғ,
Меҳнату ғусса оти йитган чоғ,

Яна маҳруми хонумон қилдинг,
Яна оворайи жаҳон қилдинг.

Дарду ғамни манга анис эттинг,
Меҳнату ранжни жалис эттинг.

Айш ила ишратимдин ойрилдим.
Давлату иззатимдин ойрилдим.

Давлату тахту иззу жоҳ қани?
Ҳамдаму, ҳамнишинлар, оҳ, қани?

Борди ул айшу комронлиғлар,
Эмди ким кўрса ҳолатим, йиғлар.

Кўрсатиб давлат йитмагинг на эди,
Ерга урдунг, кўтармагинг на эди?

Бу нечук зулмдур ниҳояти йўқ,
Бу на янглиғ ситамки ғояти йўқ?

Даҳрға не вафодуру не раҳм,
Даҳр кўп бевафодуру бераҳм.

Йўқтурур меҳри ҳеч кишига онинг,
Эътимод этма ҳеч ишига онинг.

Гоҳ куфр аҳлини мусаллат этар,
Аҳли диннинг ишини мунҳат этар.

Гоҳ бир қулни подшоҳ қилур,
Шоҳни банда гоҳ-гоҳ қилур.

Гоҳ жоҳилни сарбаланд айлар,
Гоҳ оқилни пойбанд айлар.

Жону кўнглида жуз жаҳолат йўк,
Ҳеч ишида онинг адолат йўк.

Не вафо қилганини билса бўлур,
Не жафосига сабр қилса бўлур.

Не қилай, не кишидин истай дод?
Кимга даҳр илгидин қилай фарёд?

Даҳри дундин шикоятим кўптур,
Даҳр элидин ҳикоятим кўптур.

Ушбу ҳолатта нотавон кўнглум,
Ҳуссадин топмоғон амон кўнглум.

Ўз қатик ҳолатига йиғлар эди,
Кўз қатик ҳолатига йиғлар эди.

Келди бошимга субҳидам охир,
Меҳрдин урди субҳ дам охир.

Мени уз деди меҳрибонлиғдин,
Неча сўз деди меҳрибонлиғдин,

Манга сўзларки тонг бу тун қотти,
Жонима ўқлар эрди тонг отди.

Субҳи содиқлиғи чу зоҳир эди,
Нафаси субҳнинг муассар эди.

К-эй фалони, бу не разолаттур?
Не жаҳолаттуру не ҳолаттур?

Неча дунё ғамидин этмаклик,
Кўп сўз онинг учун эшитмаклик.

Арзимас ғам емакка бу дунё,
Бал отин ҳам демакка бу дунё.

Тамаъ узгил бу эски дунёдин,
Хотирингдин чиқар бу дун ёдин.

Давлат учун кўнгулни зор этма,
Иззат учун ўзунгни хор этма.

Кўз очиб боққуча сафо йўқ анга,
Кўз юмуб очқуча бако йўқ анга.

Даҳрдин кимга бўлса мултамаси,
Беш эмас орзу била ҳаваси.

Нафснинг касбидур ҳавоу ҳавас,
Рух олидадур булар ярамас.

Нафс душман дурур якин билгил,
Дўстум, бу сўзумни чин билгил.

Душманедур агарчи ўтру эмас,
Лек бир лаҳза сендин ойру эмас.

Гарчи зоҳирда тўғридектур нафс,
Жисминг уйида ўғридектур нафс.

Бурноғилар сўзин назар қилғил,
Уйнинг ўғрисидин ҳазар қилғил.

Нафс тавсанини ром қил ўзунга,
Қодир ўл ҳарна сўз десанг сўзунга.

Неча нафс илгида забун бўлмок,
Сухраи зумраи жунун бўлмок.

Не десанг нафснинг ризоси била,
Неки қилсанг онинг ҳавоси била,

Фисқ қилмоқдин ўзга фикринг йўқ,
Фаҳш демақдин ўзга зикринг йўқ.

Ўйла разлу лаванд ўлубсенким,
Халқ аро решханд ўлубсенким,

Ҳар замон бир лаванд масҳарае,
Маъсият дудидин юзи қарае.

Ўзни ёндоштуруб ўзунг бирла.
Сўзни чирмаштуруб сўзунг бирла

Они ўзунгга сен билиб ҳамдам,
Они сўзунгга сен қилиб маҳрам,

Қилғасиз халқни туман ғийбат,
Дегасиз отингизни хушсуҳбат.

Ҳар ямон бор ёр қилғайсиз,
Ҳар ямонлиғки бор қилғайсиз.

Ногаҳон бир жавон гузор айлаб,
Олида ўзни беқарор айлаб,

Ҳар йигитким кўрунса ҳол қилиб,
Кейинида юз туман ҳаёл қилиб,

Бу не умру бу не балолиғдур?
Бу не тавру не юз қаролиғдур?

Йўқтурур ҳеч эътимод санга,
Тенгридин йўқмудур умид санга?

Лодалиғ бирла умрум ўтти нетай?
Қай сориға бу умр бирла кетай?

Умр ғафлатта ўткариб борасен,
Эй йигит, воқиф ўл қариб борасен,

Ҳақ таоло нега яратти сени?
Одамийлар сониға қотти сени,

Ким ўзунг бирла фикр қилғайсен,
Фафлат уйқусидин ойилғайсен.

Билғасен жаҳд ила бори сифатин,
Қилғасен дарк тенгри маърифатин.

Рост қилғайсен эътиқодингни,
Билғасен мабдау маодингни.

Жисмингга заъф эса жоним садақа,
Жонингга икки жаҳоним садақа,

Кўзунгга бу тани бемор фидо,
Белингга бу бадани зор фидо.

Сенсизин жисм била жонни нетай?
Дард сендин эса дармонни нетай!

Манга сенсен бу жаҳондин мақсуд,
Не жаҳон, жисм ила жондин мақсуд.

Қоматинг янглиғ узун ёш топғил,
Умру хуснунг киби дилкаш топғил.

Қосидинг келди — сафо келтурди,
Хабари меҳру вафо келтурди.

Номани манга равон айлабсен,
Жони йўқ жисмима жон айлабсен.

Кўрубон номани ўздин бордим,
Ўқубон сўзини, сўздин бордим.

Кўргач — ўқ кўзума суртуб ўптум,
Ўпгач — ўқ бошима қўюб кўптум.

Барча мазмуни онинг хуб эрди,
Бори лафзи дағи марғуб эрди.

Ёрда меҳру вафо бор эрмиш,
Лиллаҳил-ҳамд, вафодар эрмиш.

Туну кун фикр ҳаёлим бу дурур,
Ою йил тавриму ҳолим бу дурур.

Ҳажрнинг кулбасидин кетгаймен,
Васл қошонасиға етгаймен.

Васлингга тенгри мени еткурса,
Лутф этиб манга сени еткурса,

Етгач — ўқ эврулойин бошингдин,
Ғойиб ўлмай нафасе қошингдин,

Мен демасменки, дудоғини ўпай,
Гар илик берса, оёғини ўпай.

Бир замон холи эмон фикрингдин,
Бир нафас ғофил эмон зикрингдин.

Гар десам жисм ила жондин сен-сен,
Ғаразим икки жаҳондин сен-сен.

Ой юзунг йўқда қаро кун бўлсун,
Еру кўк остину устун бўлсун.

Ҳар не кўнглумда эди мен дедим,
Эмди сендин бу дурур умидим,

Меҳрнинг расмини унутмағайсен,
Бевафолик йўлини тутмағайсен,

Бурноғидек мени ёд этгайсен,
Хотири хастани шод этгайсен.

Ғайри ихлосу дуо бирла салом —
Не дейин ўзга, сўзум бўлди тамом.

Неча исён била олудалигинг,
Неча ҳирмон аро осудалигинг,

Неча нафсингга бўлурсан тобеъ,
Неча умрунгни қилурсен зоеъ.

Нияти ғазв илаким юрубсен,
Ўлмагингни ўзунгга кўрубсен.

Кимки ўлмак ўзига жазм этар,
Ушбу ҳолатта билурсенки нетар.

Дур этар барча маноҳидин ўзин,
Аритур жумла гуноҳидин ўзин.

Хуш қилиб ўзни бу кечмакликдин,
Тавба қилдим чоғир ичмакликдин.

Олтуну нукра суроҳию аёғ,
Мажлис олоти тамомин ул чоғ

Ҳозир айлаб борини синдурдум,
Тарк этиб майни кўнгул тиндурдум.

Қаросин ёғининг кўрубтурлар,
Дангу хайрон бокиб турубтурлар.

Мен етиб тез ул сори юрудум.
Юриюр деб илгари юрдум.

Ғаразим элни тез қилмоқ эди,
Ёғи бирла ситез қилмоқ эди.

Тез этиб элни, торттим ўзни,
Ҳеч ким ҳам эшитмади сўзни.

Йўқ эди жайбау кижиму ярок.
Менда бор эди минг ўқу садок.

Турдум эрса тамом эл турди,
Ёғи гўё буларни ўлтурди.

Сенки навкар қилурсен онинг учун,
Ёрағай бир маҳалда жонинг учун.

Йўқки навкар туриб беги юргай,
Навкар осудаю беги чуругай.

Навқариким, бу тавр дур не ошиқ,
Не ишингки ярарни ошқа қатик.

Охир от солдим илгари юрудум.
Сурубон тоғқа юқори юрудум.

Мени кўруб юруди эл доғи,
Қолди элдин кейинга қур қари.

Етибон тез тоғқа тармаштук,
Ўқига боқмайин юруб оштук.

Гаҳи оттин тушуб, гаҳи отлик,
Юрубон илгарига жар атлик.

Ёғи ҳам тоғдин ўқ кўяр эди,
Зўр кўргач, салиб юру берди.

Токқа чиқтук не қавлаб,
Қирқ кўлда кийик киби овлаб.

Дариғо нени кийикдек отқуладик,
Талабон молу кўйини буладук.

Эр атоғликни дастгир эттук,
Аҳлу авлодини асир эттук.

«Мубаййин» рисоласидан

Тарих 928 да мендағи Имом Абу Ҳанифа мазҳабида тенгри тавфиқи била бир фқиҳа назм қилдим: «Мубаййин» ға мавсум китоб назмининг сабабини мундоқ дейилибтур:

Билгайсен эй хужаста пай фарзанд,
Жигарим била жонима пайванд.

Масалаларки, ул зарур эрди,
Билмасанг динингга қусур эрди.

Етти кўнглумгаким йиғиштирсам,
Назм тартибида сиғиштирсам.

То ани забт қилгайсен осон,
Ул масойилни билгайсен яқсон.

Тонглалик кунда ким ҳисоб ўлғай,
Манга ажру санга савоб ўлғай.

Ушбу ниятки мен қилиб турмен,
Ул масоилки, мен билибтурмен.

Жамъида саъю ихтимом қилай,
Сенинг отингга тамом қилай.

Беабақо дунё иши сахлдурур,
Дин ишин қилғай улки ахлдурур.

Дину донишда ҳар кун афзун бўл,
Давлату бахт ила Ҳумоюн бўл.

Комрон бўл жаҳонда давлат кўр,
Юз туман обрўю иззат кўр.

Чун бу мухтасар сафарда баёзга борди ул
Муносабат била сафар масойилини битилди:

* * *

Чун киши қасди музайъ қилса,
Мақсадининг масофатин билса.

Уч туну кунлик ўлса ушбу, вале
Дер сафар муддати шарият эли.

Бу марҳалада шаръи мухтори,
Теванинг бўлди ўртар рафтори.

Бўлса боғ йўлию пиёда киши.
Анга лойиқ керак турур юруши.

Сувда гар кемадур агар ғайри,
Муътабардур онинг васати сайри.

Гар яғоч бирла истасанг муқояс,
Ўн секкиз йилки деди шаръ шкос.

Ҳар яғоч билки бордур уч йил,
Бурунроқ мил айтилиб эди бил.

Чикса гар ният сафар этибон,
Ватанининг саводидин ўтубон.

Ул замон бил мусофир ул кишини,
Сафарона қилур бори ишини.

Бил мусофирга не дурур аҳком,
Тут қулоқ барчасин қилай эълон.

Бири буким намоз қусри етар,
Тўрт рақъат фарз икки ўтар.

Гар қазо бўлса бу намоз,
Ул қазони доғи муайян ўтар.

Лек суннатларини де, эй ёр,
Қилуру қилмасга сен муътор.

Билингиз ушбу сўзни эй уламо,
Йўл юрмаста қилсангиз авло.

Рамазон рўзасига сен мухтор,
Гар тутар, тутма ихтиёринг бор.

Лек аввалиси рўза тутмоқтур,
Нафснинг лаззатин унутмоқтур.

Рўза еган киши қазо қилсун,
Бирга бир рўзасин адо қилсун.

Яна бир ким мусофирики билур,
Уч туну кун ўгукка масх қилур.

Етса гар мақсадиға бу сафар,
Оти бўлди муқим шаръ дер.

Йўқса ўн беш кеча била кундуз,
Турмоғин, ният этса будур сўз.

Ушбу турмоққа лек шаҳре керак,
Бўлмаса шаҳре бўлса кенту кесак.

Ул кишининг муқим ўлур номи,
Кетар ондин мусофир аҳкоми.

Ёзида ният иқомат ила,
Эл муқим ўлмағай бу ният ила.

Магар ўлғай ёзида эл,
Ҳаймау олачуқ била юрур эл.

Андаким черик эли вакедур,
Подшоҳ ниятига тождур.

Гар мусофирға бор муқим имом,
Ният керак кутур анда тамом.

Гар мусофир имом бўлса нетар,
Муқтидо сўнгра икки ракат ўтар...

КУТОБУЗ — ЗАКОТ

(Закот китоби)

Бил учунчи фарз бўлди закот,
Анда дер сўзни айтайин санга бот.

Андаким ушбу фарз эди мастур,
Иститоат бўлуб эди мазкур.

Кимки ул молики нисоб ўлғай,
Анга бу фарздин ҳисоб ўлғай.

Иститоат недур, эшит мундок,
Бордур ул молики нисоб ўлмок.

Ул нимаким, закот ўлур андин,
Шаръ анга ҳад қилибтурур таъйин.

Ул нималарни сен қилурда ҳисоб,
Ҳаддиға етса шаръ деди нисоб.

ЗАКОТ ШАРОИТИНИНГ БАЁНИ

Бовужуди бу билгасен, эй ёр,
Бермакида анинг шароити бор.

Бўлди бир шарт йил тамом ўтари,
Ушбу йил билки бордур қамарий.

Керак асли нисоб сен билгил,
Йил бошида, оёғида комил.

Йил аро бўлса мол нуқсони,
Демагил монеъи закот они.

Яна хуррият ўлди шарт анда,
Билки, бермас закотни банда.

Беги қул молиға закот берур,
Рухсат ар берса, бергу қулға эрур.

Бермаса гар муни беку банда,
Бегининг зиммасигадур анда,

Яна бир буки, бўлмағай анга қарз,
То закот ўлғай ул маҳал анга фарз.

Онча чоғлиқ керак бу қарз ўлгон,
Бўлғой онинг нисобиға нуқсон.

Яна бир шарт мулки томдурур,
Бил нечук молга бу номдурур.

Мен санга дей, эшитгил, эй ҳамдам,
Бўлғой ул мулк — бўлғой илгида ҳам.

Бўлса гар мулку бўлмаса илгида,
Шаръ аҳли на дер масойилида.

Бўлса илгида кирмаги душвор,
Дер бу мулкини аҳли шаръ зимор.

Мисл мулкики бўлса йўқ бўлғон,
Ё дафина эса унутулғон.

Ё биров зиммасида қарзинг бор,
Қарздоринг вале эмас иқдор.

Йўқ гувоҳинги они олгайсен,
Ушбу молингни илкга солгайсен.

Яна моли вадияту мағсуб,
Элдадур мулк эмас бу, билгил хуб.

Йўктурур ушбу икки шикда закот,
Ҳар ики жамъ бўлса бергил бот.

Яна фозил керактурур ул ҳин,
Ушбу мол эҳтиёж аслидин.

Масалаң, ул кумуш била олтун,
Ҳаржи йўқ бор хазина қилмоқ учун.

Яна ул қўйу ўйу теватурур,
Ким қўйибсен булар чарода юрур.

Ер учун, кўш учун, юк учун эмас,
Ким юрурлар булар чародау бас.

Йилқи отинг гар бўлса, эй ҳамдам,
Минмасанг, боргир бўлмаса ҳам,

Шаръ эли ушбуларни «соима» дер,
Ким чарода юруб, ёзи ўт ер.

Гар ярим йилдин ортук ўтласалар,
Ушбулардин закот бермоқ бор.

Ҳожатингдин буларни фозил бил,
Ушбуларнинг закотини бергил.

ЗАКОТ МОЛЛАРИНИНГ БАЁНИ

Тўрт қисм ўлди барча моли закот,
Тут кулоқ дей, бариға бир-бир от.

Бири нақдина, бир савойим бил,
Яна моли тижорат эшитгил.

Яна ердин чиқар закотин бер,
Билки, шаръ аҳли сўз буларда не дер.

НАҚДИНА БАЁНИ

Билки, нақдина бор тиллоу кумуш,
Ойтай алар нисобини тут гўш.

Бўлса мисқол бирла олтундин,
Бил, нисоби йигирмадур мундин.

Юз чу бўлди бу вазн бил, эй ёр,
Муни олтунда дейдилар дийнор.

Бер закотин мунунг ярим мисқол,
Ушрнинг рубъи бўлди, бу ёд ол,

Ортса гар йигирмадин молинг,
Тўрт бўлгунча ушбудур ҳолинг.

Сен кумушнинг нисобин, эй сўзи туз.
Бил, дирам бирла бортурур ики юз.

Етти мисқол бўлди ўн дирами,
Ушбудур сўзки айладим қаламий.

Рубъи ушрин ҳисоб агар қилсанг,
Беш бўлур гар ҳисобини билсанг.

Бир бўлуш яна қирқ бўлгунча,
Бергулук бўл бу қирқ тўлгунча,

Қирқ агар бўлса, рубъи ушрин бер,
Қирқнинг рубъи ушрини бир дер.

Сенда олтун, кумуш ҳисобидин,
Кам эса иккиси нисобидин.

Ҳар ики қийматин жамъ қилиб,
Бер закотини ушбу сўзни билиб.

Ҳар иккисини жамъ қилсанг ҳам.
Гар нисобидин бўлса кам ул дам.

Бўлса моли тижоратинг анга қот,
Бер нисобиға гар етушса закот.

Гар хуло нукрадин, гар олтундин,
Бўлса бергил закот ушмундин.

САВОЙИМ БАЁНИ

Бу савойимки мен дедим ёнгла,
Қўю ўйу тевадурур онгла.

Ушбу уч гар нисобиға етушур,
Бер булардин закот бу дастур.

Қўй агар сенда бўлса ҳисоб,
Қирккача гар етушса бўлди нисоб.

Қирқ қўйдин закот бир қўй дер,
Юз йигирма бир ўлғунча муни бер.

Юз йигирма бир ўлса иккини бер,
Икки юз ўлса уч бер, дер.

Тўрт юз бўлғунча будур беришинг,
Тўрт юз бўлса билки недур ишинг.

Ўзга ҳар юзга бергулук бирдур,
Мингдан ўн бўлғуси бу зохирдур.

Эчқунинг ҳукми доғи қўйдек бил,
Қўйдек онинг закотин бергил.

Билки, ўйнинг нисоби ўттуздур,
Етса ўттузға анда бу сўздур.

Бир яшар ўй муниг закотин бил,
Қирқ бўлғунча ушбу бир бергил.

Бер бир ўй қирқ бўлса ўйунга сон,
Бўлғой уч ёшига оёқ қўйгон.

Олтмишга ўйинг етушса не дер,
Икки ўй яшар закотин бер.

Яна ҳар қирқ бўлса, ё ўттуз,
Билки ушбу дегон кибидур сўз.

Теванинг бешдурур нисоби, дер,
Беш теванинг закоти бир қўй бер.

Ўндин икки-ю, учдур ўн бешдин,
Тўртни бер йигирмадин ул хин.

Бир тева бер йигирма беш эса бок,
Ики ёшига қўйгон ўлғой оёқ.

Тева гар ўттуз олти бўлса не дер,
Бир тева уч ёшига кирган, бер.

Бер, чу қирқ олти бўлса тевага сон,
Бир тева тўртта оёқ қўйгон.

Олтмиш бирда бир тева бергил,
Бешга кирган ўлғой ул тева бил.

Етмиш олтида икки бер, андоқ
Қўйгон ўлғойлар уч ёшига оёқ.

Яна тўқсон бир ўлса тевага сон.
Икки бер, тўрт ёшига киргон.

Бу тевалар керакки бўлса тиши,
Будурур мунда шаръ эли дейиши.

Ушбудур юз йигирмагача бериш,
Яна андин кейин недур иш.

Бошла боштин ҳисоб сўнг мундин,
Бешдин бир қўй, икки бер ўндин.

Ушбу деғон киби ҳисоб қилиб,
Бер закотин бу масъалани билиб.

От закотини айтайин, ёд ол,
Бергил олтундин анга бир мисқол.

Йўқ эса, отларингни қиймат қил,
Қирқдин бир закотини бергил.

Бўлса моли закот ҳар кимдин,
Мутавассит берур савойимдин.

Йўқса аъло бериб зиёдасин ол,
Поя берсанг, камини бер дарҳол.

Қийматини берай десанг ҳам бер,
Шаръ мунда сени мухайяр дер.

Етмағон бўлса сойима ёшиға,
Йўқ закот ул маҳал алар бошиға

Гар булар бирла бор улуг ул дам,
Санамоққа керак кичиклар ҳам.

Бир эса қирқда улуг масало,
Бер улугнию, қил закот адо.

ТИЖОРАТ АМВОЛИНИНГ БАЁНИ

Бор учунчи тижорат амволи,
Тут кулоқ санга шарҳ этай ҳоли.

Ҳар не андин ғараз тижоратдур,
Жавҳару хоҳ рахту хоҳ отдур.

Бер закотини мулк ўлур фурсат,
Гар тижоратга айласанг ният.

Қийматини буларнинг айла ҳисоб
Олтуну ё кумушча бўлса нисоб.

Бергил олтун, кумуш ҳисоби била,
Тенгдурур ушбулар нисоби била.

Кумуш, олтунда вазн айт жавоб,
Мунда мазруба бирла айла ҳисоб.

Мустафод ўлса эл аросида мол,
Билки, тожирға анда недур ҳол.

Қўшсун ўз жинсини ул афзунга,
Тевага тева, олтун олтунга.

Йил аёғида суду моя саноб,
Икисига десун закот жавоб.

Суд учун сойима гар олдинг, бил,
Сен тижорат закотини бергил.

Нимани суд учун олур эрсанг,
Олиб они ижораға берсанг.

Ёхуд ўзунгға ҳар нима олдинг,
Суд қилса, сотарға қўз солдинг.

Ё кироя учун гар олдинг улоғ,
Ё тижоратға мазраа, ё бог.

Ушбуларким дедим бирин-бирин от,
Билки, вожиб эмас буларда закот.

Ўтган ўлса закот молиға йил,
Бермаган бўлсанг, ар закотини, бил.

Гар ҳалок ўлса ушбу вақт нисоб,
Бил недур ушбу масъалаға жавоб.

Гар тамомий ҳалок бўлса, закот,
Соқит ўлғой тамом ул авқот.

Баъзи андин агар ҳалок бўлур,
Соқит ул баъзининг закотини кўр.

Кофири зиммий бўлса гар тожир,
Бисту як молидин олур ошир.

Кофири ҳарбий ўлса гар тужжор,
Мен сенга дейки, анда не сўз бор.

Ҳар нима тожири мусулмондин,
Куфр эли олса, сен ҳам ол ондин.

Гар тамом олса молини куффор,
Ул тарийқ олмасун мусулмонлор.

Онга ончи қўйингки чун кетгай,
Маъманиға озук қилиб етгай.

Гар алар олғони эмас зоҳир,
Ушрни олсун ул замон ошир.

ЗАКОТ ФАРОЙИЗИНИНГ БАЁНИ

Бил, адосида бўлди ният фарз,
Ният авқотини қилай санга арз.

Бири молини ойирур чоғдур,
Масрифига яна берур чоғдур.

ЗАКОТ Масрифига берур маҳалда бу мол,
Қилмасанг ният анда будур ҳол.

Қилмағон бўлса харж олғонлар,
Бор раво, ният ўлғоч, этсанг ағар.

Яна иккинчи фарз будур бил,
Масрифига бу мол еткурғил.

ЗАКОТ МАСОРИФИНИНГ БАЁНИ

Масрифин тенгри деб дурур саккиз,
Борини айтайин эшитгайсиз,

Бир фақиру икинчи мискин бил,
Яна учунчи бордурур омил.

Яна бордур муаллифаи кулуб,
Бор бешинчи мукотаб эшит хуб.

Бил, бор олтинчи қарзлик муҳтож,
Яна ғозийлар ўлдию хужжож.

Саккизинчи ғариблардур бил,
Борининг шарҳин айтай, эшитгил.

Дер факир они шарь эли, ёд ол,
Камрок ўлғай нисобидин анга мол.

Касб қилмоққа кодир ўлғай ҳам,
Харждин лек дахли бўлғай кам.

Деди шарь ул кишига мискин от,
Бўлмағой анга касбга қудрат.

Бўлмағай анга жинс дунёлик,
Бўлмағай ҳеч нимарсага молик.

Билки, бор ул кишига омил от,
Ким йиғар ул хирожу ушру закот.

Бу замон чун муаллифа йўқтур,
Қилмадим ҳукмини анинг мазкур.

Қайсини шарь дер мукотаб бил,
Мен санга шарҳ этай эшитгил.

Гар қарор этса хожау банда,
Бир баҳо муддати муайянда.

Гар адо айласа бу муддатда,
Бўлғай озод ул бу фурсатда.

Ушбулардин бириси бир мадъюн,
Мустаҳиқ дема, лек ҳар мадъюн.

Қарздин ортуғни ҳисоб этгил,
Гар нисобиға етмас ул фозил.

Бу сифат қарзликқи дедим от,
Бил бу мадъюнни мустаҳиққи закот.

Яна хужжот бирла ғозийлар,
Бер закот, ўлсалар фақир ағар.

Бил, ғариб, улдурурки ғурбатда,
Кун кечиргай азобу шиддатда.

Ватанида нечаки бўлса ғани,
Мустаҳиқи закот билгил ани.

ЗАКОТ БЕРМОҚ ДУРУСТ ЭРМАС КИШИЛАРНИНГ БАЁНИ

Жоиз эрмас неча кишига закот,
Айтайин барчасига бир-бир от.

Бири асл ўлдию яна бир фаръ,
Тут кулоқ ушбуларда не дер шаръ.

Шаръ дер аслини отау она,
Ҳар неча юқориға борса яна.

Отанинг отасин, она онасин,
Қил қиёс ушбуларға сен бобосин.

Гар насиб борса неча юқориға,
Жоиз эрмас закот улар бориға.

Қайсидур шаръ ичра фаръ деяринг,
Ўғулу қиздурур, набираларинг,

Бу насаб борса куйиға ҳарчанд,
Жоиз эрмастурур чу бор фарзанд.

Эрга хотуну, эри хотунға-
Бермасун бу ангау ул мунға.

Кимки бергай закот ҳақ йўлига,
Берса жоиз эмастур ўз кулига.

Хошимийю, ганийю бандалари,
Олмасунлар закот ушбу бари.

Куфр элига закот эмас жоиз,
Ушбуларга закот берманг сиз.

Кишини мустаҳиқ гумон қилдинг,
Бердинг анга закоту сўнг билдинг.

Масриф эрмас экондур ул олғон,
Гар ёнгилдинги, ул деди ёлғон.

Гар бу олғон кулинг эмастур ҳўб,
Бу закотинг сенинг эрур маҳсуб.

Шак билан гар закот адо қилдинг,
Масриф эмас эконни сўнг билдинг.

Билки, маҳсуб эмастурур бу бериш,
Санга ушбу маҳал иодадур иш.

Қилма бергонни лек истирдод,
Масъала ушбу бўлди, тутғил ёд.

Бу закотики, мен дедим бу шик,
Шартдур ғайри мулки қилмоклик.

Гар бу мол бўлса ҳажжи умраға сарф,
Эл сув ичмоққа ёхуд олсанг зарф,

Ё қилинса бинойи хайр обод,
Ё олиб банда, айласанг озод.

Қобили мулк эмас булар, сен бил,
Бер закотингни, мулк ғайр этгил,

Бир кишига нисоб бўлгунча,
Бўлди макрух берсанг ар мунча.

Сен закотингни нақл қилма, ғаний,
Бер ўшал шахр масрифига ани.

Мустаҳабдур закот бер мунча,
Бир кун элга моаш бўлгунча.

УШР ВА ХИРОЖНИНГ БАЁНИ

Эмди ердин чиқар закотин эшит,
Экилур еру сувнинг отин эшит.

Еру сувдин экин ривожидур,
Ҳар бири ушрию хирожийдур,

Еру сув ҳар иккиси ушрий эса,
Тиккай, эккай киши бу ерда эса.

Дахл учун ҳарнеким экилгусидур,
Ё дарахтиким, ул тикилгусидур.

Масалан: меваи тару гул, дона,
Ҳар не бўлса булар киби ёна.

Турсуну хоҳ турмасун самара,
Масъала бил недур шариат аро.

Ё йиғоч бирла қилсанг ўтни қурук,
Дей, недур ушбуларда этқулук,

Бер буларнинг закотини даҳ як,
Масъала ушбу бўлди йўқтур шак.

Асалу мева тоғдин олсанг, бил,
Ушр ушбу икисидин бергил.

Ушбу дегондек ўлса сув била ер,
Бўлса ҳар кимда ушрини бер, дер.

Мунда билгил нисобу йил ўтмак
Шарт эмас, ушр бермагинг керак.

Қуруқ эрмас камишу ўту йиғоч,
Билгасен йўқтурур буларда хирож.

Ҳар не дўлоб ила ичар сувни,
Нисф даҳ як жавоб бер мун.

Бўлса мафқуд ушр шарти эшит,
Ул чоғ ул ерни сен хирожий эт.

Билки бордур хирож икки қисм,
Бирисига мукосамадур исм.

Ойтайин ушбу қисм эшитгайсен,
Ҳар қачонким муайян этгайсен.

Мол экиндуру бу навъким дейилур,
Ҳар кишиким тааммул этса билур.

Даҳ се, ёҳуд се тўда ғояти нисф,
Билки, бордур мунинг ниҳояти нисф.

Шаръ бу қисмнинг муқосама дер,
Ҳар нечукким муайян этсанг, бер.

Берса маҳсулни мукаррар ер,
Сен хирожингни ҳам мукаррар бер.

Эмди иккинчисин дейин санга бот,
Бил, муваззаф турур бу қисмига от.

Мунда бордур жарибга таъйин,
Ҳар нечукким муайян этса амин,

Шаст дар шаст газ жарибни бил,
Сен масоҳат гази била тенг қил.

Бу зироатга, ё экин ерига,
Офате гар етушса ҳар бирига.

Ерда экин бу навъ бўлғонда,
Сокит ўлғай хирож ул онда.

Бўлса гар дафъ қилғудек офат,
Сокит ўлмас хирож ул фурсат.

Қодир ўлса ўзию солиҳ ер,
Экмаса, шаръ аҳли мунда не дер?

Вожиб ўлғай хирож ул кишига.
Демасун узр элмаган ишига.

Ожиз ўлғон ерин имом олсун,
Яна, қодир мазорие солсун.

Ким адо қилмайин хирож еса,
Молидин йўқ ҳалол мундок эса.

Бу хирожингни ким олурсен, бил,
Рафъ маҳсулидин кейин олғил.

Ҳазрати Хожа Убайдуллоҳ Аҳрор

«Рисолаи Волидийя»

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИЙМ

Ҳақ таъолоға дейин ҳамду сипос,
Кунҳиға етмас анинг ваҳму қиёс.
Холику қоҳиру субҳону азийм,
Розику кодиру раҳмону раҳийм.
Авваледурки, бидоят анга йўк,
Охиредурки, ниҳоят анга йўк.
Йўктурур ҳеч шарике анинг ишига,
Ўхшамас ҳеч нимага, ҳеч кишига.
Эҳтиёжи кишига йўктур анинг,
Ёру ёвар ишига йўктур анинг.
Ортмайдур, ҳам бўлмайдур кам,
Бор эди, бордуруру бўлғуси ҳам.
Тил анинг ҳамдида қосирдур бил,
Бил анинг ҳамдида қосирдур тил.

**ҲАЗРАТИ РАСУЛНИНГ НАЪТИ,
САЛЛАЛЛОҲИ АЛАЙҲИ ВА САЛЛАМ**

Ё ҳабиби арабий курайший,
Ғаму дардинг манга шодийю хуший.
Чархнинг гардиши майлинг бирла,
Бори халқ бўлди туфайлинг бирла.
Анбиё хайлиға сарвар сенсен,
Жумлайи халққа раҳбар сенсен.
Мен басе қоҳилу йўл асру йирок,

Умр кўп қисқаю йўл узунрок.
Мени гумроҳқа кўрсат бир йўл,
Мени мақсудқа етқургай ул.
Қўйма Бобурни бу хирмон бирла.
Чора қил дардиға дармон бирла.

РИСОЛА НАЗМИНИНГ САБАБИ

Ҳазрати Хожа Убайдуллоҳдин
Эшит ул сирри Худо оғаҳдин.
Хожалар хожаси ул Хожа Убайд,
Ходиму чокари Шиблийю Жунайд.
Ҳолату мартабаси зохирдур,
Васфу таърифида тил косирдур,
Отаси қилган учун таклифе,
Қилди онинг отиға таълифе.
Толиб эл тилига мазкур дурур,
«Волидиййа» била машхур дурур.
Ҳар сўз андаки ман анга етсам,
Етти кўнглумга ани назм этсам,
Токи бўлғай менга ҳушёрлиғи,
Уйқулук кўнглума бедорлиғи.
Яна бу назм ўқуса ҳар толиб,
Кўнгулнинг рағбати бўлғай ғолиб.
Рағбат айлаб анга файзе етса,
Тийралик кўнглидин анинг кетса.
Файзидин манга етишқай асаре,
Беҳабар кўнглума бўлғай хабаре.
Яна ўқуғучиларға ул он.
Забт қилмоққа эди назм осон.
Бу деганлар манга бўлди тақриб,
Муни назм эттиму бердим тартиб.
Бокмағил сўзлагучининг ўзига,
Ўзини қўй, назр эткил сўзига.
Сўз менинг эрмас аларнингдур бил,
Билгасен мени мутаржим ҳосил.

РИСОЛА ШУРУЪИ

Хожайи маҳрами асрори илоҳ
Деди аввал муниким, қолаллоҳ:

ВА МО ХАЛАҚТУЛ ЖИННА ВАЛ ИНСА ИЛЛО ЛИЙАЪБУДУНА¹

Зохиру ботининг аъмолиға бил,
Бу ибодат мутановилдур қил.
Бил бу суфийянининг ақволидур,
Маърифат ботинининг аъмолидур.
Муттафиқдур бори таҳқиқ эли,
Мунга нотикдурур ул хайл тили,
Маърифат бетабаъиййат бўлмас,
Қойиди раҳ табаъиййаттуру бас.
Бил набийға табаъиййат қилмоқ
Қайси ишларда керак, сўзума бок.
Қавлийу феълийу ҳолидурур ул,
Сўз будур, иш будуру будур йўл.
Қавли тилга мутаъллиқ билгил,
Феъли зоҳирға таъаллуқдур бил.
Бўлди ботинға таъаллуқ холи,
Хожанинг бил будурур ақволи.
Билки қавлида недур пайравлик:
Дема ҳар сўзки, эрур нолойик.
Бўлса гар шаръ хилофи ҳар қавл,
Демагил они-ю қилғил, «ло ҳавл»
Гийбату ёлғон музий сўздин,
Эҳтироз эт йироқ эткил ўздин.
Ҳар ёмон қавлни ўздин дур эт,
Тилинга бир нимани мазкур эт.
Бўлғай аҳволу каломинг бу сифат
Қўнглунга боиси нурониййат.
Мисли Қуръону аҳодису дуо,

Амри маъруфки, буюрди Худо.
Наҳй қил ҳарнеки мункар бўлса,
Ҳар не янглиғки муйассар бўлса,
Билки ўкурда дуову Қуръон
Жидду жажд айлагасенким ул он.
Ҳар не кўнглунгда эса андин бил,
Бўлғай ул лаҳза муъаббир санга тил.
Агар уммий эсанг ул дам қорий,
Билгасен муни каломий борий-
Ким, сўзи эрканини чун биласен,
Билки, ҳақ бирла такаллум қиласен.
Табаъиййат недурур феълда? бил :
Зоҳиринг шаръ ила ораста қил.
Тарк қилма адабу суннатлар,
Ҳар не миқдорки, тарк этсанг агар.
Онча нуқсон санга бўлғай вокиъ,
Қилмағайсен амалингни зойиъ.
Яна мўъмин ишида ёрлиғ эт,
Элу тил бирла мадақкорлиғ эт.
Хоса ул кишига бермак ёрий
Ки, таважжуҳ анга бор ҳақ сари.
Негаким бу кишиларни кодир
Айлади севмаги учун зоҳир.
Ҳақ таъоло севар оники, мудом
Киши Ҳақ жонибиға субҳ ила шом
Лаҳза-лаҳза мутаважжих билғай,
Зиҳе улким мутанаббих бўлғай.
Чун анинг кўнгли эрур кўзуси,
Бўлмаса кўзгу не суд ўтруси.
Башараййат жиҳатидин назари-
Гаҳ тушар аклу гаҳе шурб сари.
Назари ончаки бу соридур, бил,
Кўнгли кўзгуси ғуборийдур бил.
Кўнглида бўлса не миқдор ғубор,
Ҳақ шухудидин ўшанча бу йирар,
Тенгри тавфиқ бериб кимки агар

Ишларин қилса кифойат яксар,
Бурнағи ҳолига кўнглига ружуъ,
Бўлғусидур, бу агар топса вукуъ.
Бас анинг кўнглини бу ҳақ тарафи,
Қилмиш ўлғай етар ушбу шарафи.
Исми кофийға бу бўлди мазҳар,
Будурур шартки ул шукр айлар.
Негаким шукри бўлур мунда далил
Ўзни кўрмасга орада, билгил.
Билки бир халқи илоҳийға башар
Мутахаллик эса дар пайғамбар.
Кўнглини жамъ этар ўттин бу киши,
Бўлмағай онинг ила дўзах иши.
Ҳоли пайравлиғини кўнглунга ол,
Ботиниға мутааллиқ эди ҳол.
Ботиниға кўп анинг мартаба бор,
Мислу нафсу дилу сир ғайри бўлар.
Ҳар бирида анга Ҳақ жалла жалол,
Нисбате бирла ато қилди камол.
Ҳар не ишда табаъийят қилса,
Керак ул ишни мутобиъ билса.
Табаъийят анга бўлмас ҳосил
Билмагунчаки, не иштадур, бил.
Маънавий мартабасини бакамол
Киши билмас, мун сен кўнглунга ол.
Зоҳириға табаъийят не қадар
Ҳар киши қилса, будур анга самар.
Бу камолотидин ул ул микдор
Бахравар бўлғуси, билгил эй ёр,
Табаъийят недурур нафсиға бил:
Нафс ҳаззида хилофин тутқил.
Ҳар неким, шаръ хилофидурур ул,
Тийғил андин-ки эмастур ул йўл.
Ҳар сўз айтсангу ҳар иш қилсанг,
Чун ҳамеша мун варзиш қилсанг,
Нисбате нафси набий бирла ул он

Нафсинга бўлғуси бешакку гумон.
 Сифати нафсидин ушбу фурсат,
 Жазб этар нафс бақадри нисбат.
 Анга ўхшурки фатила тутуни
 Жазб этар ўтни кўрубсенму мун?
 Сифатидин нечаким жазб этар,
 Онча чоғлиқ бу тараққийға етар.
 Қил киёс ушмунга сен ўзгаларин,
 Қадри нисбат била баҳра топарин.
 Табаъийят чу етишса бақамол,
 Дўст тутқай они ҳайи мутаъол.
 Ўзини маҳрами асрор этқай,
 Ул замон истаганига етқай.
 Филҳақиқат бу севуклуғ ойид
 Ул ҳабибиғадурур, эй обид.
 Ҳосил ўлди анга чун васфи набий,
 Билки улдур бу маҳаббат сабаби.
 Билки, бордур бу деганлар бори
 Маҳз фазлу карами жабборий.
 Балқи ҳар рутбада яхши боққил,
 Ўздин ўзгани севмайдур бил.
 Кўрклуғ кўзгусини гар севса,
 Назари лутф бирла гар эвса,
 Билгасенким бу темур ҳубби эмас,
 Филҳақиқат ўзини севдийу бас.
 Сифату зот била Ҳазрати Ҳақ
 Қилди кўзгуда тажаллий андақ.
 Қайси кўзгуки, эди беғашу ғил,
 Бу тажаллий эди анда акмал.
 Чун Муҳаммадта, алайҳиссалавот,
 Равшану акмал эди бу миръот.
 Нуриддин анда тажаллий эди кўп,
 Келди бу хилъат анинг бўйиға ҳўб.
 Умматиға дағи пайравлиғидин
 Еткуси баҳра борийдин ул хин.
 Рутбаеға, мун билгил бешак,

Бўлмағай батабаъийят етмак.
Табаъийят анга бар ҳасби камол.
Қайдадур мен санга айтай ёд ол.
Керак андоқки кўнгулда мутлақ.
Қолмағай ҳеч таъаллуқ жуз Ҳақ.
Гар маҳаббат санга бўлмас бу сифат,
Бор бу ҳуб мунқатиъ ўлмоққа жихат.
Гарчи ҳуб мавҳабатедур бешак,
Санга лекин муни билмак керак.
Бор зуҳуриға шаройит ҳосил
Аслу сармойа бўшатмоқлиқ дил.
Бор тариқа мунга мен айтай, бил.
Авал ул ёрнинг отини дегил!
Кимнинг оти эканин андеша.
Қилу қилғил бу сифатни пеша.
Бўлма бир лаҳза бу иштин ғофил.
Бўлур осон бора-бора мушқил.
Бўлғай ул навъ отини дериди.
Қолғай ул нафс ҳадиси ериди.
Мундоқ ўлғач муни тарк айламагил,
Ҳосил ўлғай санга то лаззати дил.
То кўнгулдин бори лаззату ҳавас
Мунқатиъ бўлғайу бу қолғайу бас.
Ҳамағийи дил анинг машғули,
Бу маҳал бўлғайу ул мақбули.
Бўлур андоқки такаллуф бида дил.
Ҳеч нима хуббиға бўлмас мойил.
Қилса бу мартабани Ҳақ ҳосил,
Бу муножоту такаллум ери бил.
Кўнгул андаву ўз анинг сариға,
Сўз анинг бирла, кўз анинг сариға.
Анга бу рутбада беғийбат бил,
Бўлғай ул вақт ҳузуре ҳосил.
Кўнгли кўзи аро нуре бергай,
Кўзу кўнглига суруре бергай.
Ҳақдин андоқ қулоқу тил еткай,

Андин эшиткай, анга арз эткай.
Зохирий шўғлу ишингдин бу маҳал,
Топмағай маънавий иш санга халал.
Зохирий халққа, ботин ҳаққа,
Болиғи солиқ ота андоққа.
Ошно ич сари, тош бегона,
Бу равишча равиш ўлмас йана.
Дунёда ҳар кишига тенгрига дил
Ушбу янглиғ мутааллиқ эса, бил
Руҳи асли сари бўлғач рожиъ,
Иттисоле топар ул бемониъ.
Гарчи жон тан аро эрканда кўнгул,
Тенгри лутфи била топқай бу вусул,
Лек бўлғай башарияттин, бил,
Кўнглига юбка ҳижобе ҳосил.
Мунқатиъ бўлса бадандин чун жон,
Башарият ҳужуби қолмас ул он.
Иттисолеки, эрур бемониъ,
Бу маҳал руҳқа бўлғай воқиъ.
Масалан, бир кишини бирга агар
Ошику шефта айлай десалар,
Бу йўсунлук дей, тариқини, эшит:
Бор фалон шаҳрда бир хўб йигит.
Хатти сунбул, қади сарву юзи гул,
Кўзи махмур, ўзи масту сўзи мул.
Ҳусн ила халқ аро афсонадурур,
Кимки, кўрса ани, девонадурур.
Ишқида бордур анинг лаззатлар,
Ошиқ ўлган киши лаззатни топар.
Кимки, эшитса бу янглиғ сўзни,
Топқусидур анга мойил ўзни.
Лаззате бир нимадин топса агар,
Бўлди мажбур ани севмакка башар.
Лек билмас бу суюклук ҳосил
Не йўсунлук анга бўлғай, муни бил!
Билки бу ишта тарика будур,

Кимки, йўл билмаса, кўнгли судур.
Отини қалбинга кўп мазкур эт,
Ёр ғайрини кўнгулдин дур эт.
Мундоқ этсанг санга майле ҳосил
Бўлуру сен мун тарк айламагил.
Бардавом ўлса, санга майл ортар,
Майлдин ҳосил ўлур лаззатлар.
Неча лаззат эса, майл онча бўлур,
Майл лаззатни топқанча бўлур.
Қўймай элдин мун қилсанг такрор,
Ихтиёре санга қолмас, эй ёр.
Хоҳу ноҳоҳ тутарсен они дўст,
Бу кашиш бирла бу қўшиш қани дўст.
Мунда етсанг будур ул эл дегани,
Дўст тутқай ҳамагийи дил ани.
Қолмас андишайи ғайре ул дам,
Унутулғай санга маҳбуб они ҳам.
Келтурур ушбу маҳал истило
Санга султони маҳаббат, ёро.
Тарафайн эди маҳбубу муҳибб,
Ўзи рангида барин зоҳир этиб.
Ваҳдати сирфни зоҳир қилғай,
Иккилик оти бу дам айрилғай.
Санга маълум чу бўлди бу йўл,
Оти машғуллуғи эрмиш ул.
Вирду азкор ичида, эй огоҳ,
Афзали ло илоҳа илло-л-лоҳ.
Мунда мисраъ бу суврат бўлди,
Вазн тағйири зарурат бўлди.
Билгасен бўлди мураккаб бу зикр,
Нафйу исботтин эткил сен фикр.
Кўнглунга бил бўладур пардасифат.
Интиқоши, сувари кавнийят.
Мунтақиш бўлса кўнгул миръоти,
Бўлди ҳақ нафйийу ғайф исботи.
Жазб топмас киши бе рафъи ҳижоб,

Чехра кўрмас киши бе дафъи никоб.
Парда рафъиға недур, билгил, йўл?
Файр нафййу Ҳақ исботидур ул.
Будур андоқки қилибмен маълум,
Зикри мазкурга улдур мафхум.
Мубтадо чоғида билки нетар,
Амалини боридин кўтаҳ этар.
Дами охирки, чиқар, сендин бил,
Ҳар нафасни дами охир билгил.
Могу нақдинаву бори элу кун,
Зану фарзанд била шаҳру мудун.
Хотирингдин бариси маҳв бўлур,
Хотир ул дам барисидин қутулур.
Ҳар нафасни дами охир билибон,
Анда бу навъ таъаллуқ қилибон.
Зикри мазкурга бўлғил машғул,
Бу йўсунлуқки дегумдур санга йўл.
Нафйида ҳар не-ки бордур жуз Ҳақ,
Йироқ эткил кўнгулунгдин мутлак.
Нафйдин сўнграки бор иллоллох,
Мунда етканда эшит будур роҳ:
Билки, маҳбуб била маъбуд улдур,
Бори эл сожиду масжуд улдур.
Ҳар қачонким, сен агар десанг зикр,
Муни кўнглунг аро қилгайсен фикр.
Йўқтурур ҳеч илоҳ илло Ҳақ,
Муни тарк айламагайсен мутлак.
Мунга машғуллуқ эткил бори вақт,
Ҳайф ғафлатта ўтар аксар вақт.
Ғофил ўлғанда керак бўлса бу сик,
Қийматий дурни йитурган янглик.
Дур йитурганки, бўлур анда не ҳол,
Бу кишига керак андоқи аҳвол.
Кимга бу ҳолки бўлса бе қийл,
Мутаассирлиғиға бўлди далил.
Ҳар қачон муни мудом эткайсен,

Йана бир мартабага еткайсен.
Тарк қилсанг сен агар, лек кўнгул
Бурноғи ҳол ила бўлғай машғул.
Сен бу чоғлиқ била бас қилмағасен,
Тарк қилмағни ҳавас қилмағасен.
Анга етарки бўлур, эй толиб,
Тенгри ёди, бори ишга ғолиб.
Тарк қилмай мун қилсанг бадавом,
Ҳаммағийи дилинг ул вақт тамом
Ҳақ таъоло била машғул ўлғай,
Кўнгле қобил, ўзи мақбул бўлғай.
Бу бўлур андаки ҳубби мавло,
Топса кўнглунга сенинг истило,
Ғайрдин кўнглунг уйни холий этар,
Бу уйунгдин сенинг ағёр кетар.
Кўнглунга ҳеч таъаллуқ қолмас,
Ғайри ихлос ила қуллуқ қолмас.
Бу замон бўлғуси Ҳақ бирла дуруст
Ул таъаллуқки бурунрок эди суст.
Бўлғуси анинг ила барча сўзунг,
Ани соғунғуси не кўрса кўзунг.
Ҳақ кўнгулларни йаратти андоқ,
Бўлмағай ғайр ила таъаллуқ мутлак,
Ғайрдин мунқатиъ ўлғач бу кўнгул,
Тенгри бирла мутаъаллиқ, бўлур ул.
Бу замон ушбу таъаллуқ ҳосил,
Хоҳу ноҳоҳ бўлур кўнглунга бил.
Тенгри мундоқ бор этибтур билгил,
Санга дойим бу йўсунлукдур дил.
Мутакаллимдуру эшиткучидур,
Кўргучидур, борий иш эткучидур.
Айтмоқ бирла эшитмак, кўрмак
Ғайрдин мунқатиъ ўлғач бешак.
Деру эшитуру кўрар ҳосил
Ангаву ондину они билгил.
Билки, бу мартабада ул ҳангом

Бор муножотта Ҳақ бирла мудом.
Билки бу мартабада, эй сойил,
Зикр бўлғай сифати зотийи дил.
Билгасен зикри ҳақиқи ул хин,
Бил муназзаҳ ани ҳарфу ундин.
То гуҳари дил била бир бўлғусидур,
Хубои бирла кўнглунг тўлғусидур.
Ҳамагийи дил они дўст тутар,
Билгасен бу сўз аро фарке бор.
Дўст тутмоғлиқ ила, эй доно,
Дўстнинг ёдини тутмоғлиқда.
Улки, тўтқай ҳамагийи дил дўст,
Мунтажи фарти маҳаббат бил дўст.
Сен кулоқ тутки мунга ишқдур от,
Ошиқ улдурки, анга бор бу сифот.
Мундин ул ерга тараққий қилур ул,
Ақл ул ерга, эшит, топмас йўл.
...ҳақиқий мун билгил мавсум,
Эйла мазкурға ҳастийи маълум.
Билки бор ҳастийи зокир мавҳум,
Бўлғуси мунда етишқач маълум.
Билки бу ердадурур бу мушқил,
Ҳини мазкур бўлур зокир тил,
Зокириййат била мазкуриййат
Бил мубаддал бўлур ушбу фурсат.
У ўрса ўз ҳастлигин чун нобуд,
Ўзгалар ҳасталигида не вужуд.
Бу замон ҳоликун илло ғажҳах,
Ошқор ўлди бу сирр, бўл оғах.
«Ли-ман-ул-мулк» жамоли ул ҳол,
Чехрадин пардани олғай бу жамол.
Бўлди маълумки табъиййаттин,
Бу маротибға етарсен ул хин.
Бас агар сен тиласенг ул фурсат,
Даст бергай бу саодат санга бот.
Ўзни сен рост итоъат била қил,

Ҳамнишинлик бу жамоат бида қил.
Шаръ ила зоҳири орастадур,
Ғайрдин ботини пийрастадур.
Бу киши соҳиби ҳолат ўлғай,
Маъзари ушбу камолот ўлғай.
Тенгри кўнгулни яратти андоқ,
Бу сифатни анга қотти андоқ.
Ҳамнишин ҳар ким ила бўлса кўнгул,
Суҳбатидин мутаассир бўлур ул.
Ушбулар мундаки марқумдурур,
Завқ ила борчаға маълумдурур.
Кимки, мотамзада бирла турса,
Ё нишот аҳли бида ўлтурса,
Ғаму шоди анга қилғай таъсир,
Топқусидур анга ҳолат тағйир.
Қобилийят бу камолот ила Ҳақ
Йаратибтур кўнгулунда мундақ.
Бу қабул ўлмаса эрди ул ҳол
Мумкин эрмас эди бу касби камол.
Кимки, бу тойифа бирла бадавом
Ҳамнишинлик қилур ул, ул ҳангом,
Билгасенким, мутаассир ул хин
Бўлғуси ботини ул ботиндин.
Ҳаққа майле санга бўлғай ҳосил,
Майли жаҳ мунқатиъ ўлғай санга дил.
Инқитоъингча яна майл ортар.
Майли жаҳ мунқатиъ ўлмоғлик бор.
Неча ул кўп яна бири дағи кўп,
Неча ул хўб яна бири дағи хўб.
То киши етқусидур бир ерга —
Ким, ани ожиз эрур тил дерга.
Будурур ҳол мунга етканда,
Қолмағай ҳеч таъаллуқ анда.
Бори ўзлуги бида будур иши,
Ҳаққа бўлғай мутаважжих бу киши.
Киши бўлғай анга бир суҳбатта,

Балки бир лаҳзада оз фурсатта.
Боридин мункатиъ ўлғай ботин,
Жамъ қилғай кўнгулини боридин.
Мунга етканда бу кишининг иши,
Ҳаққа бўлғай мутаважжих бу киши.
Ушбу жазбаки бўлур халққа бот,
Лек мушкил дедилар анга сабот.
Негаким Ҳазрати Ҳақ лутфидин
Файрдин бўлса мужаррад ботин,
Бўлғусидур анга Ҳақ бирла вусул,
Тенгри инсонда яратти бу қабул.
Одамий кўнгли таъаллуқсиз эмас,
Файр чун қолмаса, ул қолғаю бас.
Лек ҳар кишигаким истеъдод
Гар заъиф эрса, мун тутсун ёд:
Васлдин анга шуъуре бўлмас,
Файздин анга ҳузуре бўлмас.
Гар қавий бўлса кишига бу сифат,
Бўлғуси анга шуъур ул фурсат.
Гар сабот истар эсанг ул фурсат
Илтизом ила давоми суҳбат
Сақлағайсен бу эл оллида адаб,
Бил аларни бу шуъурингга сабаб,
Зохиру ботин адаб маръий тут,
Беадаблиқ равишу роҳин унут.
Бир адабни киши гар тарк қилур,
Ушбу эл кўнглидин ул тушғуси-дур
Ким, йироқ тушса бу эл кўнглидин,
Бурноғи ҳол анга қолмас ул хин.
Негаким файиз анинг кўнглига ҳол
Ул кўнгуллардин эди, кўнглунга ол.
Кўнглининг робитасин восита бил,
Файз етмакка жиҳат робита бил.
Робита қолмаса ул ҳол кетар,
Сўз эшитур эсанг, ушмунча етар.
Беинойоти Ҳаққу ҳосеи Ҳақ,
Гар малакдур қорадур анга варак.

РИСОЛА ХОТИМАСИ

Ли-л-ло ххамд сўз айтилди тамом,
Ихтитомиға етишта бу калом.
Қобил элга сўзини макбул эт,
Омил элга ўзини маъмул эт.
Бил тугатганда бу сўз бекам-у беш,
Йил тўкуз юз эди, ўттуз беш.

ҚИСҚАЧА ЛУҒАТ ВА ИЗОҲЛАР

«А»

- Абр — булут, абри баҳор — баҳор булути.
Абраш — қизил ола ёки қора ола тус; шу хилдаги от.
Адам — йўқ, йўқлик, адам шоми — йўқлик қоронғилиги.
Адув — душман, ёв.
Аёғ — коса, пиёла, май ичадиган идиш, қадах.
Алам — аломат, белги, нишона, байроқ, туғ, аланга ёлқини.
Андом — бадан, бўй, гавда, жасад.
Ангиз — уйғотувчи, қўзғатувчи, бошлаш; қасд, қўзғатиш, тезлаш.
Ангабин — асал, бол.
Анис — улфат, дўст, яқин ўртоқ, ошна, ҳамдард, ҳамдам, ёқимли.
Арғувон — баҳорда очиладиган қизил гулли дарахт.
Асрор — сирлар, яширин нарсалар; соҳиби асрор — сирдош.
Асру — жуда кўп, ортиқ, бениҳоя талай, ғоят.
Атфол — ёш болалар, гўдақлар; бирлиги тифл — бола.
Афғор — яраланган, жароҳатланган, мажруҳ, қалби ўртанган, хаста.
Афзун — ортиқ, зиёда, кўп.
Афсар — тож; жиға; бирор нарсанинг учи.
Афсурда — руҳсизланган, сўлиган, сўлгин.
Ашрибо — ичиладиган нарса, ичимлик.
Ахгар — қизариб ёниб турган лаҳча чўғ, олов.
Аъдо — душманлар.
Аҳбоб — дўстлар, ёрлар, сеvimлилар.
Аҳсанта — қойил, таҳсин, офарин, балли.

«Б»

Бор — мавжуд; марта, карра; қабул, ижозат, рухсат, изн, юк.

Бодрақа — йўл бошловчи, карвон бошлиғи.

Ботил — бузилган, бузук, бекор қилинган, беҳуда, асоссиз; тубсиз; ботил хаёл — бузук фикрли.

Бесарупо — бош-оёқсиз; телба, бевош, бечора, довдираган.

«В»

Вадиа, вадат, вадиъ — бировга омонат қўйилган нарса; кўпл. вадоеъ.

Вола — берилган, мафтун, ҳайратда қолган.

Вораста — қутулган, озод, бўш.

«Г»

Ганж — олтин, кумуш, жавоҳирот каби қимматбаҳо ашёлар тўплами; хазина тўпланган бойлик. Қорун ганжи — Қорун бойлиги, маж: ганжи хусн-хусн бойлиги, гўзаллиги.

Гардун — фалак, осмон, кўк.

Гашт — айланиш, кезиш, сайр этиш.

Гису — ўрилган соч.

Гиря — йиғи, қўз ёши тўкиш, куйнинг номи.

Гирифтор — йўлиққан, учраган, асир бўлган, банд бўлган.

Гурда — буйрак.

«Д»

Дай — қиш мавсуми.

Дайр — бутхона; маж: майхона, аҳли дайр — майхона аҳли; дайри фано-сўфийликда маж: фано бўлганлар, ўзликдан кечганлар дунёси, дайри пири — майхона пири, бошлиғи, пешвоси; дайри бевафо-бевафо дунё маъноларини англатади.

Дарбон — дарвозабон, эшик соқчиси.

Дилафгор — дили хаста, дили вайрон, ғамгин; ортиқ хафагарчилик чеккан.

Дилкушо — кўнгил очувчи, кўнгилни шод этувчи, ёқимли.

Дом — тузук.

«Ё»

Ёва — ёрдамчи, мададкор.

Ёғлиғ — рўмол, рўмолча.

«Ж»

Жалла — жалол — Аллоҳнинг улуғлиги ҳақида

Жаложил — кўнғироқча, шилдирок, занг.

Жалолат — улуғлик, улуғворлик, виқорлик.

Жалис — бирга ўлтирувчи, ҳамсуҳбат, мажлисдош, ҳамнишин.

Жарида — дафтар; якка, танҳо.

Жоми Жам — афсонавий подшоҳ Жамшиднинг ичган билан тугамай-
диган май қадаҳи.

Жовид — абадий, доимий, мангу, мудом.

Жуз — бошқа, ўзга, бўлак.

Журм — гуноҳ, жиноят.

«З»

Забун — ожиз, нотавон, бечора, кучсиз.

Зақан — бақбақа; чоҳи зақан — бақбақа чуқурчаси.

Захм — яра, жароҳат; маж: кўнгил ғашлиги.

Зарофат — сезгирлик, шўхлик, нозикфаҳмлик, зарифлик, қочирим сўз,
ҳазилнамо сўз.

Завол — йўқ бўлиш; сўниш, ботиш, пасайиш.

Заъф — кучсизлик, ҳолсизлик, касаллик.

Зоил, зойил — йўқ бўлувчи, йўқоладиган, учадиган.

Зоҳид — дунёвий ишлардан ўзини четга олиб, тоат-ибодат билан маш-
ғул бўлган шайх, руҳоний.

Зоҳир — равшан, порлоқ; кўриниб турган, очиқ-ошкор, юзадаги; зоҳир
айламак кўрсатмоқ, юзага чиқармоқ, пайдо қилмоқ.

Зуфунун — фанлар, хунарлар эгаси, кўп фанларни билувчи олим, доно
киши.

«И»

- Ижод — ўжарлик, қийиқлик, бўйин товлаш, саркашлик, яратиш.
Ижтиноб — узоқлашиш сақланиш, тортиниш, чекиниш, қочиш.
Имтидод — чўзилиш, узилиш.
Инон — жилов, тизгин; олд, ҳузур.
Иноят — меҳрибончилик, марҳамат, ёрдам, илтифот бағишлаш.
Инқиёд — бўйсунуш, берилиш.
Ирсол — юбориш, етказиш.
Иртиқоб — бирор ноўрин ишни қилишга киришиш.
Иршод — тўғри йўл кўрсатиш.
Иститоат — бошқаларга муҳтож эмаслик, эҳтиёжсизлик, гўзал қилиқ, тортиниш; такаббурлик қилмоқ.
Итоб — қаҳр, ғазаб, қийноқ.
Ихтилот — аралашуш, қотишуш, борди-келди қилиш.
Иқомат — бирор жойда туриш, жойланиб қолиш, туриб қолиш.

«К»

- Каж — эгри, қинғир; кажрав — эгри, қинғир юриш, айланиш.
Кавкаб — юлдуз, кўпл. кавокиб. маж: Кавкаби ашк — кўз ёшлари.
Канор — канора-қирғоқ, анҳор, дарёнинг қирғоғи, чети.
Карам — яхшилиқ, олижаноблик, эҳсон, сахийлик, марҳамат.
Касрат — кўплик, кўпчилик, кенглик.
Келдим ёйина — суяниб келдим, ишониб келдим.
Комрон — ўз мақсадига эришган, бахтли; ҳоким, ҳукмронлик қилувчи.

«Л»

- Лаванд — бўш, ялқов, дангаса, бекорчи.
Лаим — очкўз, хасис, нокас, шайтоний сифатлар.
Лаъл — қизил рангли тош; маж: кип-қизил лаб, маҳбубанинг қизил лаби.
Латофат — латифлик, нозиклик, гўзаллик, мулойимлик.
Ложарам — чорасиз, ноилоҳ, шубҳасиз, албатта, шунинг учун.
Лоуболи — бепарво, беғам, лоқайд, бепарҳиз; шеърятда эркин, хур фикрли маъноларини англатади.

Мабдаъ — келиб чиқиш жойи, бошланиш жойи; бирор иш ва аҳволнинг боши.

Мазаллат — хўрлик, хорлик, тубанлик, пастлик.

Макнун — яширилган, махфий; яхши сақланган; дурри макнун — яширилган дур, беркитилган, яхши сақланган дур.

Мардуд — ҳайдалган, қувилган, рад этилган, номақбул.

Маркаб — улов, миnilадиган ҳайвон, от, туя, эшак каби.

Масих — Масихо — Исо пайғамбарнинг лақаби. Диний афсоналарда Исонинг ўз нафаси билан ўлганларни тирилтириш, жон бағишлаш қобилиятига эга бўлган, дейилади. Адабиёт, шеърятда севгилини ва унинг лабини жонбахшлик юзасидан Масих, Масихога, Исога ўхшатилади ва Масихо нафас, Масих анфос деган тавсифлар берилади,

Маснуъ — қилинган, яратилган, санъатли, безакли, ҳунар билан юзага келтирилган; санъаткорлик билан тузилган шеър.

Масриф — сарф, ҳаражат, чиқим.

Маҳжур — айрилиб қолган, ҳижронда қолган, узоқлашган.

Маркум — рақам қилинган; ёзилган, битилган.

Мақар — қарор топиш ўрни, тўхталадиган жойи, манзил, макон, қароргоҳ.

Мақдур — илгаридан белгилаб қўйилган, тақдир; имконият кўтарган, имкон бўлган қадар, қўлдан келганча.

Мақтул — қатл этилган, ўлдирилган.

Мақхур — ғазабга дучор бўлган.

Маҳбуб — севгили, маъшуқ ва маъшуқа, ёр, дўст тутилган шахс.

Маъво-бошпана, турар жой, макон.

Маъдум — мавжуд эмас, йўқ, йўқ бўлган.

Маъжун — бир қанча дориворларни янчиб, асалга қориштириб ясалган, кайф берувчи қуюқ дори; аралашма, қоришма.

Маъсият — гуноҳ.

Муанбар — анбар суртилган, анбар ҳиди берилган, хушбўй; маж: хуш исли қоп-қора нарса муанбар хат — қора чизик; маж — лаб мўйи.

Мубаддал — алмашинган, ўзгартирилган.

Муваззаф — вазифа белгиланган, маош олувчи.

Мудбир — иши орқага кетган, бахтсиз.

Мужгон — киприклар.
 Мужда — хушхабар, суюкли хабар.
 Музтар — хайратда, ҳижолатда, изтиробда қолган.
 Мул — май, шароб.
 Муътақид — эътиқод қилувчи, ишонувчи, ихлосли
 Муътод — одатланган, ўрганган.
 Муолажа — касалга дори-дармон қилиш, даволаш.
 Муртафиъ — юксалган, кўтарилган; юксак, баланд, юкори.
 Мушарраф — шарафланган, шараф ва иззат топган.
 Мушкфом — қора тусли ва хуш исли ҳид сочувчи.
 Мехроб — тепаси ярим доира қилиб ишланган токча, таҳмон; масжид-
 ларда имомлар туриб ваъз айтиб, намоз ўқийдиган махсус жой;
 Маж — қошнинг қайрилма шакли.
 Мидод — сиёҳ; қоралик, курум, дуд.
 Молмол — тўла, лиммо-лим.
 Мултамас — илтимос, сўров, сўралган.
 Мунаққаш — нақшланган, безатилган.
 Мунфаил — ҳижолатли, уялган; таъсирланган, мунфаил бўлмоқ-уял-
 моқ ҳижолат бўлмоқ.
 Мунқалиб — ўзгарувчи, ўзгарган.
 Мунхат — паст, қуйи.
 Мурид — талаб этувчи, истовчи, пирга қўл бериб эргашувчи.
 Муршид — тўғри йўл кўрсатувчи, тўғри йўлга солувчи; сўфийликда —
 пир, эшон.
 Мусаввар — сувратланган, зеҳнда тасвирланган.
 Мусалсал — бир-бирига занжирга ўхшаб уланган, кети узилмас дара-
 жада сирланган, занжир шаклидаги.
 Мусаххар — забт қилинган, ўзига қаратилган, фатҳ этилган, бўй-
 сундирилган.
 Мусоҳиб — ҳамсуҳбат, дўст, улфат.
 Муслиҳ — яхшиловчи, тузатувчи, ислоҳ этувчи.
 Мусаллат — ғолиб бўлган, назоратчи.
 Мустаном — давомли, доимий, узлуксиз, ҳамиша.
 Мустаид — истеъдодли, қобил.
 Мустағний — эҳтиётсиз, тортинувчи.
 Мутаважжих — юз тутган, йўналган.

Мутахаййир — хайратда қолган, тонг қолган, хайрон.
 Мутриб — чолғувчи, созанда, ашулачи, маж: Зухра планетаси.
 Мутиъ — итоат этувчи, бўйсинувчи.
 Муфсид — зарарли, бузувчи, фасодчи.
 Муҳмал — маъносиз, бир нарсага далолат этмайдиган, арзимас кийим.
 Мухтасар — қисқартирилган, қисқача, ихчам; қисқаси.
 Мухаяр — ихтиёрли, бир ишни қилиш-қилмаслик, ихтиёри ўзида бўлган.
 Муғтанам — ғанимат, саналган, ўлжа ҳисобланган; муғтанам билмоқ — ғанимат билмоқ.
 Муҳиб — севувчи, дўст тутувчи.
 Муҳлик — ҳалок этувчи, йўқ қилувчи.
 Муқайяд — боғланган, уланган, банд этилган. Муқайяд бўлмоқ — боғланмоқ, банд бўлмоқ.
 Муқбил — иқболли, бахтли.
 Муқийм — турғун.
 Муқтадо — бўйсунилган, эргашилган имом.

«Н»

Навха — товуш чиқариб йиғлаш, улиш, мунгли йиғи, нола.
 Навозиш — яхшилик қилиш, сийлаш, марҳамат, меҳрибонлик, эркалаш.
 Насрин — оқ очиладиган бир хил гул.
 Нафй — рад этиш, қайтариш, кетказиш, бадарға.
 Наъш — мурда солинган тобут.
 Нашъа — кайф, ҳузур-ҳаловат.
 Ниёз — ёлвориш, ўтиниш, умид; эҳтиёж, муҳтожлик.
 Нисор — сочиш, сочки; дурнисор-дур сочиш; зарнисор-зар сочиш.
 Нишот — суюниш, шодланиш, хурсандчилик; нишот топмоқ-севинмоқ, хурсанд бўлмоқ, шодланмоқ.
 Нор — ўт, олов; маж: дўзах.
 Ноқис — нуқсонли, камчилиги бор.
 Нукта — нозик маъноли сўз, маъноси чуқур ва чиройли сўз; нуктадон — нозик маъноли, чуқур мазмунли ва чиройли сўзловчи.
 Нусрат — зафар, ғалаба; ёрдам, мадад.
 Нукл — май ичганда ейиладиган ширинлик, мева ва бошка хил емак.
 Нўш — тотли, ширин таъм, чучук; нўшилаб-лаб ширинлиги; сўз бирик-

масида келиб, ичувчи маъносини билдиради; боданўш — май ичувчи.
Ноблиғ — балоғатга етмаганлик.
Нол — қамиш қалам ичидаги ингичка томир: қилтирик; қамиш най.
Номудор — кўринишли, кўриниб турган, кўринарли.
Носих — насиҳатгўй, ўғит берувчи.

«О»

Обид — ибодат қилувчи.
Ойин — расм, одат, қилиқ, равиш, тарз, тартиб, усул, маросим; ўхшаш, монанд.
Осийб — зиён, зарар, мусибат, кулфатлар.
Осиғ — фойда, баҳра.
Осуда — тинч, тинчланган.

«П»

Пайваста — ҳамиша, доим.
Пайк — хабарчи, элчи.
Паймо — сўз бирикмасида ўлчовчи, тортувчи, юрувчи, кезувчи; маж: бодапаймо-май тортувчи, соқий.
Паймон — аҳд, ваъда.
Паймона — май пиёласи, қадах, маж; тўла паймона — умри тугаган.
Пайрав — эргашувчи, издан, кетидан, йўлидан борувчи.
Парчам — байроқ учига боғланадиган қора ипак латта ёки мол думи; туғ; маж: аёлларнинг ўрилган сочи; зулф, кокил.
Пайғом — хабар, дарак.
Порсо — сақланувчи, ёмон ишлардан ўзини сақловчи; порсолиғ-парҳезкорлик, ёмон иш ва ёмон йўллардан сақланувчанлик, тақводорлик.

«Р»

Равзан — туйнук, тешиқ, дарча.
Разолат — пасткашлиқ, тубанлик, паст табиатлик, разилиқ, айб иш.
Ранж — машаққат, қийналиш, оғриқ, касаллик.
Ранжуано — азоб-уқубат, меҳнат, машаққат.
Раъд — момақалдирок, чакмоқ чақиш; ўт-олов отадиган қурол.

Рафъ — кўтариш, юксалтириш; йўқ қилиш; рафъи ҳижоб айламак — уятни ўртадан кўтармак; парда кўтармак; очиб ташламоқ. рафъ ўлмоқ — кўтарилмоқ, йўқ бўлмоқ.

Рахт — уй асбоб-анжоми; кийим-кечак; йўл-сафар юки.

Рақиб — кузатиб юрувчи; маъшуқани севувчи одам; душман.

Ришта — ип, каноп; риштаи ашк — узлуксиз қўз ёши.

Рифъат — юксаклик, баланд мартабалик.

Рокиб — рағбатланган, яқин, ҳоҳишли, мойил.

Рухсор, рухсора — юз, чеҳра; рухсори ол — қизил юзли; чиройли юзли.

Рух — юз, бет, чеҳра; афсонавий йирик бир қуш; гулрух — гул юзли гўзал, лола рух — лола юзли, қизил юзли.

«С»

Сайд — ов, шикор, ов қилиш, сайёд — овчи.

Салоҳ — яхшилиқ, тузуклик, бир ишнинг истаган даражада яхши бўлиши; одоблик, осойиш; салоҳандиш — яхши фикрли, тўғри ўйловчи.

Саманд — тезюар ва чиройли, сарик тусли саман от.

Сарбасар — бутунлай, бошдан-оёқ.

Саркаш — бош бермас, ўжар, йўлга юрмас, итоатсиз.

Саромад — олдинги, илғор, юксак, юқори.

Сарфароз бўлмоқ — кимсанинг марҳаматига мушарраф бўлмоқ.

Сарфароз этмак — юксалтирмоқ, шодлантирмоқ.

Сақар — дўзах, тамуг, жаҳаннам.

Сихи — рост; баланд. Сарви сихи — тик ва баланд сарв; чиройли, ёш сарв дарахти, маҳбубанинг келишган қомати.

Суд — фойда, баҳра, наф.

Сужуд — саждалар, бирл. сажда; саждагоҳ — масжид меҳроби.

Сумансо — суман ёсминга ўхшаган, гўзал.

Сунъ-ясаш, яратиш, қудрат; иш ҳунари.

Суруд — ашула, қўшиқ куйлаш, мусиқа.

- Табор — қариндош, авлод, насл, насаб, уруғ-авлод.
 Табарро — четлашиш, юз ўгириш, ўзини олиб қочиш.
 Таборак — Куръони карим сураларидан бири.
 Табоҳ — ҳароб, бузуқ, вайрон.
 Табъ — мижоз, табиат, кўнгил.
 Тавр — сурати ҳол, тарз, равиш, йўсин, навъ; одат, қилиқ, адо, усул, тартиб.
 Тавсан — шўх, ўйноқи от; тавсани тахайюл — ҳаёл оти.
 Тавфиқ — мувофиқланиш, мувофиқлик, уйғунлик; ёрдам, мадад.
 Таҳрик — ҳаракатга келтириш, қимирлатиш, кўзғатиш.
 Тақсир — қамчилик кўрсатиш.
 Таҳрир — ёзиш, асар ёзиш, нуқсонлардан ҳоли қилиш, тузатиш.
 Таҳқиқ — бирор нарсанинг ҳақиқатини излаш, текшириб кўриш, ҳақиқат қилиш.
 Таъжил — ошиқиш, шошилиш.
 Таълиф — созлаш, қилишимли қилиш; тузиш, асар ёзиш.
 Тазаллум — зулмдан шикоят қилиш, зорланиш, дод-фиғон.
 Тазарруъ — ялиниш, ёлвориш, илтижо.
 Таяммум — чуқур ўйлаш.
 Таваққуф — тўхташ; тек туриш.
 Таваҳхум — ваҳимага тушиш, кўрқиш.
 Такаллуф — ўзини кулфатга солиш, ўзини қийнаш, қийналиш ва кулфатланиш, билан бир ишни бажариш; ҳашамат, безак.
 Танаффури — жирканиш, нафратланиш.
 Тараххум — раҳм қилиш, ғамхўрлик, марҳамат.
 Тафоҳур — фахрланиш.
 Тааққул — ақлга келтириш, ақл киргизиш.
 Тағофул — бепарволик, тентаклик; ўзини билиб билмасликка солиш эътиборсиз бўлиш.
 Тахассур — ҳасрат чекиш, афсусланиш.
 Тийра — қоронғу; қора, булғонч; ғам-ғуссали.
 Тубий, тубо — жаннат дарахти, маж: қилишган қомат.
 Туфайл — ўзи қақирилмаган бўлса ҳам, қақирилган кишилар қаторида уларга эргшиб, тўй-маъракаларга боровчи; сабаб, баҳона, восита.

«У»

Узор — юз, бет, чехра; узор очмоқ — чирой очмоқ.

Улус — эл, халқ.

Усрук — маст, хуморли, кайфли.

«Ф»

Фарсуда — тўзғиган, эскирган, титилган, ҳорғин, ҳолсизланган, эзилган.

Фархунда — қутлуғ, саодатли, бахтли, қувончли.

Фироқ — айрилиқ, ошқ-маъшуклар орасидаги жудолик, айрилиш.

Фориғ — тинч, хотиржам; қутилган, озод, бўш; бемалол. Фориғ бўлмоқ — қутулмоқ, халос бўлмоқ; тўхталмоқ.

Фориғбол — хотиржам, кўнгли тинчиган; бўшалган.

«Х»

Хавос — хосиятлар, хослар, подшоҳ яқинлари, улуғ зотлар, хос кишилар.

Хадаф — нишон, нишон жойи; маж: йўналиш нуқтаси.

Харос — қўрқув.

Хат — чизиқ, из; ёзув, хат; янги чиққан мўйлаб.

Хирад — ақл, фикр, зеҳн; ҳуш; нури хирад — ақл нури, ақл равшанлиги; хирад иршоди — донолик йўлланмаси.

Худрўй — ўзича ўсган, ёввойи.

Хирмон — маҳрумлик, бенасиблик, етиша олмай қолиш; умидсизлик.

Хорхор — орзу; ғам, қайғу; тинчсизлик, кўнгил ҳаяжони; ғам хорхори-ғам чекишдан етган ҳаяжон, ташвиш.

Хаст — ҳоҳиш, истак, тилак; сўров, талаб.

Хунфишон — қон сочувчи, ўлдирувчи.

Хурдадон — майда ва нозик нарсаларни билувчи, нозик фаҳм.

Хуршид — қуёш, офтоб.

«Ч»

Чавгон — «Гўй-чавгон» — ўйинида от устида туриб гўй-тўпни тутиб, тўхтатиб олинадиган, уриб ўйналадиган, учи эгри узун таёк.

Чоғир — май, шароб, ичкилик.

«Ш»

Шамшод — сарвга ўхшаш чиройли дарахт. Мумтоз адабиётда севги-лининг хуш қоматини шамшодга ўхшатиш одат бўлган.

Шариф — шарофатли, шарафли, қадрли; сара мақбул.

Шаҳват — жинсий алоқага рағбат.

Шеван — нола, фӣғон, зори, мунг; шеван кўргузмак — нола, зори қилмок, йиғламок.

Шикиб — сабр, чидам, тўзим; бешикиб — сабрсиз, тоқатсиз, саросимали.

Шито — қиш.

Шуст — ювиш, ювиниш, ювиб тозалаш.

«Э»

Эъжоз — мўъжиза кўрсатиш, бошқаларни ожиз, ҳайратда қолдириш.

Эътимод — ишонч, таянч, суянч.

«Ю»

Юҳйил — изом — суякларни тирилтиради.

«Ў»

Ўтру — қарши, муқобил, рўпара.

Ўқасен — мақтайсен.

«Қ»

Қавий — кучли, қувватли.

Қавм — кишилар гуруҳи, тўдаси.

Қарн — кўпл, қурун — ҳайвон шоҳи; аср Алишер Навоий 30 йилни бир қарн ҳисобида ишлатади; узоқ муддат.

Қаттол — ўлдирувчи.

Қатъо — қатъиян, ҳеч қачон, асло.

Қосид — хабарчи, хат ташувчи, элчи, қасд қилувчи, интилувчи.

«Ғ»

Ғамза — кўз ишораси, кўз билан имо-ишора қилиш.

Ғамзада — ғамгин, қайғули.

Ғазола — урғочи кийик, урғочи оху.

«Ҳ»

Ҳабиб — дўст.

Ҳаводор — ошиқ, севувчи, ҳавасли тарафдор.

Ҳажр — айрилиқ, жудолик, етиша олмаслик.

Ҳаз — ҳаловат, лаззат.

Ҳасаб — насл-насаб йўли билан эмас, шахсан қозонилган номдорлик, донг, шухрат, обрў, шараф.

Ҳасид — ҳасадчи, кўролмовчи.

Ҳассон — Ўрта асрнинг таникли араб шоири.

Ҳиммат — бирор ишга қаттиқ уриниш, ғайрат билан киришиш; саҳоват, олижаноблик.

Ҳифз — сақлаш, сақланиш, қўриқлаш; эсда тутиш.

МУНДАРИЖА

Сўзбоши. Захириддин Мухаммад Умаршайх мирзо ўгли Бобур	6
Ғазаллар	13
Маснуъ шеърлар	74
Рубоийлар	75
Туюклар	117
Қитъалар	120
Муаммолар	124
Фардлар	125
Маснавийлар	130
«Мубаййин» рисоласидан	154
Рисолаи «Волидиййа»	174

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР

НАЗМ ДУРДОНАЛАРИ

«Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг
Бош таҳририяти
Тошкент— 1995

Мухаррир А. Аҳмедов

Бадий безаклар А. Маҳкамовники

Бадий муҳаррир А. Аъламов

Техник муҳаррир Е. Лукьянова

Мусахҳиҳлар З. Солиҳова, Ў. Мадаминова

Теришга берилди 12.03.94 й. Босишга рухсат этилди 17.06.94.
 Гарнитура Тип Таймс. Бичими 70×108¹/₃₂. Офсет босма.
 Шартли босма листи 9,1. Нашриёт хисоб листи 11,85.
 Тиражи 50000 нусха. Буюртма 2735. Баҳоси шартнома асосида.

**«Шарк» нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси,
 700083, Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй**

*«Шарқ» нашриёт — матбаа концерни
Бош таҳририяти томонидан яқин орада
чоп этиладиган китоблар*

НЕЪМАТ АМИНОВ. «Қитиғи ўлмаган қиз».
Ҳажвий ҳикоялар.

Таниқли ҳажвнавис адибнинг сўнгги тўрт-беш йил давомида ёзилган ҳикояларини ва адибнинг бевосита иштирокида кечган латифаомуз хотираларини акс эттирувчи китобни халқимиз интиқлик билан кутаётганини биламиз. Ўз ижодининг қойим чоғида юксак дид билан ёзилган ҳажвияларини адиб ҳажвсеварларга муносиб тухфа сифатида тақдим этаётир.

АЛИНАЗАР ЭГАМНАЗАРОВ. «Сиз билган Дукчи эшон».

Мазкур ҳужжатли қисса Чор Россиясининг Туркистондаги мустамлака истибдодига қарши қисқа, лекин кенг қамровли исёнга раҳбарлик қилган Муҳаммадали халифа, яъни Дукчи эшон ҳақида ҳикоя қилади.

Халқимизни қизиқтириши тайин бўлган бу китобда Эшоннинг баъзи ҳикматлари ҳам илова қилинган.

ТОҒАЙ МУРОД. *«От кишнаган оқшом».* Қиссалар.

Мазкур тўплам, мана йигирма йилдирки ўзбек насрида ижод қилаётган истеъдодли адиб Тоғай Муроднинг «Юлдузлар мангу ёнади», «От кишнаган оқшом», «Ойдинда юрган одамлар» ва «Момо ер қўшиғи» сингари қиссаларини ўз ичига олган бўлиб, ёзувчининг қиссачиликдаги ижодий камолотини тўлиқ акс эттирган.

ХУРШИД ДЎСТМУҲАММАД. «Жажман».

Қиссалар ва ҳикоялар.

Ўқувчиларнинг диққатига ҳавола қилинаётган мазкур тўплам ёзувчининг уч қиссаси ва бир неча ҳикояларидан тузилган. Саргузашт унсурлари кучли мазкур қиссалар ва ҳикоялар теран руҳий таҳлил ва фалсафий талқини билан ўқувчини жалб этиши муқаррар.

